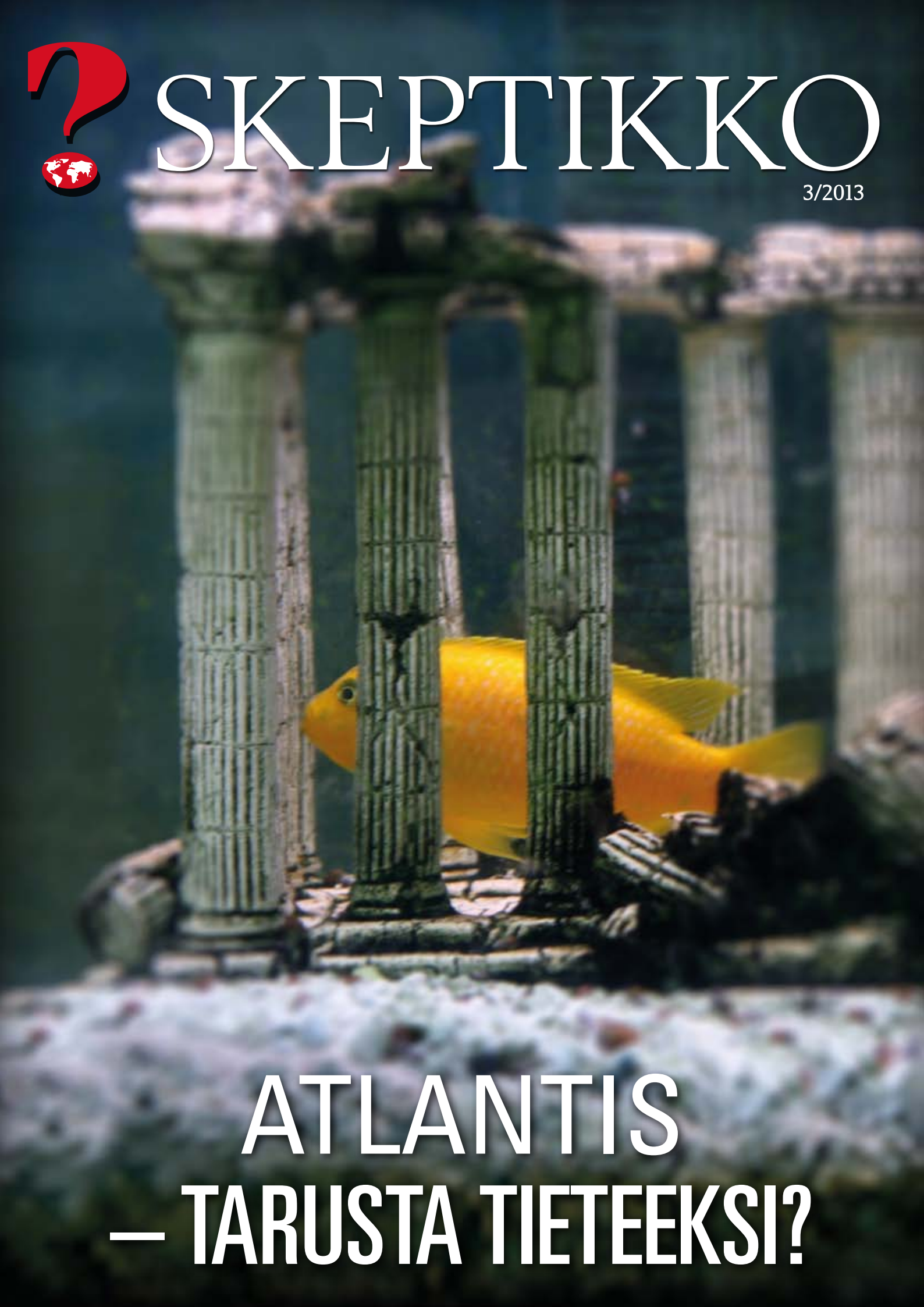

SKEPTIKKO

3/2013

ATLANTIS
— TARUSTA TIETEEKSI?

Sisältö

3/2013

- 4 **J. Sakari Salonen**
ATLANTIS – TARUSTA TIETEEKSI?
- 8 **Hanna Nohynek**
ROKOTTAMISEN PERUSTEET
- 10 **Teemu Teeri**
ONKO GM-RUOKA VAARALLISTA?
- 11 **Boxa**
GNOOMIT
- 12 **Ilpo V. Salmi**
KUKA OLI SOKRATES?
- 14 **Risto K. Järvinen**
SOKRATES-PALKINTO TIEDEVIESTINNÄN
KOULUTUKSELLE
- 15 **Otto J. Mäkelä**
PUHEENJOHTAJAN PALSTA
- 16 **Maarit Nurminen**
VALENTINE GREATRACES JA PARANTAVA KOSKETUS
- 23 **Juha Leinivaara**
MAAILMAN SUURIN VAKUUTUSPETOS?
- 24 **Antti ja Jussi Ekonen**
MATKARAPORTTI, NEW YORK. NECSS 2013
-KONFERENSSI OLI KAKSIPÄIVÄINEN TIUKKA TYKITYS
- 29 **LeiniVaara**
SALALIITOT LYÖMÄSSÄ LÄPI?
- 30 **Pete Poskiparta**
OLEN, MUTTA EN OLE

Julkaisija:

SKEPSIS^{RY}

#101

Tieteiden talo
Kirkkokatu 6, 00170 Helsinki
www.skepsis.fi

Päätoimittaja: Risto K. Järvinen

E-mail: editor@skepsis.fi

Toimitus: Närhtie 11, 01450 Vantaa

Toimitusneuvosto: Tapio Kortesaari, Heikki Nevala,
Jussi K. Niemelä, Minna Poutanen,
Tiina Raevaara.

Taitto: Tampereen seudun
Työllistämisyhdistys Etappi ry
Mediapaja / Joni Syvänen

Kuvankäsittely: Joni Syvänen

Kaikki tässä lehdessä julkaistut
kirjoitukset ovat kirjoittajien omia
mielipiteitä, eivätkä välttämättä
edusta toimituksen, Skepsiksen tai
ECISO:n virallista kantaa.

(ECISO = European Council of
Skeptical Organisations. Skepsis ry
on ECISO:n jäsen.)

Skeptikko on sitoutunut
noudattamaan Journalistin ohjeita
ja Julkisen sanan neuvoston
toimintaperiaatteita.

Painopaikka: PK-Paino
ISSN 0786-2571

Seuraava Skeptikko ilmestyy
joulukuussa. Lehteen tarkoitettu
materiaali tulee olla toimituksessa
marraskuun loppuun mennessä.

- 32 IHME JUTTUJA
- 34 SKEPTIKKO 20 V. SITTEN
- 35 **Denis Galkin ja Vesa Tenhunen**
LASTEN VALISTAMINEN YLLÄTTÄVÄN HANKALAA
- 36 **Jose Ahonen**
VUOROVAIKUTUS VAI VEDÄTYS
- 37 **Risto K. Järvinen**
KIRJAT: SIKASIISTIÄ LÄPPÄÄ ZENHURLUMHEISTÄ
- 38 **Risto K. Järvinen**
KIRJAT: HÖRHÖ JA EPÄILIJÄ
- 39 **Risto K. Järvinen**
KIRJAT: TUHOISAT USKONNOT
- 40 **Virpi Kauko**
KESKUSTELUA: EN PIDÄTTÄISI HENGITYSTÄNI...

---

*Kansi: Tutkijat ovat esittäneet uusia teorioita tarujen Atlantin
sijainnista. Olemmeko nyt lähempänä myyttisen, kadonneen
sivilisaation löytämistä? Kuivitus Vantaan Korson keskustassa
sijaitsevan Mardin pizzerian akvaariosta.*

Kuvat: Saara-Sofia Järvinen.

SKEPSIS^{RY}

Yli 25 vuotta kysymyksiä

JULKISEN SANAN NEUVOSTO JSN antoi 18.9. langettavan päätöksen Iltalehdelle, jonka lööppi ja etusivu kertoivat vauvan kuolleen rokotteen seurauksena. Kantelijoiden mielestä 18.3.2013 julkaistusta uutisesta ei löydy vahvistusta väitteelle. Lisäksi kantelijat paheksuivat lehden tapaa valita lähteikseen muita kuin Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen THL:n tapaisia asiantuntijatahoja. Jutun lähteiksi ilmoitettiin vauvan omaisten lisäksi Skepsiksen huuhaa-palkinnon 2009 saanut Rokotusinfo-yhdistys, jonka toinen kantelija katsoi suhtautuvan vihamielisesti rokottamiseen ja mahdollisesti toimivan jutussa vahingoittamistarkoituksessa.

Lastenlääkärinä työskentelevä kantelija ihmetteli Iltalehden uutista, jonka perusteella lapsen kuolinsyytutkimuksesta oli käynyt ilmi, että hän kuoli yleistulehdukseen. Sellaisen yleisin aiheuttaja on pneumokokkibakteeri. Kantelija huomautti, että pneumokokkrokote ei sisällä pneumokokkibakteereja eikä näin ollen voi aiheuttaa pneumokokkitautia. Hän piti todennäköisenä, että kolme päivää ennen kuolemaa annettu rokote ei valitettavasti ehtinyt suojata lasta riittävästi tämän sairastuessa.

”Juttu edustaa kaiken kaikkiaan journalismin vastenmielisintä puolta, jossa esittämällä vääriä ja terveydelle vaarallisia väitteitä luodaan ’skandaali’ (joka myy), jonka jälkeen pyydetään asiantuntijoilta virheen oikaisua, joka sitten julkaistaan tietoisesti myöhemmin ilman vastaavaa julkisuutta”, kantelija kirjoitti. Hän pelkäsi, että uutinen alentaa suomalaisten lasten rokotuskattavuutta ja johtaa useiden lasten sairastumisiin ja mahdollisesti kuolemantapauksiin.

JSN totesi ratkaisussaan, että journalistin velvollisuus on pyrkiä totuudenmukaiseen tiedonvälitykseen. Otsikoille, ingresseille, kansi- ja kuvateksteille, myyntijulistelle ja muille esittelyille on löydettävä sisällöstä kate. Tietolähteisiin on suhtauduttava kriittisesti.

Iltalehden lööpin pääotsikko kuului ”Aleksi-vauva kuoli rokotteen takia – vanhemmat luulivat kätkeytyneeksi”. Samassa julkaistiin myös kuvat vauvasta ja kuolintodistuksesta sekä teksti ”Annetaan kaikille lapsille”. Lehden kannen pääotsikko oli ”Aleksi-vauvasta tuli neuvolarokotteen uhuri”. Sen vieressä oli ote kuolinsyytutkimuksesta, jonka mukaan ”todennäköisimmin tämän ikäisen lapsen yleistulehduksen aiheuttaisi pneumokokkibakteeri”.

Itse jutun otsikossa kerrottiin vauvan kuolleen rokotteen jälkeen. Uutisessa haastateltiin vauvan äitiä, joka kertoi vauvan rokottamisesta, kuolemasta ja kuolinsyytutkimuksen tulosten aiheuttamasta ”pommista vasten kasvoja”. Rokotusinfon puheenjohtajaa kuultiin pääjutus-

sa, ja yksi kainalojuttu, ”Argentiinassa useita kuolemantapauksia”, perustui Rokotusinfon kriittisiin käsityksiin rokotetutkimuksesta. Siinä kerrottiin, että Argentiinassa epäiltiin Synflorix-rokotteen olevan yhteydessä rokotekeiluun osallistuneiden lasten kuolemiin. Rokotusinfon kielteistä näkemystä Suomessa toteutetusta tutkimuksesta korostettiin myös toisessa kainalojutussa. Kolmannesta kainalojutusta kävi ilmi, että hallinto-oikeus määräsi julkaistavaksi alun perin salaiseksi tarkoitettua aineistoa rokotetutkimuksesta.

Uutinen käsitteli kansalliseen rokotusohjelmaan liittyvää rokotetta, joka on yksittäisten perheiden ja koko yhteiskunnan kannalta merkittävä aihe. JSN totesi ratkaisussaan, että tällaisten teemojen kriittinenkin käsittely on tärkeää. Asiantuntijan roolissa esiintyvät haastateltavat ja lähteet oli valittu ilmeisen kapeasti tukemaan yhtä näkökulmaa, mutta tähän lehdellä oli journalistisen harkintavaltansa perusteella oikeus.

Iltalehden lööpissä ja kannessa esitettiin rokote yksioikaisesti syylliseksi vauvan kuolemaan. Edes vauvan äiti ei esittänyt jutussa tällaista väitettä vaan kysyi, oliko rokote syynä hänen lapsensa kuolemaan. Jutussa ei kuitenkaan julkaistu näyttöä siitä, että pneumokokkrokote olisi ollut vauvan kuolinsyy. Rokotusinfon puheenjohtaja kertoi uutisessa tietävänsä vauvasta, joka oli kuollut BCG-tuberkuloosirokotteen aiheuttamaan yleisinfektioon. Kysymys ei ollut samasta rokotteesta, jota Aleksina esitelty vauva oli saanut. Rokotusinfon esiin nostamat, yhdistyksen mukaan Argentiinassa jo vuonna 2008 esitetyt epäilyt Synflorixin mahdollisesta yhteydestä kuolemantapauksiin eivät myöskään saaneet jutussa lainkaan vahvistusta.

Iltalehden päätoimittaja perusteli lööpin ja kannen rajua viestiä rokotusohjelman yleisillä puutteilla. Tällainen selitys on JSN:n mukaan kestävä. Yleisöä houkuteltiin ostamaan lehti tunteita kuohuttavalla väitteellä, jolle olisi pitänyt löytyä perusteet itse jutusta. Kohuotsikoille ei ollut katetta. JSN katsoi, että Iltalehti on rikkonut hyvää journalistista tapaa ja antoi lehdelle huomautuksen.

Skeptikko-lehden JSN hyväksyi perussopimuksensa allekirjoittajaksi 14.5.2012. Nykyään Skeptikko kuuluu JSN:n kannatusyhdistyksen Kulttuuri-, mielipide- ja tiedelehtiin liitto Kultti ry:n jäsenlehtenä. Kultti hyväksyttiin mukaan itsesääntelyjärjestelmään JSN:n kannatusyhdistyksen kokouksessa 6.5.2013. Jatkossa Kultilla on edustaja kannatusyhdistyksen kokouksissa.

RISTO K. JÄRVINEN

Atlantis –

Tutkijat ovat esittäneet uusia teorioita tarujen Atlantiksen sijainnista. Olemmeko nyt lähempänä myyttisen kadonneen sivilisaation löytämistä?

J. SAKARI SALONEN

ATLANTIS ON yksi länsimaisen kulttuurin tunnetuimmista myyteistä. Antiikin kreikkalainen filosofi Platon kirjoittaa teoksissaan voimakkaasta, Atlantin valtamerellä sijainneesta Atlantiksen saarivaltiosta, joka hyökkäsi Ateenaa ja muita Välimeren kansoja vastaan noin 9000 vuotta ennen Platonin aikaa eli noin 9500 eaa. Platonin tekstin mukaan Atlantis kuitenkin hävisi sodan ja vajosi tämän jälkeen jumalten vihan saattelemana mereen ”yhdessä päivässä ja yössä”.

Atlantis-tarun todenperäisyydestä on pitkään esitetty epäilyksiä, mutta jo vuosisatoja ihmismieliä kiehtoneena kulttuuri-ilmiönä se on kiistatta merkittävä. Atlantis on muodostunut eräänlaiseksi vertauskuvaksi muinaisille sivilisaatioille ja niiden kuvitelluille menetetyille rikkauksille, saavutuksille ja viisauksille.

Atlantis-tutkimukset edustavat tutkimusalaa, joka pyrkii selvittämään erilaisten myyttien todenperäisyyttä modernin tieteen keinoin. Esimerkiksi amerikkalaiset geofyysikot ovat yrittäneet liittää eri kulttuurien vedenpaisumusmyyttejä valtavaan tulvaan, joka tapahtui Mustanmeren alueella tuhansia vuosia sitten. Delfoin oraakkelin ennustuksia on puolestaan yritetty selittää alueen vulkaanisesta kallioperästä vapautuneilla hermomyrkkyaasuilla.

Välimeren alueen geologinen ympäristö ja ehdotettuja Atlantiksen sijainteja. Kartta: J.S. Salonen. Aineistot: Global Volcanism Program – www.volcano.si.edu/, Peter Bird – <http://peterbird.name>.

Tutkimusalan ehkä suurin edistysaskel tapahtui, kun myyttisen Troijan kaupungin osoitettiin olleen todellinen paikka. Esimerkiksi Homeroksen Iliassa esiintyvää Troijaa ja sen kreikkalaisia vastaan käymää Troijan sotaa pidettiin aikaisemmin laajalti kuvitteellisina. Troijan sotaa koskevien kertomusten ja Kreikan lähialueiden arkeologian ja maantieteen tarkka vertailu ovat kuitenkin kiistatta osoittaneet Troijan sijainneen Anatolian länsirannikolla nykyisessä Turkissa.

tarusta tieteeksi?

ONGELMANA "SAVUAVAN ASEEN" PUUTTUMINEN

MYÖS ATLANTIKSELLE on aikojen kuluessa ehdotettu lukemattomia maantieteellisiä sijainteja. Useimpia ehdoksista on kuitenkin pidetty tieteellisesti epäuskottavina jo niiden julkaisun aikaan. Muita on hylätty myöhemmin tutkimustiedon karttuessa.

1960-luvulla esitettiin kuitenkin teoria, joka sai osakseen myös tieteellistä mielenkiintoa. Kreikkalainen seismologi Angelos Galanopoulos esitti, että Atlantis-taru perustuu Kreetalla noin 1500–2000 eaa. kukoistaneen minolaisen sivilisaation tuhoutumiseen. Minolaisen sivilisaation katsottiin romahtaneen läheisellä Thera saarella tapahtuneen valtavan tulivuorenpurkauksen seurauksena. Minolaista sivilisaatiota ja sen äkillistä tuhoa pidettiinkin aikanaan varteenotettavana ehdokkaana Atlantis-tarun perustaksi. Teoria on kuitenkin menettänyt kannatustaan, koska uudet ajoitustutkimukset osoittivat yhteiskunnan romahduksen tapahtuneen vasta noin 200 vuotta Thera purkauksen jälkeen. Jos minolaisen kulttuurin tuho ei johtunutkaan äkillisestä luonnononnettomuudesta, katoaa samalla selkeä yhtäläisyys Atlantis-tarun kanssa.

Myös Troijaa ja sen häviötä Troijan sodassa on ehdotettu Atlantis-tarun perustaksi, mutta kritiikot ovat pitäneet tarinoiden eroavaisuuksia niin suurina, että niiden rinnastaminen olisi kaukaa haettua.

Atlantis teki näyttävän paluun tieteelliseen keskusteluun vuonna 2001, kun ranskalainen geologi Jacques Collina-Girard esitti Ranskan tiedeakatemian lehdessä, että Atlantis olisi sijainnut Gibraltarin edustalla. Collina-Girard ehdotti Atlantiksen sijainniksi Spartelin matalikkona tunnettua matalan meren aluetta, joka sijaitsee Marokon rannikon edustalla noin 30 kilometrin päässä Tangerin kaupungista. Teorian mukaan tällä paikalla oli saari, joka hautautui mereen noin 9500 eaa., täsmälleen Platonin tekstissä mainittuna ajanjaksona. Näin Atlantikselle olisi löydetty paikka, joka täsmää erinomaisesti Platonin kirjoituksen kanssa: saari, joka sijaitsi Gibraltarin edustalla ja vajosi mereen oikeaan aikaan. Mereen vajoamisen olisi saanut aikaan merenpinnan kohoaminen, joka oli tuolloin erittäin nopeaa, koska jääkauden suuret mannerjäätiköt olivat vielä sulamassa.

Vuonna 2005 toinen ranskalainen, merentutkija Marc-André Gutscher julkaisi arvovaltaisessa Geology-tiedelehdessä tutkimuksen, joka osoitti Spartel-teorian

olevan geologisessa mielessä uskottava. Tutkimuksen mukaan oli todella mahdollista, että Gibraltarin edustalla sijaitsi saari, joka vajosi meren alle noin 9500 eaa. Alueelta on lisäksi löydetty geologisia merkkejä suurista muinaisista maanjäristyksistä ja tsunamideistä, jotka ovat voineet toimia osatekijänä tuhossa.

Näistä vahvuuksistaan huolimatta Spartel-teoria ei ole kuitenkaan saanut kannatusta muilta tutkijoilta. Spartelin ongelmana on varsinaisen arkeologisen "savuavan ase" puuttuminen – alueelta ei ole löydetty mitään merkkejä kadonneesta sivilisaatiosta. Lisäksi Spartel vajosi mereen niin kaukana esihistoriassamme, ettei kehittyneen sivilisaation olemassaoloa

tuolloin pidetä ylipäättään mahdollisena.

Spartelilla on saattanut elää enintään vähälukuinen kivikautinen ihmisyyhteisö ennen saaren tuhoutumista. Teorian kritiikissä ei ole pidetty uskottavana sitä, että muisto pienen kalastajayhteisön tuhoutumisesta välittyisi vuosituhsien yli, kaukana itäisellä Välimerellä asuvien kansojen perimätietoon.

MIKÄÄN EHDOTUS EI OLE SAAVUTTANUT HYVÄKSYNTÄÄ TIEDEYHTEISÖSSÄ

VUONNA 2011 toinenkin teoria yritti sijoittaa Atlantiksen Gibraltarin lähistölle. Lähinnä espanjalaisista tiedemiehistä koostunut ryhmä oli tutkinut muinaista asutushistoriaa Doñanan kansallispuistossa, joka sijaitsee Guadalquivir-joen suistoalueella Andalusiassa. Työhön osallistui myös amerikkalainen Hartfordin yliopiston historian professori Richard Freund. Hän tuotti tutkimuksista National Geographic Channelille Suomenkin televisiossa nähdyn dokumenttiohjelman.

Ohjelmassa Freund katsoo ilmakuvien ja joidenkin arkeologisten löydösten perusteella Atlantiksen sijainneen Doñanan alueella. Samalla alueella Lounais-Espanjassa tiedetään ensimmäisellä vuosituhsannella eaa. sijainneen Tartessosin kaupungin ja kulttuurialueen. Freundin teorian mukaan antiikin Tartessos ja myyttinen Atlantis olivat yksi ja sama – muinainen Tartessos ja sen tuho olisivat inspiroineet Platonin Atlantis-kertomuksen.

Freundin ehdotus sai mediahuomiota ja myös tiettyä uskottavuutta siksi, että se julkaistiin maineikkaan maantieteellisen seuran tavaramerkin alla. Teoria joutui kuitenkin hyvin kyseenalaiseen valoon, kun Doñanan tutkimuksia johtanut espanjalainen antropologi Juan Villarías-Robles tyrmäsi Freundin tulkinnat sensaationhakuksina ja syytti Freundia tutkimusryhmänsä tulosten vääristelystä. Muutkin tutkijat ovat suhtautuneet Freundin tuloksiin epäillen ja jääneet odottamaan niiden täydellistä julkaisemista. Freund on sittemmin toistanut Tartessos-teoriaansa vuonna 2012 ilmestyneessä kirjassaan ”Digging through History: Archaeology and Religion from Atlantis to the Holocaust”. Vertaisarvioidussa tieteellisessä julkaisusarjassa teoriaa ei edelleenkään ole nähty.

Kaikista näistä yrityksistä huolimatta olemme yhä tilanteessa, jossa mikään ehdotus Atlantiksen sijainnille ei ole saavuttanut mainittavaa hyväksyntää tiedeyhteisössä. Esitykset Kreetasta, Troijasta ja Spartelistä ovat läpäisseet tieteellisen vertaisarvion, mutta nekin ovat jääneet tieteellisten hypoteesien asteelle, kun niissä kaikissa on sittemmin osoitettu ylitsepääsemättömiä ongelmia.

On selvää, etteivät kaikki Atlantis-tarun maantieteelliset, yhteiskunnalliset ja ajalliset yksityiskohdat voi pitää paikkaansa. Nykyisen tutkimustiedon valossa pidetään varmana, ettei niin varhain kuin 9500 eaa. ole voinut olla olemassa Platonin kuvaamaa kehittyntä pronssikautista sivilisaatiota – ei Atlantin valtamerellä sen paremmin kuin missään muuallakaan. Monet tutkijat ovatkin katsooneet Platonin kirjoituksen Atlantiksesta olevan lähtökohdaisesti fiktiota.

Tämän tulkinnan mukaan Atlantis-kertomus oli sepitetty toimimaan yhteiskunnallisena kannanottona ja täy-

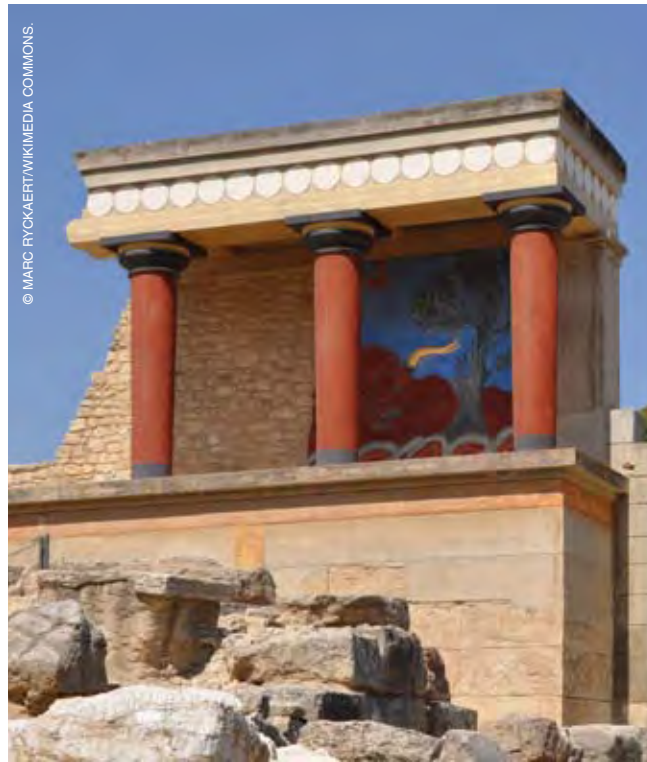
tyy ymmärtää osana Platonin myöhäisiä, yhteiskuntaa käsitelleitä teoksia. Tarinan tarkoitus olisi ollut kuvata, miten hyveellinen Ateenan valtio nujertaa sotaisan ja korruptoituneen Atlantiksen. Atlantis-tarua fiktiona pitävät ovat huomauttaneet, että Platonin tiedetään muissakin teoksissaan sepittäneen tarinoita palvelemaan filosofisen argumentaationsa välineinä.

Vaikka Atlantis näin olisikin lähinnä Platonin mielikuvituksen tuotetta, pitävät myös Atlantiksen fiktiivisyyteen uskovat mahdollisena, että tarina perustuu osin oikeisiin historiallisiin tapahtumiin – samaan tapaan kuin fiktion kirjoittajat yleisesti liittävät tarinoihinsa yksityiskohtia tosielämästä.

ATLANTIS VAJOAA – TIETEELLISEN TUTKIMUKSEN ULOTTUMATTOMIIN

EDELLÄ KUVATUISSA Atlantis-teorioissa on oletettu, että Platonin kirjoitus kuvaa vain osittain historiallisia tapahtumia ja jotkut tarinan yksityiskohdat ovat joko vuosisatojen kuluessa vääristyneitä versioita todellisista tapahtumista tai Platonin itse sepittämää fiktiota. Näitä teorioita on kuitenkin kritisoitu siitä, että sivuuttamalla halutut yksityiskohdat Platonin tekstistä on Atlantis mahdollista sijoittaa lähes mihin tahansa.

Tästä seuraa se, että teorioita on mahdotonta sen paremmin vahvistaa kuin hylätäkään. Atlantis näyttääkin näin vajoavan tieteellisen tutkimuksen ulottumattomiin –

Kreikkalainen seismologi Angelos Galanopoulos esitti 1960-luvulla, että Atlantis-taru perustuu Kreetalla noin 1500–2000 eaa. kukoistaneen minolaisen sivilisaation tuhoutumiseen. Kuvassa Knossoksen minolainen temppeli Kreetalla.

koska varmuutta Platonin tekstin eri osien todenperäisyydestä tai tavoitteista ei voitane enää saada, voimme vain arvailla, perustuuko tarina joiltakin osiltaan historiallisiin tapahtumiin.

On yhtäältä selvää, että Välimeren alueen seismisesti ja vulkaanisesti aktiivisessa ympäristössä erikokoiset ihmis-yhteisöt ovat toistuvasti joutuneet maapallon geologisten voimien uhreiksi. Tästä tunnetaan lukuisia historiallisia esimerkkejä Pompeijin tuhosta (79 jaa.) Lissabonin maanjäristykseen (1755). Yhtä selvää on, että samantyyppisiä katastrofeja on tähtynyt tapahtua myös varhaisemalla, esihistoriallisella ajalla. Näyttää kuitenkin epätodennäköiseltä, että mitään muinaista luonnononnettomuutta pystyttäisiin koskaan uskottavasti liittämään Platonin Atlantis-kertomukseen.

LISÄTIETOA:

Christopher K (2001) Atlantis: No way, No how, No where. *Skeptical Briefs* 11(3). http://www.csicop.org/sb/show/atlantis_no_way_no_how_no_where/
Gutscher M-A (2005) Destruction of Atlantis by a great earthquake and tsunami. A geological analysis of the Spartel Bank hypothesis. *Geology* 33:685–688.
Shermer M (2004) The Myth Is the Message. *Scientific American* 291(4):19.
Vitaliano DB (2007) Geomythology: geological origins of myths and legends. Teoksessa: Piccardi L, Masse WB, *Myth and Geology, Special Publications 273*, Geological Society, Lontoo, 1–7. <http://sp.lyellcollection.org/content/273/1/1.full.pdf>
Zangger E (1993) Plato's Atlantis account – A distorted recollection of the Trojan war. *Oxford Journal of Archaeology* 18:77–87.

*Kirjoittaja on geologi, filosofian tohtori
ja Skepsis ry:n jäsen.*

ATLANTIS PLATONIN KIRJOITUKSISSA

PLATON KERTOO Atlantis-tarun kahdessa myöhäisessä teoksessaan Timaios ja Kritias. Nämä ovat ainoat antiikin tekstit, joissa Atlantis mainitaan muuten kuin Platonia lainaten. Kaikki Atlantis-teoriat perustuvatkin viime kädessä Timaioksesta ja Kritiaasta tehtyihin erilaisiin tulkintoihin.

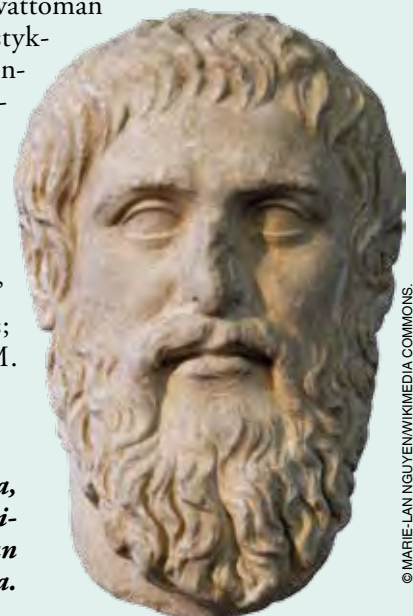
Timaioksessa ja Kritiaassa Platon kertoo ateenalaisen valtiomiehen ja runoilijan Solonin vierailleen Egyptissä Neith-jumalattaren temppelissä, missä tämä kuuli kertomuksen temppelin papilta. Kertomuksessaan pappi kuvaa Solonille muinaista sotaa, jossa kreikkalaiset Ateenan johdolla torjuivat Atlantiksen hyökkäyksen. Papin mukaan tapahtumat sijoittuvat Ateenan esihistoriaan, aikaan 9000 vuotta ennen Solonia (noin 9500 eaa.).

Atlantiksen maantiedettä ja yhteiskuntaa kuvaillaan kertomuksessa seikkaperäisesti. Atlantiksen kerrotaan sijainneen niin sanottujen Herakleen pylväiden toisella puolen. Antiikin maailmassa Herakleen pylväillä tarkoitettiin Gibraltarin salmea reunustavia kallioita, joten tämä sijoittaa Atlantiksen Atlantin valtamerelle. Tarinassa kerrotaan myös, miten Atlantis vajaa sodan hävittyään mereen suurten maanjäristysten saattelemana:

”Tällä Atlantis-saarella hallitsi suuri ja ihmeellinen kuninkaiden liittokunta, joka piti vallassaan koko saarta ja lisäksi monia muita saaria ja osaa mannermaasta. Sen lisäksi he hallitsivat vielä Libyan alueita salmen tällä puolen aina Egyptin rajoille saakka ja Eurooppaa Etruriaan asti. Tämä voimavaransa yhteen liittänyt valtakunta yritti nyt yhdellä ainoalla suurhyökkäyksel-

lä orjuuttaa sekä teidän maanne että meidän ja lisäksi kaiken salmen tällä puolen sijaitsevan maan. Ja silloin, Solon, kaikille ihmisille kävi selväksi teidän valtiossanne piilevä hyveen ja urheuden voima, sillä valtionne oli kaikkia muita edellä jalossa rohkeudessa ja sotataidossa. Välillä se johti muita helleenejä, välillä sen oli pakko käydä sotaa yksin, kun muut luopuivat taistelusta. Suunnattomiin vaaroihin antautuen se voitti hyökkääjät ja pystytti voitonmerkin. Niin se pelasti orjuudesta ne, joita vielä ei ollut saatettu orjuuteen, ja meille kaikille muille, jotka asumme Herakleen rajamerkkien tällä puolen, se auliisti pelasti vapauden. Mutta sitten myöhemmin, yhden ainoan hirvittävän päivän ja yön kuluessa, syntyi tavattoman ankaria maanjäristyksiä ja puhkesi vedenpaisumus; maa nieli yhtäkkiä koko teidän sotajoukonne, ja samalla Atlantis-saari vajosi meren syvyyteen ja katosi näkyvistä.” (Platon: Timaios; suomennos A.M. Anttila.)

*Platon on ainoa,
joka kertoo antiikin
teksteissä tarun
Atlantiksesta.*

© MARIE-LAN NGUYEN/WIKIMEDIA COMMONS

Rokottamisen perusteet

Yksikään rokote ei ole sataprosenttisen turvallinen, mutta tuhkarokon sairastaminen johtaa aivokuumeeseen 400 kertaa todennäköisemmin kuin tuhkarokkorokotteen ottaminen.

LÄÄKETIETEEN TOHTORI, erikoistutkija ja THL:n rokotusohjelmajohdon päällikkö Hanna Nohynek on rokotetutkijana tehnyt paljon töitä rokotefirmojen kanssa ja toiminut asiantuntijana erilaisille kansainvälisille järjestöille. Skepsiksen luennolla hän kertoi, että on vaikea olla rokotetutkija ilman että ”tahrantuisi” lääketeollisuuden kanssa. Kun hän vuoden 2010 elokuussa aloitti työn THL:ssä, hän joutui suoraan keskelle narkolepsiakohua, ja on ollut myrskyn silmässä siitä lähtien.

TEHOKASTA JA HALPAA

ROKOTTAMINEN EI OLE länsimaalainen keksintö. Muinaiset kiinalaiset ovat dokumentoineet tarkkaan jo 1000 jaa. tapauksia, joissa isorokolta suojauduttiin lehmärokkoa antamalla.

Ensimmäinen tieteellinen dokumentoitu rokotuskoe löytyy toukokuulta 1796, jolloin englantilainen lääkäri Edward Jenner rokotti kahdeksanvuotiaan James Phippsin lehmärokokalla ja osoitti sen suojaavan isorokolta. Menetelmä oli karski: ihoa raaputettiin niin, että haavoja tuli ja verta valui. Rokotuksia alettiin vastustaa jo silloin. Tämä johti siihen, että rokottaminen tehtiin pakolliseksi. Vapaaehtoisesti eivät ihmiset halunneet rokotettavaksi tulla.

Rokotukset kuuluvat lääketieteen tehokkaimpiin ja kustannus-hyötysuhteeltaan parhaisiin keinoihin estää ennenaikaisia kuolemia, vähentää kärsimystä ja parantaa elämän laatua. Rokotuksista saadaan sivutuotteena usein muutakin hyötyä, esimerkiksi laumasuoja. Nyt rokotteilla pyritään estämään myös syöpää (maksasyöpä – hepatiitti B, kohdunkaulan syöpä – ihmisen papillomavirus HPV), sairauteen liittyvää kärsimystä (hepatiitti A – tarttuva maksatulehdus), sairaalahoitoja (jäykkäkouristus, rotaripulauti), olemassa olevan sairauden pahenemista (influenssa pitkäaikaissairaille) ja jälkitauteja (välikorvan tulehdus influenssan jälkeen pikkulapsilla).

Rokotteita voidaan tuottaa laboratorioissa joko suoraan itse bakteerista, kuten alkuaikoina tehtiin, tai niin kuin tämän päivän massatuotannossa tehdään, puhdistamalla bakteerin ja viruksen pintarakenteita, pullottamalla niitä ja laittamalla jakeluun.

Rokote koostuu vaikuttavasta aineesta eli immunogeenistä,

joka antaa varsinaisen suojan ja on peräisin taudin aiheuttajasta. Se voi olla koko solu, joka sisältää bakteerin kaikki osaset. Tämä saattaa aiheuttaa myös erilaisia ei-toivottuja reaktioita, kuten esimerkiksi kovaa kuumetta. Tai sitten immunogeeni voi olla kokonainen elävä virus. Nykyään vaikuttava aine voi olla ns. ”elävä heikennetty mikrobi”, joka saa aikaan immunologisen vasteen, mutta ei aiheuta taudin oireita.

On myös ”inaktivoituja, tapettuja mikrobeja”, joita on helppo valmistaa. Niistä saadaan stabiileja rokotteita, jotka eivät aiheuta infektioita. Toisaalta niiden solujen välinen vaste immunologisen muistin muodostumiseksi voi olla huonompi, eli tarvitaan useampia rokotuksia. Kun tiedetään, mikä viruksessa tai bakteerissa suojan aiheuttaa, voidaan käyttää mikrobeista puhdistettuja antigeenejä, joista saadaan mahdollisimman turvallisia ja spesifisiä rokotteita.

Immunoprofylaksin perusidea on matkia elimistön omia suojamekanismeja. Rokottamisessa simuloidaan luonnon omia mekanismeja, kyseessä on luonnonmukainen toimenpide. Rokottamisen jälkeen antigeeni joutuu kontaktiin immuunisysteemin solujen kanssa, jotka aktivoituvat ja muodostavat vasta-aineita. Nämä taas aktivoivat auttaja- ja tappajasolut – näin muodostuu immunologinen muisti, ja tauti estyy tai heikentyy.

ISOROKKOA EI ENÄÄ OLE

ROKOTTEEN KEHITTÄMISEN TUTKIMUSKESKUS kestää keskimäärin 15 vuotta. Prekliinisessä vaiheessa tutkitaan eläinkokeilla rokotteiden toksikologisia vaikutuksia. Faasi I -vaiheessa tutkitaan 10–100 ihmistä fokuksena rokotteiden annostus ja turvallisuus. Faasi II -vaiheessa tutkitaan 10–999 ihmistä fokuksena immunogeenisuus ja turvallisuus. Faasi III -vaiheessa tutkittavana on vähintään yli tuhat ihmistä fokuksena teho ja turvallisuus.

Vasta rokotteiden rekisteröimisen jälkeen, kun yli 100 000 ihmistä on sen saanut, selviää rokotteiden tehokkuus ja harvinaiset haitat. Aiemmissa vaiheissa otoskoot eivät asian havaitsemiseen riitä.

Narkolepsian ilmaantuvuus ennen Pandemrix-rokotuksia oli noin 1/100 000. Jotta narkolepsiahaetta olisi tullut esiin ennen rokottamista, olisi kliinisessä tutkimuksessa pitänyt rokottaa yli 300 000 lasta ja nuorta.

Silloin vallinneessa tilanteessa, vakavan epidemian pelossa, ei ollut aikaa tutkia rokotetta niin suurella volyymillä.

Pandemrix-rokotetutkimuksessa hypättiin ohjelmaan kuuluvan faasi III -tehotutkimusvaiheen yli, koska ajateltiin, että voidaan luottaa puhtaasti immunologiaan. Näin on tehty monen muunkin rokotteen kohdalla, esimerkiksi pnemokokkirokotteessa Iso-Britanniassa. Maassa oli meneillään niin iso epidemia, että vaikka kaikkea tietoa ei oltu vielä saatu kliinisillä tutkimuksilla, oli immunologinen turvallisuusnäyttö niin suuri, että tehotutkimusvaiheen yli katsottiin voivan hypätä.

Rokotteilla on saatu hävitettyä mm. isorokko. Hib-taudit katosivat hyvin nopeasti Suomesta niin kuin muidenkin maista, joissa sitä vastaan rokotusta annettiin. (Hib-bakteeri aiheuttaa etenkin pikkulapsille hengitystieinfektioita, aivokalvontulehdusta, kurkunkannen tulehdusta, verenmyrkytystä, keuhkokuumetta ja nivel- ja luutulehdusta.)

RISKEISTÄ OPITTAVA KESKUSTELEMAAN

ILMAN MUUTA ON SELVÄÄ, että mikään rokote ei ole sataprosenttisen turvallinen, vaan niihin liittyy omat riskinsä, joista on opittava keskustelemaan avoimesti.

Rokotusten haittavaikutusrekisteriin ilmoitetut haittaepäilyt vuosina 1997–2012 vaihtelevat välillä 400–1500. Luku 1500 tuli pandemiarokotuksesta. Kun rokotettiin puolet väestöstä, nähtiin haittojakin luonnollisesti paljon normaalia enemmän. Vakavia haittoja on alle kymmenen prosenttia kaikista ilmoituksista.

Epäiltyjä rokotteiden aiheuttamia haittoja on maailman sivu ollut paljon. Rotavirusrokote on aiheuttanut suolentuppeumaa ja Kawasaki-tautia, BSG-rokote jopa kuolemia (muutama tapaus, joissa takana on ollut rokotettavan lapsen perussairaus, joka on rokottamisen myötä tullut esiin). Epidemiologinen näyttö viittaa siihen, että Pandemrix-rokote olisi ollut myötävaikuttamassa narkolepsian syntyyn.

On myös koko joukko muita väitteitä rokotteiden haitoista, joita ei olla pystytty osoittamaan tosiksi. Esimerkiksi MPR-rokotteen ja autismin välinen yhteys. Englantilainen tiedemies julkaisi Lancetissa jutun siitä, että tuhkarokkorokote aiheuttaa autismia. Hänen julkaisunsa jälkeen tiedeyhteisö tuotti paljon asiaan liittyviä julkaisuja, jotka osoittivat muuta. Tämän jälkeen Lancet veti pois alkuperäisjulkaisun – osoittautui että tutkimuksen tuloksia oli fabrikoitu ja paperissa oli kerrottu asioita, joille ei löytynyt tieteellistä näyttöä.

Jutun seurauksena monet vanhemmat jättivät MPR-rokotteen ottamatta lapsilleen, koska he pelkäsivät jälkeläistensä sairastuvan autismiin. Euroopan lukemat tuhkarokon suhteen ovat nyt joidenkin maiden kohdalla yhtä huonoja kuin Afrikassa. Vuonna 2010 kahdeksan ihmistä kuoli tuhkarokkoon ja 24 sairastui sen jälkitautiin, akuuttiin enkefaliittiin eli aivotulehdukseen. Huomionarvoista terveydenhuollon kannalta on, että neljännes sairastuneista joutui sairaalahoitoon. Kysymys ei ole mitättömästä asiasta, vaikka rokotusten vastustajat asian niin haluaisivat ilmaista.

Tuhkarokon sairastaminen tarkoittaa 400-kertaista ris-

kiä saada enkefaliitti verrattuna tuhkarokkorokotuksen ottamiseen, johon kukaan ei ole kuollut. Riskien suuruudet pitäisi mieltää ja selittää vanhemmille.

DRAMAATTINEN TAPAHTUMA KAIKILLE

PANDEMREX/NARKOLEPSIA-TAPAUs iski kuin salama kirkkaalta taivaalta. Skenaario Eurooppaan saapuvasta pandemiasta oli paha. Virus, jota odotettiin oli H5N1, mutta yllättäen se olikin H1N1, joka ei alkanut Aasiasta vaan Meksikosta.

H1N1 tuli Suomeen toukokuussa 2009. Silloin täytyi 24 tunnin sisällä tehdä päätös, rokotetaanko kansalaiset vai ei. Mallirokotteella tehtyjä tutkimuksia oli olemassa, mutta H1N1-rokotteella ei. Skenaariona oli hankala epidemia, jonka kauhukuvat olivat Espanjan influenssan kaltaisia: väkijoukot kaatuvat sänkyyn ja kuolevat. Tässä tilanteessa tehtiin päätös, että rokotetta tarjotaan kansalaisille.

Täydellinen yllätys oli, että rokotteen saaneilla lapsilla alkoi esiintyä tavallista enemmän narkolepsiaa. Tutkimuksessa havaittiin, että Pandemrix-rokottamiseen liittynyt lisääntynyt riski sairastua oli kuusi tapausta / 100 000 rokotettua. Koskaan aikaisemmin ei ollut kuvattu, että narkolepsia olisi liittynyt rokottamiseen. Edelleenkin emme tiedä, mikä narkolepsian aiheuttaa.

Mediayhteydenottoja tuli THL:lle valtavasti aina, kun jotakin uutta tietoa tuli ulos. Koko kansallinen rokotusohjelma asetettiin kyseenalaiseksi. Vastuunkantajia etsittiin ja niitä löytyikin. Lääkevahinkovakuutuspooli päätyi omassa korvausprosessissaan siihen, että lääkevahingon kriteerit täyttyvät. Samassa yhteydessä rokotusten vastustajat saivat vettä myllyynsä.

”Ikinä en ole joutunut niin monen vihapostin kohteeksi. Tämä on ollut meille kaikille hyvin dramaattinen tapahtuma, oli sitten kysymys lapsen sairastumisesta tai siitä, että olimme tehneet kansallisen päätöksen, jonka takana piti seistä ja sen seuraamukset kantaa.”

Rokotuskattavuus nykyään on kuitenkin yllättävän hyvä. Väestöpohjaisista rokotustiedoista näkee, että uusia rokotteita kuten pneumokokkia ja rotavirusta otetaan edelleen lähes yhtä hyvin kuin perinteisiä rokotteita. Narkolepsiahuoli on kulminoitunut kausi-influenssarokotteeseen, jonka kattavuus on romahtanut noin kahdeksankymmeneen prosenttiin.

Narkolepsiatapauksista opittiin paljon. Ikinä enää ei pidä sanoa, että mikään rokote on 100-prosenttisen turvallinen. Nyt rummutettiin kaikkialla, että Pandemrix on täysin turvallinen ottaa. Sivulauseessa olisi pitänyt kertoa, että kyseessä on riittävän turvallinen rokote ottaa tilanteessa, missä on iso uhka vakavasta epidemiasta.

Torniolainen 8-vuotias täysin terve tyttö kuoli H1N1:een, jonka jälkeen kaikki halusivat rokotteen. Siinä vaiheessa kukaan ei tiennyt, että rokotteen saaneilla on kohonnut riski sairastua narkolepsiaan.

*Teksti perustuu Hanna Nohynekien Skepsis-luentoonsa Helsingissä lokakuussa 2012.
Katso koko luento: [youtube.com/user/SkepsisFinland](https://www.youtube.com/user/SkepsisFinland)*

ONKO GM-RUOKA VAARALLISTA?

Uskomuksia, moraalikysymyksiä, luonnollisuutta...

KUN TUTKIJAT siirsivät soijaan geenitekniikalla parapähkinästä valkuaisen, siirtyi samalla parapähkinän allergiaa aiheuttava ominaisuus. Prosessi pysähtyi siihen. Jotkut suhtautuvat asiaan huolestuneesti. Tutkijat toteavat, että kontrolli piti. Koska siirretään vain yhtä geeniä, on suhteellisen helppo tutkia, onko se allergiaa aiheuttava.

Ennemmin pitäisi pohtia, minkäkalaisia gm-tekniikan riskit ovat verrattuna perinteisen kasvinjalostuksen riskeihin. Riskit ovat samat. Myös kasvinjalostuksen tuottamilla uusilla lajikkeilla voi olla vaikutuksia ihmisen terveydelle. Esimerkiksi kiwi-hedelmälle ovat monet allergisia.

Peruna on myrkyllinen kasvi. Perunanjalostaja joutuu koko ajan mittaamaan tuotteistaan alkaloidien määrän. Tiedetään tapauksia, joissa perunalajikkeita on jouduttu vetämään takaisin markkinoilta, koska ne ovat osoittautuneet liian myrkyllisiksi. Perunaan on jopa kuoltu. Tällaisia ongelmia gm-markkinoilla ei ole ollut lainkaan.

Moni väittää, että geenimuuntelu on vaarallista, koska sen avulla on mahdollista risteyttää lajeja, jotka eivät normaalisti ole luonnossa tekemisissä keskenään – ympäristövaikutuksia ei siis tunneta riittävästi. Tämä väite koskee myös paljon muitakin kuin gm-kasveja.

Esimerkiksi pensasmustikan jalostuksessa on risteytetty pohjoisamerikkalaisia pensasmustikoita suomalaisten Vaccinium-suvun marjojen kanssa (mustikka, juolukka, puolukka). Suomen oloihin soveltuvat lajikkeet ovat peräisin juolukan kanssa tehdyistä risteytyksistä. Tämä on yhdistelmä, jota ei koskaan ole luonnossa tapahtunut, eikä tule tapahtumaan.

Kukaan ei kysy, onko ”perinteisesti” jalostetetuissa marjoissa uusia aineenvaihduntatuotteita tai onko mahdollista, että amerikkalaisia geenejä siirtyy Suomen luontoon.

Euroopassa geenitekniikkaa hyödynnetään viljelyssä todella vähän. Tämä johtuu siitä, että asiaan suhtaudutaan ylivoimaisesti. EU on sitoutunut kalliiseen lupamennettelyyn ja hankalaan lainsäädäntöön.

Vaikka EU sanoo muodostavansa määräyksensä ja lakinsa rationaaliseen ajatteluun pohjautuen, geenitekniikan kohdalla se puhuu uskomuksista, moraalikysymyksistä ja ”luonnollisuudesta”.

*Kirjoitus perustuu Teemu Teeren Skepsis-luentoonsa Helsingissä helmikuussa 2013.
Katso koko luento: [youtube.com/user/SkepsisFinland](https://www.youtube.com/user/SkepsisFinland)*

RISTO K. JÄRVINEN

Kasvinjalostustieteen professori Teemu Teeri Helsingin yliopistosta.

GNOOMIT

PSYKOANALYYSISSÄ

Skepsiksen kunniapuheenjohtaja Ilpo V. Salmi kertoi Sokrateesta tieteiden talolla Helsingissä Sokrates-palkinnon julkistamistilaisuudessa syyskuussa.

RISTO K. JÄRVINEN

Kuka oli Sokrates?

"Sokrates tyhjensi auringon laskeissa rauhallisesti myrkkyykoisomaljan ja käski viimeisiksi sanoikseen Kritonin uhraamaan Askelepiokselle kukon."

ILPO V. SALMI

SKEPSIS ON TUNNETTU jakamastaan huuhaa-palkinnosta. Se on annettu yhteisöille, joilta olisi odottanut vastuullisempaa suhtautumista järjen käytön alueella. Huuhaa-palkinnon vastapainoksi perustettiin vuonna 1995 Sokrates-palkinto, joka on annettu yksityishenkilöille esimerkillisen rohkeasta esiintymisestä Skepsiksen toiminta-alueella. Palkinto oli aluksi Tillanderilta tilattu koru, josta oli sekä mies- että naisversio. Nykyisin palkinto on kehystetty kunniakirja. Mutta kuka oli Sokrates?

RUMA SOTAVETERAANI

SOKRATES OLI ATEENALAINEN FILOSOFI, joka teloitettiin vuonna 399 eaa. "väärin jumalien palvelemisesta ja nuorison turmelemisesta". Sokrates ei itse kirjoittanut oikeastaan mitään, mutta siitä huolimatta hänestä on muodostunut legendaarinen filosofian isä ja ihanneihmisen malli.

Sokrateen maine perustuu hänen oppilaansa Platonin hänestä dialogin muotoon kirjoittamiin teksteihin, joista "on vaikea sanoa, missä Sokrates loppuu ja Platon alkaa".

Sokrates (s. 470 eaa.) oli silloisessa Ateenassa tunnettu, pilkattu ja ihailtu kuljeskeli, joka pysäytteli vastaantuli-joita ja halusi intohimoisesti keskustella ja väitellä kenen kanssa tahansa mistä tahansa. Hän oli legendaarisen taitava väittelijä, jonka kanssa helposti puhui itsensä pussiin.

Sokrates hakeutui varsinkin nuorten pariin. Nuoriso piti hänestä, kunnon kansalaiset halveksivat. Ulkonäöltään Sokrates oli isokokoinen, ruma, litteänäinen ja pömppövätsäinen Ateenan sotajoukoissa hopliittina – raskasaseisena jalkaväen miehenä – palvelletut sotaveteraani.

UHMAKAS JA TAIPUMATON FILOSOFI

ATEENAN VAPAIEN MIESTEN ELÄMÄÄ ja Sokratesta kuvaa hyvin kertomus Agathon-nimisen runoilijan kotona pidetyistä juomajuhlista, joissa keskusteltiin rakkauden olemuksesta. Kaikkien hämmästykseksi Sokrates, joka muuten kyllä jahtasi poikia siinä kuin muutkin, sanoi parasta rakkautta olevan rakkaus viisauteen, tietoon ja hyveeseen.

Syvälliset pohdinnat keskeytti meluisan ja juopuneen seurueensa kanssa saapunut Ateenan tunnetuin julkkis Alkibiades, jonka hengen Sokrates oli kerran taistelukentällä pelastanut. Juhlat päättyivät ylenmääräiseen viinin juomiseen, kunnes kaikki muut paitsi Sokrates samuivat. Sokrates, jolla oli legendaarinen viinipää, peitelti lopuksi Agathonin ja näytelmäkirjailija Aristofaneen ("Pilvet") ja lähti yksin Lyceumiin ja sieltä illalla vaimonsa Ksantippan luokse.

Sokrateelta jäi kolme alaikäistä poikaa. Ksantippa, jonka tuittupäisyys on ilmeisesti vain myytti, olisi sopinut iältään Sokrateen tyttäreksi.

Nuorta Platoniakin järkyttänyt kertomus Sokrateen viimeisistä hetkistä on tunnettu. Sokrateen tuomitsemis-

oikeudenkäynti, jonka aikana Sokrates esiintyi uhmakkaasti ja taipumattomasti, päättyi selvään kuolemantuomiota vaativien voittoon. Arvalla valittuja oikeuden jäseniä oli 501.

Ihmisen (ja filosofin) kuolemaa syvästi pohdittuaan Sokrates tyhjensi auringon laskiessa rauhallisesti myrkkukoisoaljan ja käski viimeisiksi sanoikseen Kritonin uhraamaan Askelepiokselle kukon. Ystävät (Kriton) olivat lahjoneet vartijat, joten Sokrates olisi voinut paeta, mutta hän kieltäytyi, koska ei halunnut pettää Ateenan kaupunkivaltiota "Polista".

VÄITTELIJÄ, KUUNTELIJA, KYSELIJÄ, EPÄILIJÄ

SOKRATEEN AJATTELU perustui kaiken ihmettelyyn, jossa väittely oli tärkeintä – ei niinkään valmis lopputulos tai voitto/häviö. Sokrates oli myös hyvä kuuntelija, joka halusi tietää oman ajattelunsa rajat, tietää mitä ei tiedä.

Sokraattinen opetusmetodi on kyselemällä etenevä dialogi oppilaan kanssa, jossa oppilas itse hakee ja oivaltaa vastaukset opettajan toimiessa kättilönä. Aidointa Sokratesta siinä on johdonmukainen välillä tuskastuttavalta jankkaukseltakin tuntuva pohdinta, ja uskomus, että merkittävä tieto myös moraalista on jokaisella sisällään.

Kuuluisin Sokrateen pohdittavaksi nostama kysymys on: "Mitä on tieto?" Vastaus, jossa puhuu Platon Sokrateen suulla, on voimassa vielä tänäänkin: "Tieto on hyvin perusteltu tosi uskomus."

Sokratesta on joskus verrattu toiseen itsensä uhraajaan – kristinuskon päättähteen. Vertaus ontuu, sillä kristinuskossa opettaja tyrkyttää valmiita ratkaisuja, kun Sokrates filosofina taas painottaa ikuista epäilyä ja etsimistä.

Sokrateen kohtalo vaikutti syvällisesti hänen oppilaansa Platonin oikeudenmukaisuusajatteluun. Platonia seurasi Aristoteles, jonka ajattelu Tuomas Akvinolaisen

tuunaamana on esimerkiksi (roomalaiskatolisen) kristinuskon taustalla. Aristoteleen oppilaana mainitaan usein antiikin huikein valloittaja Aleksanteri Suuri, jonka kohdalla länsimaiden historian kuuluisin opettaja-oppilasketju kyllä katkeaa. Aleksanterin isä Makedonian kuningas Filippos II pani koulumestari Aristoteleen pikemminkin vahtimaan pahankurista poikaansa – tuloksetta.

Nähtävyys Ateenassa. Vankila, jossa Sokrateen väitetään odottaneen kuolemantuomionsa täytäntöönpanoa.

SAARA-SOFIA JÄRVINEN

SOKRATES

TIEDEVIESTINNÄN KOULUTUKSELLE

SKEPSIS myönsi vuoden 2013 Sokrates-palkintonsa Helsingin yliopiston tiedeviestinnän opintokokonaisuudelle. Palkinto jaettiin keskiviikkona 4. syyskuuta Helsingissä. Tiedeviestinnän opintokokonaisuudesta vastaa Helsingin yliopiston sosiaali-tieteiden laitos, jossa vastuuhenkilöinä ovat alusta saakka toimineet professori Esa Väli­verronen ja yliopistonlehtori Tuomo Mö­rä.

Tiedeviestinnän koulutus täyttää Helsingin yliopis-tossa tänä vuonna kymmenen vuotta. Jatko-opiskelijoille tarkoitettua opintokokonaisuutta on opiskellut jo lähes 150 opiskelijaa. Koulutuksen tarkoituksena on ka-ventaa tutkimuksen ja muun yhteiskunnan välistä rajaa ja varmistaa, että tutkijat osaavat viestiä tieteestä ja sen tuloksista ymmärrettävästi. Opintokokonaisuus on myös omalta osaltaan vakiinnuttanut ja lisännyt tiedeviestin-nän tutkimusta Suomessa.

Skepsiksen mielestä on tärkeää, että tieteellinen tieto on jokaisen saatavilla ja että tieteen vaikuttavuus yhteis-kunnallisessa päätöksenteossa kasvaisi. Näiden tavoitteiden kannalta on oleellista, että tieteestä kerrotaan ym-märrettävästi. Juuri tähän tiedeviestinnän koulutusohjel-ma pyrkii. Tieteen viestintä on Skepsiksen toimintaa hy-vin lähellä oleva aihe.

TIEDEJOURNALISMI MURROKSEN KOURISSA

ESA VÄLIVERRONEN kiitti Skepsistä palkinnosta, joka oli saajilleen ”mieletön yllätys”. Hän kertoi, että tiedevies-tinnän koulutusta on ollut hankala vakiinnuttaa. Hän ja Tuomo Mö­rä kävivät aika monen yliopistopäättäjän pu-heilla ruinaamassa rahaa. Kaikki olivat sitä mieltä, että asia on tärkeä ja että he tekevät hyvää työtä, mutta kun asialle piti etsiä sopiva momentti, sitä ei tahtonut löytyä. Nyt tilanne on parempi, koulutus on saatu vakiinnutet-tua ja sitä voidaan jopa lähteä kehittämään.

- Erityisen mieluisaa on saada nimenomaan Sokrateen nimeä kantava palkinto. Henkilökohtaisesti olen suuri sokraattisen ironian ystävä.

Väli­verronen totesi, että Sokrates oli tunnetusti oppi-nut henkilö, joka ei lähtenyt keskustelemaan julistamal-la ensin tieteellistä totuutta, vaan hivuttamalla totuut-ta hiljaa esiin kyselemällä, kuuntelemalla ja keskuste-le-malla. Myös Helsingin yliopiston tiedeviestinnän kou-lutuksessa ajatuksena on dialoginen menetelmä, joka Väli­verronen mukaan sopii erityisen hyvin tämän päivän tiedeviestintään.

- Nykyään suhtaudutaan varauksellisesti ylhäältä päin tulevaan valistukseen, joten on parempi lähestyä ihmisiä maan tasolta keskustellen ja kuunnellen, löytää vuorovai-kutuksen kautta uusia näkökulmia asioihin. Tätä me yri-tämme opiskelijoillemme opettaa.

Tiedeviestinnän koulutus on siitä harvinainen, että sii-nä on mukana opiskelijoita melkein kaikista yliopiston tiedekunnista. Luonnontieteilijät, humanistit, yhteiskun-tatieteilijät, biologit ja muut toimivat siellä hyvässä vuo-rovaikutuksessa keskenään, joutuvat miettimään omia näkökulmiaan ja keskustelemaan niistä.

Tuomo Mö­rä kertoi puheenvuorossaan, et-tä tiedejournalismi on muun journalismin tapaan aikamoisen murroksen kourissa. Taistelu ihmisten huomiosta ja ajasta on ko-vaa. USA:ssa tiedetoimituksia on lopetet-tu, Suomessa juttujen sisällöt ovat muut-tuneet ”yleisöystävällisempään” suuntaan. Tiedejournalismin asema myös Suomessa saattaa vaikeutua. Voi olla, että tieteestä viestiminen tai tiedekeskustelut käydään tulevaisuudessa yhä enemmän innok-kaiden amatöörien ja tutkijoiden itsensä toimesta.

- Kokemustemme perusteella näyttää siltä, että hyvin motivoituneita, lahjak-kaita ja oppimishaluisia tutkijoita on täl-le alueelle tulossa roimasti lisää.

RISTO K. JÄRVINEN

RISTO K. JÄRVINEN

Sokrates-palkinnon saajat Esa Väli­verronen ja Tuomo Mö­rä.

Puheen- johtajan palsta

OTTO J. MÄKELÄ

Haasteiden haasteet

SKEPSIKSEN HAASTE (ks. sivu 41) lupaa 10 000 € puhtaana käteen sille, joka tuottaa valvotuissa olosuhteissa paranormaalien ilmiön. Haaste luotiin vuonna 1989, ja sen esikuvana oli James Randin nykyisin yli miljoonan dollarin ”paranormal challenge” (www.randi.org), jonka esitestinä Skepsiksen haaste voi toimia.

Vuosien varrella on hakijoita ilmaantunut melko tasaiseen tahtiin. Haasteen säännöt aikoinaan kirjoitettiin Randin haasteesta mallia ottaen mahdollisimman yksinkertaisiksi ja selkeiksi, osin tarkoituksena tulkinnanvaraisuuden välttäminen onnistuneessa kokeessa. Nämä säännöt ovat kuitenkin osoittautuneet varsin suureksi haasteeksi monille halukkaille.

Pyydämme haasteeseen vastaajia lähettämään Skepsiksen hallitukselle vapaamuotoisen kirjeen, jossa selostetaan, millaisesta paranormaalista ilmiöstä tai kyvystä on kyse ja jossa on mukana myös toisen ihmisen vakuutus siitä, että vastaaja on osoittanut nuo ilmiöt tai kyvyt. Joillekin vastaajille on tämä osuus jostakin syystä osoittautunut ylivoimaiseksi: he ovat toistuvasti yrittäneet lähestyä meitä muita kanavia pitkin tai ottaneet yhteyttä muihin tahoihin kuin Skepsiksen hallitukseen.

Eräille halukkaille on säännöistä huolimatta jäänyt jonkinlaista epäselvyyttä siitä, kuka on haasteen ja sen säännöt asettanut: he ovat yrittäneet sanella omat sääntönsä ja testaustapansa. Keskustelu on yleensä tyrehtynyt siinä vaiheessa kun he ilmoittavat jo voittaneensa rahat ilman testausta.

Kaikkein hankalin osuus tuntuu olevan neuvottelu koejärjestelyistä, joilla oletettu ilmiö tai kyky saadaan esille. Monilla haasteeseen vastaajilla tuntuu olevan hie-

man epämääräiset käsitykset oletettujen kykyjensä ominaisuuksista, jolloin mahdollisuudet ja rajat eivät oikein ole selvillä. Tällöin toimivien koejärjestelyiden löytäminen on vähintäänkin haastavaa.

Esimerkiksi sopii jo aikaisemminkin testattu psyykkikko (Psyykkikko epäonnistui Skepsiksen haasteessa, Skeptikko 1/2012), joka kertoo ammattimaisesti antavansa niin henkisiin kuin fyysisiin vaivoihin auttavia ”energiahoitoja”. Hän olisi aluksi halunnut koittaa suoraan mitata hoitonsa vaikutusta potilaan verenpaineeseen tai subjektiivisiin kiputiloihin – varsin vaikea ja suggestioaltis lähestymistapa. Kun kävin läpi hänen selostustaan kyvyistään, parhaalta ratkaisulta tuntui, että lähestyisimme testaamista hieman epäsuorasti sen taustaoletuksen kautta, että elollisilla olennoilla on olemassa ”energiakenttä”, josta voi jäädä jälki myös elottomiin kohteisiin.

Pitkähköjen neuvottelujen jälkeen päädyimme siis yrittämään koehenkilöiden ja heidän normaalisti mukanaan kantamiensa avainten sovittamista yhteen. Valitettavasti tämä osoittautui psyykkikolle järjestetyssä esitestissä odottamattoman vaikeaksi ja aikaa vieväksi, eikä positiivista tulosta saatu aikaan.

Tieteenhistorian kerralla mullistava tulos olisi tietenkin toistettava koejärjestely, jolla saadaan siirrettyä jokin paranormaali ilmiö tutkittavan tieteen piiriin. Olemme kuitenkin toistaiseksi joutuneet tyytymään vain onnistuneeseen koejärjestelyyn: sellaiseen, jossa sekä haasteeseen vastaaja että Skepsis voivat olla samaa mieltä, että sen avulla kuvailtu paranormaali ilmiö olisi pitänyt olla mahdollista saada näkyville.

Jäämme odottamaan, haasteiden haasteista huolimatta.

LENTINE GREAT LAKES
AZAM YE COUNTY OF WATERFORD
KINGDOM OF
IRELAND

Valentine Greatrakes

ja parantava kosketus

— FT MAARIT NURMINEN —

Irlantilainen maa-aatelinen Valentine Greatrakes koki vuonna 1662 äkillisen ja vahvan sisäisen impulssin, joka saatteli hänet usean vuoden ajaksi päätoimiseksi ihmeeparantajaksi.

VALentine GREATRAKES totesi vastaanottaneensa kyvyn hoitaa King's Evilä eli risatautia käsillään koskemalla. Vuonna 1664 Greatrakes sai vakuutuneisuuden voimastaan parantaa horkkaan sairastuneita ja viimein pääsiäisen jälkeisenä sunnuntaina 2.4.1665 saapui kolmas ja viimeinen impulssi. Nyt ”Jumala näki hyväksi minun saada selville, että hän on suonut minulle kaikkien tautien parantamisen lahjan”, hän kirjoittaa todistajalausuntoja sisältävässä elämäkerrassaan ja toimintakertomuksessaan ”A Brief Account” (1666).

*”Juoppolalli pelkkä oli parantaja Graitrxi,
unholaan nyt painunut on joka näytös, juoni, niksi.”*

Anonyymien runoilijain säkeet Greatrakesin toimintaa halveksivasti kuvaavasta balladista ”Rub for Rub” (1666) ovat tältä osin jääneet toteutumatta. Uutiset Irlannin Waterfordin kreivikunnassa vaikuttavasta ihmeellisestä parantajasta Valentine Greatrakesista (1628–1683) levisivät nopeasti Englantiin ja saivat koko valtakunnan kuningas Kaarle II:sta myöten kiinnostumaan tapauksesta.

Arvovaltaiset luonnonfilosofit ja teologit ryhtyivät parantamisilmiön havainnointiin, arviointiin ja raportointiin. Greatrakes kosketteli parantavine käsiin herkkää aihetta, sillä risataudin parantaminen oli Englannissa ja Ranskassa vain monarkille varattu perinnöllinen yksinoikeus, yksi merkki jumalallisesta oikeudesta kruunuun. Muiden suorittamat onnistuneetkin parantamiset saatettiin tulkita majesteettirikoksiksi.

Risatauti eli skrofuloosi määritellään nykylääketieteessä bakteerin aiheuttamaksi rauhastulehdukseksi (tuberculosis adenitis). Se oli harvoin hengenvaarallinen, mutta kivulias ja kasvojen alueen esteettisiä haittoja aiheuttava. Aikalaislähteiden mukaan sairastuneet saattoivat myös

sokeutua. Risataudin parantaminen oli poliittisesti ja uskonnollisesti arkaluonteista. Monarkin ja kirkon yhteistyö oli tässä tiivis ja hengellisen vallan edustajat antoivat siunauksensa vain yhdelle taudin koskettajalle, kuninkaalle. Kaikkien muiden parantamistoimintaa ja parantamisväitteitä esittäneiden työskentely oli arvioitava jo tästäkin syystä tarkoin.

Tämän ohella ajan oppineet syntyivät Greatrakesin synnyttämän kohun innoittamina perusteellisesti sairauden parantamisen fyysisiin ja psyykkisiin mekanismeihin. Jokainen mahdollisesti tehokas parantamisen menetelmä tuli alistaa oppineen lääketieteellisen yhteisön arvioitavaksi. Tämä periaate piti sisällään myös yliopistokoulutamatommien lääkinnän harjoittajien toiminnan. Kuinka parantumiset voitaisiin selittää: luonnollisin ja mekanistisin termein, parantajan kehon rakenteen ja temperamentin pohjalta, potilaiden mielikuvituksen voimaan viitaten vai yliluonnolliseen vedoten?

Kärsimyksen lievittyminen oli (ja on) varmasti jokaiselle sen kokeneelle ihmeellinen asia. Ihmeeparantajan kosketuksella oli kuitenkin muitakin kuin potilaan terveydentilaan vaikuttavia seurauksia. Mikäli Greatrakesin tavalla tai toisella aikaansaamille hyville tuloksille oli luonnollinen selitys, latistuivatko Raamatussa kuvatut ihmeet luonnollisen ja arkipäiväisen tasolle? Mikäli irlantilainen aatelisten teot olivat aitoja ihmeitä, tuliko hänet korottaa apostolien rinnalle? Pahimmassa tapauksessa hän sai voimansa paholaisen ja demonijoukkojen aina ylitsevoitavana pulppuavasta vaarallisesta lähteestä.

Juuri koetun sisällissodan ja protektoraatin ajan (1642–1660) yhteiskunnallinen levottomuus ja Kaarle II:n valtaannousun jälkeinen epävakaa tilanne värittivät osaltaan Greatrakesin toiminnan arvioita. Ihmeeparantaminen liitettiin vahvasti uskonnolliseen ja poliittiseen radikalismiin. Se saattoi olla uhka sosiaaliselle järjestykselle.

Royal Societyn virtuoosit ja monet muut oppineet pyrkivät löytämään järkipäisiä ja luonnollisia selityksiä ilmiöille, jotka oli aikaisemmin luokiteltu yliluonnollisiksi. Tähän ihmeeparantajan työskentely tarjosi erinomaiset puitteet. Toisaalta Greatrakesin toiminta antoi ainutlaatuisen mahdollisuuden pohtia henkisten toimijoiden vaikutusta materiaaliseen muutokseen. Vaikka oppineet korostivat avarakatseisuutta, oli ajan tieteen ja uskonnon läheisestä suhteesta huolimatta oleellista säilyttää luonnollisen ja yliluonnollisen välinen perustavaa laatua oleva rajalinja. Tämä oli vaarassa sekoittua Greatrakesin toi-

minnasta tehdyissä arvioissa.

Tämä värikäs historiallinen tapahtuma kiehtoi, sillä se sisälsi teemoja universumin olemuksesta, kristillisen perinteen uskottavuudesta ja sen tulkitsemisen auktoriteeteista, ihmisluonnosta ja inhimillisestä toiminnasta sekä tiedon saavuttamisen tavoista. Halu löytää vaivoihin sa helpotusta mahdollisimman edullisesti ja vaivattomasti sekä uteliaisuus ja tiedonjano ovat inhimillisiä piirteitä, jotka on hyvä pitää mielessä ihmeellisen parantajan toimintaa arvioitaessa.

JUMALAN TYÖKALU, HUIJARI VAI FANAATIKKO?

KUN OPPINEET ARVIOIVAT Greatrakesin toimintaa, näkemyksiä yhdistää muutama selkeä yhteinen piirre. Lääketiede ja teologia, luonnollinen ja yliluonnollinen sekä poliittinen ja uskonnollinen limittyvät eroistaan huolimatta luontevasti lomittain. Esille nousee tämän ohella ajan lääketieteelle ongelmallinen yritys muotoilla oman tieteenalansa pelisääntöjä, asettaa auktoriteetteja ja tavoitella monopoliasemaa. Lisäksi läsnä on reformaatiokaudesta jatkunut protestantismien vaikeus määritellä ihmeiden luonnetta ja olemassaoloa. Ei uutta evankeliumia, ei uusia ihmeitä, julistivat useat protestantit.

Aikalaisteksteistä välittyy myös uudentyyppinen käytännöllinen lähestymistapa mahdollisiin ihmeisiin. Oleellista oli niiden perinpohjainen tutkiminen ja tarkka testaaminen tiettyjen kriteerien mukaisesti. Näin voitaisiin vastata kysymyksiin siitä, paranivatko ihmiset todella ja jos paranivat, oliko se vain sattumaa, luonnollisista lääketieteellisistä tekijöistä johtuvaa vai mielikuvituksen tuottamaa tilan kohentumista? Oliko Greatrakes niin karismaattinen, että sai aikaan joukkohurmoksen vai paransiko hieronnan aiheuttama kitka tai parantajan kehon huurut ja veren laatu? Kuinka paljon potilaan uskolla ja luottamuksella oli tekemistä parantumisen kohdalla?

Huomioitava oli myös todellisen ihmeen mahdollisuus, Jumalan suora ja nopea puuttuminen yksilölliseen elämään. Greatrakesin potilaat vaikuttivat parantuvan ulkopuolisille havaittavalla tavalla: märkivät paiseet kuivuivat kasaan ja nivelpaivaiset saivat työkykynsä takaisin. Empiirinen tarkastelu oli siis mahdollista.

Mekanistinen filosofia oli 1600-luvulla vahvasti juurtumassa tieteelliseen maaperään ja osittain tästä syystä ihmeiden suosion kasvu ja niitä kohtaan osoitettu teologinen ja luonnontieteellinen kiinnostus vaikuttaa meidän näkökulmastamme erikoiselta yhdistelmältä. Tähän sisältyy historiankirjoituksessakin sitkeänä oletuksena elänyt ajatus uskonnon ja tieteen raastavasta vastakkainasettelusta ja taisteluherkyydestä. Ihmeiden määrittelyyn ja käytännön tutkimiseen oli 1600-luvulla tarvetta, sillä lisääntyvässä määrin kuultiin kertomuksia ihmeellisistä ja oudoista tapahtumista. 1650-luvulta alkaen esiin nousi ajattelutapa, joka muodostui myöhempinä vuosikymmeninä merkitykselliseksi. Uskonnollinen sekasorto, radikaalien ryhmien kirjo ja sisällissodan verenvuodatus olivat synnyttäneet pelkoa, ja oppineiden keskuudessa nähtiin tarpeelliseksi löytää keskitie, jota kulkea ääriryhmien ideoiden ja toiminnan keskellä. He pyrkivät muotoilemaan

kristillisyydelle kattavan rationaalisen pohjan, joka mahdollistaisi rauhallisen yhteiselon.

Tästä linjasta, tiedeyhteisöjen, kirkon ja yksilöiden työstä kehittyi myös suhtautuminen ihmeellisiin tapahtumiin. Sekä uskonnossa että luonnonfilosofiassa tuli varoa korostamasta epäsäännöllisyyksiä säännönmukaisuuksien kustannuksella. Todellisen ihmeen ja ihmeenkaltaisen tapahtuman raja oli usein hämärä, sillä edistysaskeleet tiedemaailmassa muokkasivat ja siirsivät jatkuvasti tiedon rajoja. Ihmeille oli saatava raamit ja arvovaltainen tulkitsijataho, sillä ihmeitä käytettiin usein julkilausumina päämäärätietoisten ryhmien poliittisen tai uskonnollisen aseman korostamiseksi. Royal Society tuki tätä ihmeiden, ihmeellisten, epätavallisten ja kaitselmuksellisten ilmiöiden ryteikön raivaamista, sillä kirkko ja valtio halusivat älyllisesti vakaan hallinnon, jota eivät rasittaisi poliittisia merkityksiä ja uskonnollista radikalismia sisältävät ihmetulkinnat. Greatrakesin toimintaan kohdistunut tutkimus asettui myös näihin raameihin.

Valentine Greatrakes kirjaimellisesti ajoi käsillään tautoja ulos, rukoillen lyhyesti ja kiittäen Jumalaa jälkeensä. Uskonnollista sanomaa hän ei lähteiden mukaan julistanut. Greatrakes paransi risatautia, kasvaimia, vesipöhhöä, päänsärkyä, nivelpaivoja, astmaa, kuuroutta ja ihottumia. Hänen toimintaansa seuranneet pitivät koskettamisen tuloksia aitoina ja erityisinä tapahtumina, ja monet iloitsivat henkilökohtaisesta tervehtymisestäään. Koskettamisen tehoon syvästi pettyneitäkin toki löytyi. Robert Boyle seurasi Lontoossa noin kuuttakymmentä parantamistapahtumaa, todisti täydellisesti onnistuneiksi kuusi ja kokeili itsekkin menetelmän toimivuutta sekä Greatrakesin hansikkaan tehoa. Näistä hän raportoi myönteisesti työpäiväkirjassaan.¹

Oppineiden parissa tunnustettiin ilmiön erityislaatuaisuus, mutta juuri kukaan ei määritellyt parantumisia suoriksi ihmeiksi. Anonyymi pamfletti ”The Great Cures and Strange Miracles” (1666) on yksi harvoista teksteistä, jossa Greatrakesin toiminnan tulokset arvioidaan aidoiksi ihmeiksi. Kirjoittajan mielestä ihmeeparantajan toiminta on totuudellista ja ”on selvää, ettei tällä herrasmiehellä ole mitään universaalialoitsua kaikkia tauteja vastaan, kuten jotkut ennakkokäsityksensä vallassa päättelevät, vaan asiat on aikaansaanut jumalallisen käden voima”.

Ihmettä useammin parantavan kosketuksen taustalla nähtiin luonnollisin keinoin vaikuttavaa jumalallista hyvän tahtoisuutta, hurskauden voimistuttamaa tarttuvaa terveellisyyttä, parantavia effluviaan virtauksia, mekaanista kitkaa, mielikuvituksen voimaa ja huijausta. Näillä peruspalasilla, humoraalioppiin, iatrokemiaan ja teologiaan turvautuen, oppineet rakensivat kuvaa parantajasta.

PARANTAVA HYVE JA TARTTUVA TERVEELLISYYS

FILOSOFI, TEOLOGI JA RUNOILIJA Henry More (1614–1687) oli yksi Cambridgen platonisteiksi kutsutun ryhmän johtohahmoista ja häntä pidetään myös laajakirjallisen maltillisen liikkeen, latitudinarianismin perustajana. More käänsi englanniksi Descartesin tuotantoa, ja kartesiolaisuus näyttikin aluksi sopivalta työvälineel-

tä Cambridgen platonisteille, sillä se ylläpiti järjen ja vapaan tahdon elementtejä ja salli luonnon vapaan tutkimuksen. Kartesiolaisuus osoittautui Morelle kuitenkin nopeasti väärämieliseksi ystäväksi, sillä sen näkemys luonnosta vain aineena liikkeessä sysäsi Jumalan ja muut henkiset toimijat luomakunnan ulkopuolelle. Hänelle henkinen oli hyvin järkiperaista eikä maailman ilmiöitä voinut selittää puhtaasti mekanistisin keinoin. More halusi todistaa hengen olemassaolon luonnossa tieteen avulla ja hän esittelee teoksissaan "An Antidote Against Atheism" (1653) ja "The Immortality of the Soul" (1659) kertomuksia noituudesta, oudoista ilmiöistä ja ihmeparantumisista. Tämän kaltaisia tapaushistorioita ei voida hänen mukaansa "selittää vetoamalla luonnollisiin syihin tai kuvittelemalla niitä sattumanvaraisiksi". Ne ovat niin ihmeellisiä, "että ne viittaavat johonkin vapaaseen, hiuksenhienoon ja ymmärtävään olemukseen, joka on selkeästi erillinen järjettömästä materiasta". Näyt, aaveet ja ilmes-tykset ovat Moren mielestä "vakuuttavimpia todisteita" ateismia vastaan.

Ihmeparantajien työskentely saattoi Moren mukaan olla yksi todiste luonnon hengen olemassaolosta. Parantajien toiminnan periaatteet oli kuitenkin arvioitava tarkoin, sillä myös uskonnollis-poliittisten kiihkomielisten tekemiä ihmeitä oli raportoitu ja julkaistu runsaasti luotettavilta tahoilta. Teoksessaan "Enthusiasmus Triumphatus" (1656) hän käsitteli aikakauden radikaalien ryhmien "mahtailevaa jumalista elämäntyyliä". Hänen mukaansa se oli silkkaa kiihkoilua ja voitiin selittää puhtaasti fysiologisena toiminnanhäiriönä. More liitti uskonnolliseen kiihkoon melankolian, jota hän piti kehoon liittyvistä häiriöistä uskonnollisimpana. Sen vallassa oleva pyrki uskonnon ja lain täydelliseen mitätöimiseen tai uudistamiseen. Tätä epäluonnollista ja epäkristillistä "demonista kiihkomielisyyttä" aiheutti pernasta tai maksasta nouseva "ilmava kuumuus". Se häiritsi aivojen herkkiä "spiritejä" ja sai aikaan kroonista, vaikeaa melankoliaa.

Levottomuus aivoissa vaikutti yksilön mielikuvitukseen synnyttäen harhakuvitelmia ja pakonomaista yhdelle asialle omistautumista, monomaniaa. Melankolian ja uskonnollisen radikalismien suhteeseen oli puututtava myös siksi, että se oli sosiaalisesti tarttuvaa. Yhdestä kiihkomielisestä saattoi virrata "myrkyllisiä ja melankolisia huuruja", sillä tämänkaltaisen effluvia kykeni siirtymään materiasta toiseen aivan kuten "hullun koiran purema". Radikaalien liikkeiden edustajilla järjen ja mielikuvituksen suhde oli kääntynyt pääläelleen; kiihkomieliset ajalehtivät ilman järjen ohjausta aistitiedon ja mielikuvituksellisten päähänpistojen sekä "mielialojen pirun", melankolian tuottamien virikkeiden vietävänä. Henry Moren teksteistä välittyy selkeä pyrkimys liittää lääketiede enenevässä määrin uskonnollisten ääri-ilmiöiden, kuten kiihkon, profetoinnin ja ihmeellisten parantumisten selittämiseen.

Greatrakesin toiminta oli Moren mukaan terveellä tapaa kristillistä eikä siihen liittynyt kiihkomielisyyden elementtejä. Maltilliset elämäntavat ja hartaudenharjoitus olivat saaneet aikaan kokonaisvaltaisen puhdistumisprosessin ja parantajan ruumiin hienon hienot hiukkas-
set, "spiritit" olivat uudistuneet muuttaen koko kehon "jumaliseksi", veren ja nesteet laadultaan parantaviksi.

Greatrakesin asettaessa kätensä sairaan päälle terveys tarttuu, sillä parantavista käsistä leviää potilaaseen elinvoimaista hyvettä. Rukous liikuttaa emotionaalisesti ja vahvistaa toimituksen luonnetta. More varoittaa kuitenkin painokkaasti "myrkyllisestä ja kuolettavasta" vaikutuksesta, jonka siirtäminen yksilöstä toiseen on samalla periaatteella mahdollista. Hän viittaa tällä raskassoutuisten, päämäärätietoisten ja puhetyyliltään jumalisten melankoliskiihkomielisten saarnaajien ruumiin koostumuksen kuumuuteen ja tarmoon. Se houkuttelee ja vaikuttaa kuten vahva eliksiiri.

Moren teoria ihmeparantajan toiminnasta yhdisti henkisen ja fyysisen. Parantajan toiminta oli "luonnon antamissa rajoissa", Jumalan erityinen lahja luonnossa. Ajatus parantavasta hyveestä löytyy lähes kaikista Greatrakesin toimintaa myönteisesti käsittelevistä arvioista ja Moren teorian perusajatuksen voi sanoa muodostuneen maltillisten anglikaanien keskuudessa viralliseksi selitykseksi samantyyppisille parantamistilanteille. Royal Societyn sihteeri Henry Oldenburg määritteli Greatrakesin voiman "joiksikin tämän omiksi terveellisiksi virtauksiksi tai henkiseksi ominaisuudeksi". Robert Boyle arvioi parantajan kehon saattavan tuottaa miellyttäviä, tuskia lie-
vittäviä huuruja, jotka ehkäisevät vahingollisten aineiden toimintaa potilaan kehossa. Lääkäri Daniel Coxe vertaa Greatrakesin tervehdyttävää tartuntaa toimintaperiaatteiltaan samankaltaiseksi kuin kehoa puhdistavien, oksettavien, diureettisten ja narkoottisten lääkkeiden.²

IHMEPARANTUMISIA LUONNOLLISESTI

SÄRMIKÄS PERSOONA, lääkäri Henry Stubbe (1632–1676) näki Greatrakesin esimerkkinä aidon protestanttisuuden vaalimasta apostolisesta kristillisyydestä. Paras todiste tästä oli parantajan kyky tuottaa ihmeellisiä terveh-
tymisiä luonnollisista lähtökohdista. Stubbe arvioi kirjoituksessaan "The Miraculous Conformist" (1666), että Jumala oli rakentanut Greatrakesin kehon erityisistä aineksista. Parantajan kosketus "palauttaa henkiin sairau-
den heikentämien osien temperamentin, antaa uutta voimaa verelle ja haihduttaa epäyhtenäiset ainesosat sairastu-
neiden ruumiista silmien, nenän, suun, pään ja jalkojen kautta". Greatrakesin hieroessa tyypillinen ilmiö nimitäin oli, että potilaan kivut lennähtelivät hänen kätensä alla paikasta toiseen, kunnes ne lopulta poistuivat kehon perifeerisistä osista.

Stubben mukaan eräs todiste parantajan tempera-
mentin ainutlaatuisuudesta oli tämän eritteiden erityi-
nen koostumus. Sen lisäksi, että Greatrakesin keho ja hi-
ki tuoksuivat orvokeilta, sisältyi hänen sylkeensä ja virt-
saansa tervehdyttävää voimaa. Luonnonfilosofit ja teolo-
git olivat seuraamassa vesipöhöä sairastaneen 45-vuotiaan Eleanor Dickinsonin parantamistilaisuutta, jonka aikana potilas nautti kuusi lusikallista parantajan virtsaa ja hieroi sitä vatsaansa. Vaikutus oli nopea ja tehokas. Eleanorista poistui vuorokauden aikana "vettä suuressa määrin, nel-
jä, viisi tai kuusi gallonia" ja nyt "hänen vatsakalvonsa on tyhjä kuin hansikas tai rahapussi", silminnäkijät rap-
portoivat Greatrakesin kirjoituksen "A Brief Account" todistajalausuntoliitteessä.

Henry Stubbe perusteli näkemyksiään Greatraksin toiminnasta perinteisillä galenoslaisen lääketieteen teorioilla, mutta hän turvautui myös kemialliseen lääketieteeseen perehtyneen ”neurologian isän” Thomas Willisin (1621–1675) ideoihin fermentaatiosta. Willis oletti fermentaation olevan perimmäinen elämänprosessi, joka mahdollistaa kasvun ja elämän organismeissa.³

Stubben mukaan Greatrakesin kosketus vaikutti parantavasti, sillä se avasi kehon epätasapainotilan eli sairauden tukahduttamalle fermentaatiolle sen luonnollisen väylän verenkierto- ja hermojärjestelmissä. Hieronnan aikana pitkin kehoa vaeltelevat kivut olivat merkki korjaavan prosessin käynnistymisestä. Hoitotuloksien hämmästyttävä nopeus oli tulosta parantajan oman kehon käyteaineen eli fermentin poikkeuksellisesta tehosta. Stubbe muistuttaakin lukijoitaan siitä, että ”olemme kaikki intiaaneja ja villejä sen suhteen, mihin aistimme eivät ole tottuneet: se mikä vaikutti taikuudelta menneinä aikoina, on matematiikkaa nykyisin”. Selittämätön löytää selityksensä. Tähän asti Greatraksin toimintaa tarkkailleet filosofit ja teologit varmasti havaitsivat yhteneväisyyksiä omien näkemystensä ja Stubben ideoiden välillä.

Galenolaisittain kehon tasapainotilan, terveyden, katsottiin palautuvan konkreettisen, fyysisen materian poistumisen myötä. Stubbe pohti kuinka on mahdollista, että häiriintyneestä fermentaatiosta aiheutunut tauti poistuu Greatrakesin kosketuksen vaikutuksesta myös näkymättöminä huuruina? Stubben mukaan vastaus tähän kysymykseen liittyy luonnon kykyyn karkottaa tauti monin tavoin. Joskus se tapahtuu oksennuksena tai verenvuotona, toisinaan virtsana ja ulosteena. Aineella on kuitenkin myös näkymättömän olemuksensa aivan kuten ”sokerin henki on sokerissa”, Stubbe kirjoittaa. Greatrakesin tarjoama hieronta poistaa aineen näkymättömän, turmeltuun olemuksen ja ruumiin tasapaino palautuu. Stubbe oli nähnyt Greatrakesin parantavan kivuliaan ja tulehtuneen paiseen pienen lapsen kyynänpäästä, niin ettei pisaaraakaan verta vuotanut. Tosin konkreettisesti aistittaviakin parantamistapahtumia oli esiintynyt. Stubbe oli todistamassa, kun Greatrakes hieroi naista, joka kärsi ajan arvioiden mukaan epilepsiasta. Koskettamisen aikana naisen kipu oli ilmaantunut hänen kurkkuunsa ja sitten hyppähtänyt rintakehän kautta takaisin kurkun alueelle niin, että potilas näytti kuristuvan. Pian nainen alkoi röyhtäillä ”tavalla, jota on vaikea kuvitella”, oksensi sitten ”karkeaa limaa” ja nousi ylös ”kaikissa ruumiinvoimissaan”.

Greatrakesin teot olivat Stubben mukaan todellisia ihmeitä, mutta hän tarjosi niille luonnollisia selityksiä. Hänen naturalisminsa ei tehnyt selkeää eroa Jumalan ja luonnon välille, sillä kaikilla henkisilläkin ilmiöillä oli luonnolliset lähtökohtansa. Stubbe oli ennen restauraatiota esittänyt vaatimuksia paluusta ”demokraattiseen” uskontoon, jossa seurakunta ei tarvitse yliluonnolliseen liittyvää hierarkkista instituutiota. Jumalallinen oli läsnä luonnossa ja suoraan inhimillisen ulottuvilla. Myös Raamatun ihmeiden takana saattoivat vaikuttaa luonnolliset prosessit. Greatrakesin tapaus todisti Stubben mukaan juuri tästä. Vaikka parantaja ja hänen toimintansa oli epäilemättä lääkäri ja teologi Stubbelle itsessään kiinnostava tutkimuskohde, käytti hän episodin saamaa huomiota ilmaistaakseen yhteiskunnallisia ja teologisia

näkemyksiään.

Stubbe oli osoittanut ”The Miraculous Conformist”-kirjoituksensa Robert Boylelle ja Thomas Willisille. Harkitsevuudestaan tunnettu Boyle vastasi Stubbelle kirjeitse poikkeuksellisen nopeasti ja selvästi närkästyneenä. Boyle ilmaisi huolestuneisuutensa tämän tavasta ”sekaantua teologisiin asioihin”. Hän allekirjoitti näkemyksen Greatrakesin kehon erityisestä koostumuksesta ja terveellisistä virtauksista, mutta näistä hillityn rajatuista näkemyksistä Stubbe oli luisunut huolestuttavan pitkälle. Stubben kirjoituksesta ilmeni Boylen mukaan vaarallinen taipumus sekoittaa yliluonnollinen luontoon ja jumalallinen inhimilliseen. Näiden molempien osa-alueiden ennakolluulottomasta tutkimuksesta huolimatta oli niiden välinen rajalinja syytä säilyttää. Boyle toteaa Stubben päätelmien haperoittavan kristinuskon perustaa ja johtavan salakavalasti ateismiin.⁴

EPÄJÄRJESTYKSEN LIETSOMISTA JA LÖYHÄMORAALISTA TOIMINTAA

VOIMAKKAIMMIN Greatrakesin työskentelyä vastaan hyökkäsi korkeakirkollinen rojalisti David Lloyd (1635–1692) kirjoituksellaan ”Wonders no Miracles” (1666). Hän halusi osoittaa ”epävakaisuudesta pahamaineisen kuuluisalle” Englannin kansalle Greatrakesin ja muiden ”ihmemaakareiden” toiminnan uskonnolliset ja poliittiset vaarat aina taustalla väijyvään salaliittoon asti. Parantajan kannattajat käyttivät kallista aikaansa ”väärennettyjen ihmisten ulossyöksemiseen ja levittämiseen”. Greatrakesin työ monarkille varatulla parantamisen alueella oli majesteettirikos, ja jollei tällaista toimintaa kitkettäisi tehokkaasti, sysäisi se vyörymään radikaalien hallinnoimaan tasavaltaan johtavan tapahtumasarjan. Lloydin tehtävä ei ollut helppo, sillä parantavan kosketuksen leimaaminen huijaukseksi tai mielikuvituksen tuotteeksi kyseenalaisti herkästi myös kuninkaallisen kosketuksen.

Lloyd uskoi, että potilaan toiveet ja pelot yhdistettynä parantajan toiminnan aiheuttamaan mielikuvituksen vilkastumiseen saattoivat johtaa fyysisiin efekteihin. Tämä johtui kehon nesteiden liikkeelle lähdöstä. Yksilön melankolinen rakenne ja aistitoimintojen häiriöt altistivat Lloydin mukaan humoraalisen tasapainon heilahteluille ja johtivat ”mielikuvituksellisiin päänäpistoihin” ja ”rahaanomaiseen taikauskoon”. Ihmeidentekijöiden ja heihin uskovien harhojen taustalla vaikuttivat myös hallitsemattomat intohimot, henkilön temperamenttiin kohdistuvien tähtien asema, raskas ilma tai pahuuden voimat. Pelko, suru, kateus ja velttous saattoivat saada ihmisen luisumaan harhaiseen, melankoliseen kiihkomielisyyteen.

Useat aikakauden oppineet huomioivat ihmisen mielikuvituksen valtavan voiman. Henry Moren mukaan se oli todennäköinen syy monille sairauksille, sillä sielu ei kykene erottamaan totuutta omista harhaluuloistaan ja ihminen uskoo mielikuvituksensa vietävänä todellisen valheen. Robert Burton oli pohtinut sairastumisen ja parantumisen välisiä yhteyksiä teoksessaan ”The Anatomy of Melancholy” (1621). Hänen mukaansa melankoliassa mielikuvitus on voimakkaimmillaan ja se vahingoittaa ihmistä ”tuottamalla monia luonnottomia ja ihmeellisiä asi-

oita”, sairautta ja jopa kuolemaa. Burton toteaa, että mielikuvitus voi toimia vastakkaiseenkin suuntaan, edesauttaen paranemista ja ylläpitäen terveyttä.

Lääkäri Thomas Willis huomioi, että potilaan mielikuvitus tekee usein karpäsestä härkäsiä. Se toimii kuin mikroskooppi ja kohteet näkyvät suurina ja epämiellyttävinä. Nämä virheelliset päätelmät esiintyvät usein fyysisinä tuntemuksina, kipuna, alakuloisuutena ja puristavana painona rintakehällä. Vaikka mielikuvituksen voima tunnustettiin ja tunnistettiin, ei Greatrakesin potilaita ei yleensä luokiteltu harhaisiksi tai melankolisiksi eikä harhakuvitelmiin arvioitu olevan pääasiallisena syynä raportoituihin paranemisiin.⁵

Lloyd katsoi ihmisten olevan herkkiä hurmaantumaan oudoista ilmiöistä, sillä vuoteen 1666 kohdistui suuria toiveita ja vakavia pelkoja. Hän tarttui myös Greatraksin kuvaamaan ”impulssiin” tai sisäiseen ääneen, joka kehotti koskettamaan sairaita. Lloyd toteaa ”järjettömien impulsien” olevan ihmisluonnon vastainen saatanan toimintatapa, ja ne liittyivät yleensä uskonnolliseen kiihkomielisyyteen. Impulsien valtaan joutuivat melankolisesti henkilöt, mutta harhoille altistivat myös ”makaaminen pedissä ja nukkuminen, toimettomuus ja eristäytyminen, intohimojen voimakkuus, ilmavaivoja aiheuttavat ateriat ja asianmukaisten tyhjentämisen puute”.

Myös Greatrakesin kohdalla osasyi mielikuvitukselliseen toimintaan oli langetettava ilmavaivoja aiheuttavalle ruokavaliolle ja ummetukselle, joka oli merkki yleisestä moraalittomuudesta. Lloyd korostaa lisäksi, ettei Jumala puhu yksityisesti vaan aina yleisesti. Ihmeet ovat yhteiseksi hyväksi, eivät yksityisen elämänlaadun kohentamiseksi. Lloyd muistuttaa myös, ettei Kristus parannellut mitään pikkupaiseita, vaan kaiken muun hoidon ulottumattomissa olevia sairauksia.

Greatrakesin persoonallisuus ja käytös arvioitiin suurelta osin myönteisin sävyin, mutta Lloyd tuomitsee parantajan päästä varpaisiin. Hänen mukaansa tämä oli kohtuuton syömäri ja juomari sekä täysin pitelemätön irstailija naisten kanssa. Lloyd epäilemättä saattoi yhtyä balladin ”Rub for Rub” säkeisiin, jossa Greatrakesin todetaan kykenevän parantamaan vain rahakukkaroiden liikapaino-ongelmat. Huomattakoon kuitenkin, että muiden lähteiden mukaan Greatrakes ei pyytänyt potilailtaan palkkioita tai hyötynyt toiminnastaan muutoin taloudellisesti.

*Parantaja läpikotainen
olet näiden murheiden;
kevennyksen saa rikkaan miehen
(keuhko)pussitulehdus kultainen.
Ja täydellisesti hoidat,
lennähtäen meet
raskassydämissen kukkarolle,
sen keveäksi teet.*

Lloyd muistuttaa, että monet parantumisista tapahtuvat viiveellä, eivätkä hetkessä kuten todellisen ihmeen luonteeseen kuuluu. Hänen mukaansa Greatrakes ensin esittää teatraaliset ihmetemppunsa ja hiipii myöhemmin tekemään normaaleja kirurgisia toimenpiteitä.

ESIMODERNIA FYSIOTERAPIAA, AKUPAINANTAA JA HYPNOOSIA

JOILTAKIN OSIN Greatrakesin toiminta vaikutti samankaltaiselta kuin useiden aikakauden lääkäreiden tai lääkintää harjoittaneiden henkilöiden. Parantavan koskettamisen ohella hoitotoimenpiteisiin liittyi naurishauteiden käyttöä sekä puhtaisiin linavaatteisiin kietomista. Parantaja puhkoi, puristi ja puhdisti märkiviä paiseita. Greatrakes lisäksi pesi käsiään jatkuvasti. Henry Stubbe kirjoittaa, ettei hän löydä ”mitään huijausta hänen esityksistään, hänen käsissään ei ole mitään rohtoja (sillä minä haistoin niitä ja pitelin niitä ja näin niitä pestävän enemmän kuin kerran parantamisen jälkeen ja ennen seuraavia). Brian Laver (1978) olettaa tutkimuksessaan Greatrakesin ihmeiden selittyvän osaltaan sillä, että käsihygienialla ja likaisten vaatteiden poistamisella saatiin helpotusta oireisiin.⁶ Esimerkiksi miehelle, jonka polvessa oli ”myrkytys”, Greatrakes määräsi hoidoksi makeaa öljyä ja kielsi kaiken muun paitsi puhtaan pellavaliinan käytön.

Nykytutkijoista Charles Mackay asettuu Greatrakesin toimintaa kuvaavien aikalaislähteiden valtavirran kanssa samalle linjalle. Hänen mukaansa parantajan toiminnassa ei ollut nähtävissä tietoista huijausta. Myös James Buckley kirjoittaa, ettei Greatrakesia voi luokitella kylmäveristen huijareiden joukkoon. Sellaiseksi hän oli ollut liian epäitsekäs ja hyväntahtoinen. Parantaja toimi kuitenkin voimakkaan henkisen harhan vallassa ja tätä kuvitelmaa vahvisti kaksi tekijää: mekaanisen hieronnan aiheuttama vaikutus sekä potilaan vahvan uskon synnyttämä materian voittava voima.

Nykytutkijat ovat selittäneet lähteissä raportoituja parantumisia psykosomaattisilla ja mielikuvitukseen liittyvillä tekijöillä esimerkiksi selkä- ja päänsärkypotilaiden sekä astmaatikkojen kohdalla. Greatrakesin toiminnassa on nähty lisäksi hypnoottisia ulottuvuuksia. Ray Corsinin laatiman psykologian hakuteoksen mukaan parantajan työskentelyn taustalla vaikutti magnetismi ja oletus kehossa vaikuttavista magneettisista nesteistä. Psykosomatiikkaan ja hypnoosiin nojautuvat tulkinnat perustunevat kuvauksiin, joissa Greatrakesin suorittaman pitkäkestoisen hieromisen seurauksena kipu siirtyi potilaan kehon perifeerisiin osiin muuttaen esimerkiksi sormet ja huulet tunnottomiksi ja kylmiksi. Potilaat eivät reagoineet tarkkailijoiden antamiin neulanpistoksiin kivulla tai verenvuodolla.

Rupert Hall mainitsee teoksessaan Greatrakesin toiminnan muistuttaneen primitiivistä lääkintää, joka tekniikaltaan oli esimodernia fysioterapiaa. Leonard Pitt puolestaan epäilee Greatrakesin harrastaneen akupainantaa, kehon energioiden liikuttamista tiettyjä pisteitä manipuloiden.⁷

VAKAVASTI OTETTAVA TUTKIMUSKOHDDE?

AJAN OPPINEIDEN kiinnostus Greatrakesin parantamistoimintaa kohtaan perustui avoimeen asenteeseen empiiristä tietoa kohtaan. Parantaja fyysisine ja psyykkisine ominaisuuksineen oli tiedeyhteisölle arvokas tutkimuskohde. Hänen työskentelynsä kiinnosti niitä, jotka halu-

sivat laajentaa luonnontiedon pohjaa löytämällä järkiperäisiä syitä ihmeenkaltaisille ilmiöille. Lääketiede voidaan nähdä modernisoivana ja ihmeuskoa haastavana tekijänä, mutta suhde lääketieteellisen keskustelun ja ihmeellisten ilmiöiden välillä oli 1600-luvulla paljon moniulotteisempi. Taistelulinjoja ihmeiden olemassaolon puolustajien ja niihin torjuvasti suhtautuvien välille on vaikea vetää, sillä rationaalisia selityksiä käytettiin sekä yliluonnollisen haastamiseen että sen tukemiseen. Tiukat vastakkaisasettelut istuvat huonosti 1600-luvun maailmaan. Lääketieteen historiassa ei ole kyse vain takapajuisten, vanhojen ideoiden taistelusta uusia tutkimustuloksia ja näkemyksiä vastaan. Suoraviivaisen prosessin asemesta kyse on pikemminkin keskustelusyklistä: menetelmät ja teoriat muokautuvat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa.

Restaaraatiokauden englantilainen lääketiede räätälöitiin myös vastaamaan sosiaalisen ja poliittisen järjestyksen säilymisen tarpeisiin. Tarkastelun alle oli asetettava lääkintää harjoittaneet henkilöt, jotka julistivat radikaalia poliittista tai uskonnollista sanomaa. Monet yliopistopohjaisen lääketieteen ulkopuolella toimineet, mutta vahvoista yhteiskunnallisista kannanotoista pidättäytyneet lääkinnän harjoittajat nähtiin kuitenkin pikemminkin viihdyttäjinä kuin skismaattikkoina ja esimerkiksi ihmeliksiirejään kaupitelleet puoskarit säilyivät heihin kohdistuneesta pilkallisesta kirjoittelusta huolimatta sosiaalisesti hyväksyttyinä.

Aikakauden lääkintätoimi oli nykynäkökulmasta katsoen löyhästi ammatillistunutta ja monopoliaseman puuttuessa ”lääketieteen markkinat” olivat laveat. Tutkimus- ja hoitovälineistöltä ja metodeilta puuttuivat selkeät normit ja hoitojen tuloksia oli vaikea mitata luotettavasti ja verrata toisiinsa. Nämä hankaluudet liittyivät myös Greatrakesin toimien arviointiin. Hänen kohdallaan olisi houkuttelevaa todeta parhaimpien ”hoitotulosten” syntyneen toiminnallisista, ei-elimellisistä häiriöistä kärsineiden potilaiden kohdalla. Tähän joukkoon lukeutui runsaasti selkä- ja päänsärky- potilaita sekä liikuntarajoitteisia. Kipu vaikuttaa reagoineen parantajan kosketukseen ja ajoittain kovaotteiseen hierontaan herkimmin. Emme kuitenkaan voi mitata menneisyyden yksilöiden tulehdusarvoja tai verenpaineita. Retrodiagnoosit ovat kiehtovia, mutta epäluotettavia. Muistettava on myös termeihin tauti ja oire liittyvät erot menneisyyden ja oman aikamme välillä: hieronnan tuloksena helpottunut päänsärky saatettiin 1600-luvulla tulkita taudin ihmeelliseksi parantumiseksi.

Kun Greatrakesin toimintaa arvioitiin, seisottiin joka suunnasta katsoen melko hataralla alustalla. Oli oleellista, että ihmeistä ja oudoista ilmiöistä voitaisiin kitkeä kaikki uskonnollista ja poliittista radikalismia lietsova aines. Ihmeille oli saatava raamit ja niiden mahdolliset luonnolliset syyt tulisi selvittää. Fyysisyyden painottamisessa oli kuitenkin riskinsä – myös Greatrakesin käsillä parantamista kommentoidessa. Mikäli korostettiin puhtaasti luonnon toimintaan liittyviä tekijöitä, esimerkiksi hänen kehonsa koostumusta, vaarana oli tuen antaminen uhkaaville materialistisille ja ateistisille ideoille. Fyysisessä maailmassa tuli olla tilaa henkiselle. Toisaalta henkisen ja hengellisen merkitystä ei tullut kiihkkomielisten tavoin painottaa liikaa, kun kyseessä olivat materiaaliset kohteet.

Uskonnollisten radikaalien esittämät väitteet ihmeparantumisista olivat kiihdyttäneet keskustelua ihmeiden mahdollisuudesta ja olemuksesta. Irlantilaisen ihmeparantajan toiminnan arviointi oli oleellista protestanttista oikeaoppisuutta silmälläpitäen, mutta vähintään yhtä merkityksellistä oli sen tarjoama mahdollisuus tutkia kiinnostavia epätavallisia ilmiöitä luonnossa. Greatrakesin työskentelyn sensaatiomaisista piirteistä huolimatta hänen kehonsa koostumus, parantamisen tekniikka ja potilaissa havaitut tulokset olivat ajan empiiriselle tutkimukselle vakavasti otettava kohde. Myös yliluonnollisen tutkimus oli suurimmalle osalle ajan oppineista täysin rationaalista.

LÄHTEET:

- 1 Robert Boyle, Work Diary. British Library, MSS 4943, Birch Collection.
- 2 Oldenburg Boylelle 13.3.1666. Henry Oldenburg, Correspondence. 8 vols., eds. A.R. Hall & M.B. Hall, London 1666, 59; Boyle Henry Stubbelle 9.3.1666 ja Daniel Coxe Boylelle 5.3.1666. Robert Boyle, Correspondence. 6 vols., eds. M. Hunter & al., London 2001, 88–89, 103.
- 3 Thomas Willis, Of Fermentation (1659). Trans. S. Pordage, Dr. Willis's Practice of Physic. London 1684.
- 4 Boyle Stubbelle 9.3.1666. Boyle, Correspondence, 94–107.
- 5 Robert Burton, The Anatomy of Melancholy. 3 vols., eds. T.C. Faulkner & al., Oxford 1989–2000, Part 1, 152, 252–254; Willis, Thomas Willis's Oxford Lectures. Ed. K. Dewhurst, Oxford 1980, 122.
- 6 B. Laver, "Miracles No Wonder! The Mesmeric Phenomena and Organic Cures of Valentine Greatrakes". Journal of the History of Medicine and Allied Sciences, vol. 33, no. 1, 1978, 44.
- 7 C. Mackay, Extraordinary Popular Delusions and Madness of the Crowds. Radnor, PA 1999 (1st print 1841), 312–316; J. Buckley, "Valentine Greatrakes: Selection from the General Account Book of Valentine Greatrakes A.D. 1663–1679". Journal of the Waterford and South East Archeological Society, 11, 1908, 214; R.G. Sieveking, The Short History of Hypnosis, www.hypnotherapyresolutions.com/articles; R. Corsini, The Dictionary of Psychology. New York & London 2002, 51. R. Hall, Macig, Religion and Experiment. Oxford 1980, 95; L. Pitt, A Small Moment of Great Illumination, Searching for Valentine Greatrakes, Master Healer. Emeryville 2006, 79.

Kirjoittaja Maarit Nurminen väitteli filosofian tohtoriksi syyskuussa 2012 Helsingin yliopiston humanistisessa tiedekunnassa aiheesta "Anatomiaa ja ihmete-koja – Thomas Willis, Valentine Greatrakes ja parantamisen monet muodot restauraatioajan Englannissa".

Artikkelin alkuperäislähteet ja tutkimuskirjallisuus löytyvät osoitteesta skepsis.fi/julkaisuja/ Skeptikko2013

MAAILMAN SUURIN VAKUUTUSPETOS?

SYYSKUUN 11. PÄIVÄSTÄ on kulunut 12 vuotta. Tragediaa muistellessamme voimme tarkastella erästä sitkeää juorua, joka liittyy kiinteistömoguli Larry Silversteiniin. Hän selvisi hengissä WTC-tornien romahduksista 2001, jonka takia häntä alettiin epäillä maailman suurimmasta vakuutuspetoksesta.

Syytökset Silversteinin vakuutuskeinottelusta eivät katoa, sillä niiden perustelut ovat nopealla silmäyksellä totta. Larry sai tornit omistukseensa vain kuusi viikkoa ennen iskuja. Hänellä oli niihin täyden korvauksen vakuutussopimus. ”Raskauttava todistusaineisto” on pykälä, jossa tornit vakuutettiin jopa terrori-iskujen varalta.

Salaliittoteoria on selkeä. Terroristit lavastettiin tornien tuhoajiksi. Silverstein tiesi tästä etukäteen. Hän osti talot ja kääri vakuutusfirmojen kautta itselleen miljardien voitot. Loputon ahneus tuli ilmi, kun hän vaati iskuista korvauksia tuplana – olihan kaksi rakennusta romahtanut kahden lentokoneen takia. Oikeudenkäynnin jälkeen Larrylle suotiin kaksinkertainen korvaus eli 4,5 miljardia dollaria.

Pari vuotta ennen terrori-iskuja New Yorkin satamalaitos päätti yksityistää omistamansa WTC-keskuksen, jotta rakennukset tuottaisivat enemmän rahaa. Larry Silversteinin yhtiö osti WTC-rakennusryhmän neljä kerrostaloa 3,2 miljardilla dollarilla juuri ennen iskuja. Tuhon jälkeen Larry jäi siis voitolle 1,3 miljardia dollaria. Tarina ei kuitenkaan lopu tähän.

Silversteinin ja satamalaitoksen sopimuksen kesto on 99 vuotta. Kun Larry osti rakennukset, hän sitoutui myös jälleenrakentamaan ja saneeramaan taloihin tulevat vahingot. Täysin tuhoutuneiden talojen tilalle piti rakentaa uudet. Jälleenrakentaminen on nyt kestänyt monta vuotta,

eivätkä kaikki kerrostalot ole vieläkään pystyssä, sillä Silversteinilla ja kumppaneilla ei ole tarpeeksi rahaa.

Alunperin Silverstein yritti ottaa vain 1,5 miljardin arvoisen vakuutussopimukseen, mutta lainanantajat eivät suostuneet niin pieneen vakuutukseen. He pakottivat hänet vakuuttamaan kiinteistöt koko arvolla. Sen ansiosta Larry ei mennyt konkurssiin, vaan sinnittelee edelleen keskeneräisten jälleenrakennusprojektien parissa. Vuodesta 2001 lähtien hän on maksanut 120 miljoonan dollarin vuosivuokraa New Yorkin satamalaitokselle, vaikka kaikkia rakennuksia ei vielä edes ole olemassa. Kymmenessä vuodessa pelkkiin vuokratuluihin on uponnut yli miljardi dollaria! Vuonna 2006 arvioitiin uusien WTC-rakennuksien yhteiskustannuksiksi hieman yli kuusi miljardia dollaria.

Ehkä juuri tämän takia Silverstein käräjöi tänä vuonna lentoyhtiöitä vastaan. Heiltä haettu 3,5 miljardia dollaria toisi helpotusta rahapulaan – vihdoinkin ”vakuutuspetos” alkaisi oikeasti tuottaa. Tuomarina oli Larryn kaveri, Alvin Hellerstein, jota Magneettimedia kuvaili rikoskumppaniksi. Siionismi, Israel-yhteydet, rikosten salailut ja vaikka mitkä vihjailut antoivat ymmärtää, että meneillään on törkeä kavallus.

Miten oikeudenkäynnissä lopulta kävi? Tuomari Hellerstein ilmoitti, etteivät lentoyhtiöt joudu maksamaan korvauksia Silversteinille. Larryn rahahuolet jatkuvat. Käräjöinti vuodesta toiseen, vuokrat, rakennuskustannukset ja monet muut kulut eivät ole Magneettimedian tiedossa. Silti huhu Silversteinin huihasta voitosta vakuutusrahoilla tulee kiertämään monen sukupolven ajan.

JUHA LEINIVAARA

MATKARAPORTTI, NEW YORK

NECSS 2013 -KONFERENSSI OLI KAKSIPÄIVÄINEN TIUKKA TYKITYS

— ANTTI EKONEN JA JUSSI EKONEN —

"Tarvitaanko myös militantteja skeptikkoja, jotka pseudotieteilijöiden keinoin saivat nuijittua kuulijoihin tieteellistä metodia niin, että epäilyksen siemen tarttuisi maajussista kanttoriin?"

SON MAAILMAN, ilmeisen tiedostavassa osassa, New York Cityssä järjestettävä Northeast Conference on Science and Skepticism (NECSS, lausutaan "Nexus") on New York City Skepticsin ja New England Skeptical Society'n järjestämä vuosittainen konferenssi. Matkakohteena New York City on kaupunkimatkailun ehdotonta aatelia, joten Finnairin juhluvuositarjouksen villitsemänä ja mahdollisten matkustuspäivien osuessa herkkuisesti konferenssiin sekä vielä Venuksenkin mölöttäessä kirkkaana taivaalla, täytyi kaiken olla kohtalon ohjaamaa.

Kokemuksemme konferenssista on löysän kronologisesti järjestetty. Juttua alkukesästä kirjoitettaessamme joitakin puheita ja paneeleita oli jo julkaistu podcasteissa ja NECSS:n Youtube-kanavalla. Youtubessa on myös edellisten vuosien puheita, muun muassa James Randin esiintyminen viime vuodelta. Kannattaa käydä tutustumassa tapahtuman sivuihin ja tallenteisiin.

KOILLISTA VIIHTEELLISTÄ VIISAUTTA

KAKSIPÄIVÄISEN tiukan tykityksen lisäksi ennen tämän vuotista viidettä NECSS-konferenssia oli mahdollista osallistua käytännön workshoppeihin muun muassa podcastien käyttämisestä skeptiseen aktivismiin, sekä lasten kasvattamisesta kriittisen ajatteluun lapsille mielenkiintoisella hausalla tavalla. Workshopit jäivät meiltä väliin, mutta tartuimme illan improvisaatio-ohjelma Stimulus/Responseen, jossa esiintyi Suomessakin käynyt muusikko George Hrab.

Kattaus oli huimaava ja erikoinen. Muusikkoskeptikko improilee aidoilla ja keinotekoisilla laitteilla mielenkiintoisia sointuja samalla, kun taidemaalari vieressä maalaa musiikin inspiroimana. Jälkeenpäin neurologian asiantuntijat ja taiteilijat analysoivat tapahtuneen mielenkiintoisessa paneelikeskustelussa ja illan lopettaa improteatteriryhmän ilahduttava esitys. Tässä idea komediaklubeille. Kunnon stand up luentosalissa ja analyysi aiheutetusta ai-vokemiasta perään.

Avajaisaamuna kampuksen sivulla oli jäätävän pitkä jono. Hämmäntävintä hämmäläisille olivat paikan tiukat turvajärjestelyt.

Varsinaisen konferenssin aloituspäivänä matkustimme herkulliset submarine-sämpylät kädessä tuopin tilavuuk-sisten take away -kahvien kanssa jännittävän metroviidakon läpi takaisin Fashion Districtille. Konferenssi järjestettiin New York Fashion institute of Technologyn eli FIT:n yhdessä auditoriossa. Avajaisaamuna kampuksen sivulla oli jäätävän pitkä jono ja oli mahtavaa nähdä satoja samanmielisiä pitkin korttelia kiemurtelevassa jonossa. Hämmäntävintä hämmäläisille olivat paikan tiukat turvajärjestelyt. Auditoriota valvoivat useat vahvasti varustautuneet turvahenkilöt, joiden tiukat katseet ovat kai arkipäivää 2001-iskujen jälkeisessä New York Cityssä.

Keynote-puhujana kauan odotetun tilaisuuden aamuna oli fyysikko ja kirjailija Leonard Mlodinow, jonka esitys keskittyi enimmäkseen hänen viimeisimmän kirjan ”Subliminal: How Your Unconscious Mind Rules Your Behavior” teemoihin. Mlodinow tunnetaan myös muun muassa Stephen Hawkingin kanssa yhteistyössä kirjoittamastaan kirjasta ”Suuri suunnitelma”.

Seuraavat puheenvuorot yllättivät filosofisella ja moraalilla pohtivalla sisällöllään, mutta myöhemmin saimme huomata, että ykköspäivän ehkä mielenjäävin teema oli juuri moraaliset pohdinnat ja tiukahkot mielipide-erot, joita eri puhujilla tästä oli. Professori Massimo Pigliucci City University of New Yorkista lienee se, jolla oli selkein näkemys moraalista omana, ehkä jopa ihmisistä erillisenä asiana, jonka tutkimiseen filosofia on ainoa todellinen työkalu. Puheesta saamamme kuvan mukaan hänen ajatuksissaan tiede ja filosofia ovat molemmat todellisuudesta kertovia mutta erillisiä työkaluja. Filosofia on se, jo-

ka logiikan kentässä toimiessaan on vapaampi kuvaamaan todellisuutta, siinä missä empiiriset tieteet ovat rajoittuneita havainnoista raportointiin. Moraalilla on hänen mukaansa evoluutioon pohjaavat juuret, mutta kun siirrytään ruoan jakamisesta homojen oikeuksiin ja aborttiin, alkaa filosofia.

Pigliucci on kuitenkin naturalisti ja väitellyt perinnöllisyystieteistä ja biologiasta ja myöhemmin tieteen filosofiasta. Kuten monella muullakin korkeasti koulutetulla julkisuudessa esiintyvällä skeptikolla Yhdysvalloissa, ovat hänenkin tykkinsä usein suunnattuna kreationisteja vastaan ja tiedeopetuksen pitämiseen puhtaana uskonnosta. Ja tykistöä tarvitaan. Evoluutio-opetuksen laatua arvioidaan usein kirjojen sanamuotojen pitävyytenä oikeudessa ja yltiöindividualistiseen kansan asenteeseen sopii hyvin paikallisten ”puolimatkien” syöttämä propaganda siitä, kuinka koululaisten pitäisi itse saada päättää mitä mieltä he ovat evoluutiosta ja vaihtoehtoista tälle vain yhdelle teorialle. Todistusaineiston heikkous on kuulemma yläasteikäisten helposti pääteltävissä.

Moraalikeskustelu sai jatkoa ”Skeptic”-lehden päätoimittajan Michael Shermerin käsitellessä ihmiskunnan moraalista kehitystä. Sodan ovat todella vähentyneet, ja tilasto toisen jälkeen puolusti hänen esittämänsä Ask First-filosofiaa parhaimpana moraalisen toiminnan lähteenä. Esityksessä oli shokeeraavia kuvia naisten ympärileikkauksesta, minkä moraalisuutta ei Shermerin eikä muidenkaan mukaan voi perustella millään edes kulttuurisellakaan seikalla. Yksinkertaisinta olisi kuitenkin kysyä ensin, tosin kuten Pigliucci myöhemmässä väittelyssä veijareiden kesken osoitti, ”kysy ensin” -tapa on yksinkertaistus, joka ei välttämättä kestä kaikkia loogisia tarkasteluja. Tuskin Shermer kuitenkaan tarkoittikaan periaatetta Kantin kategorisen imperatiivin rinnalle moraalifilosofian historiaan.

Hän jatkoi kertomista ihmiskunnan moraalista kehityksestä. Suomessa ei ehkä yhteiskunnan ja maailman moraalisen kehityksen keskustelussa nostettaisi yhtenä esimerkkinä vahvasti esiin presidentti Obaman lisäämää miehittämättömien ilma-alusten käyttöä sotilaallisten iskujen välineenä. Shermerin mukaan lukujen valossa näin

Michael Shermer keskusteli Julia Galefin ja Massimo Pigliuccin kanssa NYC Skepticin ”Rationally Speaking”-podcastissa, jonka jakso tallennettiin liveyleisön edessä.

kuitenkin on. Yhä vähemmän sivullisia kuolee iskuissa, jotka voidaan suorittaa lähempää ja tarkemmin ilman pelkoa omista miestappiosta. Se on moraalista kehitystä. Shermer myös nosti esiin Sam Harrisin kaksi tutkimusta, joissa selviin moraalisiin kysymyksiin vastatessaan ihmisen aivot aktivoituivat toiminnallisen magneettikuvauksen havainnoimana täysin samalla tavalla, kysyttiin sitten vastausta moraaliseen kysymykseen tai vastausta paljon on 2+2 (vastaus on neljä).

Sekä Pigliucci, että Shermer jatkoivat keskustelua NYC Skepticon ”Rationally Speaking” -podcastissa, jonka jakso tallennettiin liveyleisön edessä. Pigliucci on toinen shown isännistä Julia Galefin kanssa ja pitää myös saman nimistä blogia. Asiasta vähänkään kiinnostuneen kannattaa kuunnella mielenkiintoinen keskustelu ja toki muutkin jaksot.

SKEPTICS GUIDE TO THE UNIVERSE LIVE

”SKEPTICS GUIDE TO THE UNIVERSE” eli SGU on vuodesta 2005 julkaistu erittäin suosittu tieteelliseen skeptismiin keskittynyt podcasti. SGU:n kantava voima tohtori Steven Novella on neurologi Yalen yliopiston School of Medicine:ssä ja New England Skeptical Societyn puheenjohtaja. Hän kirjoittaa moneen blogiin viikottain, joista ehkä tunnetuin on Science-Based Medicine. Vajaan puolitoista tuntia kestäväällä podcastilla on viikottain yli 100 000 kuuntelijaa. Muut jäsenet ovat kaksi Stevenin veljeä Bob ja Jay Novella sekä tuottaja Evan Berstein ja

Ian Swissin ja Simon Singhin keskustelu keskittyi pääasiassa kunnianloukkauslain tieteelle aiheuttamiin ongelmiin.

Skepchick-blogista tunnettu Rebecca Watson.

SGU nauttii lähes kulttisuosiota amerikkalaisessa uusmediassa esiintyvässä skeptismissä ja heidän liveshownsa oli erittäin odotettu osa konferenssia. Steven Novella runoo esiintyessään selkein sanankääntein pseudotieteet laidasta laitaan sekä hämmästyttää tunnistamalla vauhdissa jokaisen nimetyn argumentointivirheen. Erityisesti terveyteen ja lääketieteeseen liittyvät väitteet tyrmätään tuntevasti Science Based Medicine:ssä.

Konferenssissa tallennetussa jaksossa oli vierana ensimmäisen illan ”Stimulus Responsessa” esiintynyt näyttelijä. Oli ilahduttavaa katsoa näiden kriittisen ajattelun rokkistarojen tuotantoa lähietäisyydeltä, podcasti on hauska ja viihteellinen mutta sisältää paljon ajankohtaista asiaa. Muutaman jakson kuuntelun jälkeen myös jäsenten ryhmädynamiikka alkaa hahmottua ja juttuihin pääsee paremmin sisälle.

Podcastissa on myös usein nimekkäitä vieraita tieteen eri aloilta. Suosittelemme lämpimästi kaikille tutustumista kellon tarkasti viikottain ympäri vuoden ilmestyvään showhun.

TARINANKERRONTATAITOA SKEPTIKOILLE

JÄRJESTÄJÄT OLIVAT varmasti oikeilla jäljillä paneelisissa, jossa skeptikkoja kehoitetaan opettelemaan tarinankerrontaa. Herrat Enqvist ja Valtaoja ovat ainakin osoittaneet omaavansa tiedemiehinä tarinankerrontataittoa, jolla tavoitetaan kansan syvät rivit ja rummutetaan muun muassa jumaluskon mielettömyyttä viihdyttävällä tavalla. Tarvitaanko kuitenkin myös ärhäkämpää ”militantteja skeptikkoja”, jotka pseudotieteilijöiden keinoin saisivat

nuijittua kuulijoihin tieteellistä metodia niin, että epäilyksen siemen tarttuisi maajussista kanttoriin?

Ehkä opeteltavaa on eniten kriittisen ajattelun esittämässä sopivalla etäsyydellä kyynisyydestä mielenkiintoisella ja sujuvalla tavalla ja myös siinä, mikä tieteellinen skeptikko on. ”Te siis epäilette kaikkea” edeltää usein keskustelua filosofisen ja tieteellisen skeptismin eroista. Ehkä meillä ei kuitenkaan toistaiseksi ole onneksi kovin usein tarvetta julkisille ruoskijoille, jotka oikaisisivat päivittäisen perushömpän aktiivisella presenssillä mediassa ja verkossa. Joka tapauksessa ei liene epäselvää, että epätieteiden edustajat ovat usein taitavia tarinankertajia, eikä todisteita väitteiden tueksi kaivata tai kysellä.

Faktojen rajoittamattomissa oleva tarinan kerronta on huomattavasti helpompaa kuin monisatasivuisten laskelmien ja datan esittäminen vastuullisesti yleisön ymmärrys ja mielenkiinto säilyttäen. Vastapuolen vahvuutena on helpompi tunneyhteyden saavuttaminen kuulijoihin, mikä taas yksinkertaisesti vain todisteita esittäen on lähes mahdotonta. Haasteenamme onkin kysymys siitä, miten saada yleisö haltioitumaan ”tylsillä” faktoilla. Emme aina voi antaa kansalle mitä se haluaa – faktat rajoittavat. Meidän tulisikin pyrkiä esittämään tiedettä yleisön ehdoilla, tavalla, joka saavuttaa kulloisenkin kuuntelijansa. Siinä missä ydinfysiikko ei välttämättä ymmärrä Manoloista puhuttaessa olevan kyse muotikengistä ei ole itsestään selvää, että kauppalan aulaan istuva kylän mies ymmärtää alkuräjähdyksessä olevan kyse jostain suuremmasta kuin aamuisestä vessakäynnistä.

SIMON SINGH – BIG BANG

TOHTORI SIMON SINGH saattaa olla yksi Suomessa tunnetuimmista konferenssin esiintyjistä. Aikanaan hiukkasfysiikan parissa CERN:ssä työskennellyt ja väitellyt kirjailija, toimittaja ja tieteen popularisoija tuli suureen tietoisuuteen vuonna 2008, kun Brittien kiropraktikkoyhdistys haastoi Singhin oikeuteen herjauksesta hänen kritisoidessaan kiropraktikkojen hoitojen markkinointia.

Herrasmiehen loukkaamattomaan kunniaan perustavassa ajan jo jättämässä Libel Law -käytännössä todistustaakka on syytetyllä. Singh sai paljon apua skeptikoilta ympäri maailman sekä tukea massiivisista kustannuksista selviämiseen ja voitti jutun lopulta. Hän toimii nyt Libel Law -uudistuksen kärkihahmona Briteissä. Lakiuudistus on ottanut suuria harppauksia eteenpäin lähikuukausien aikana. Singh toivookin, että uusi laki takaa paremman tasapainon sananvapauden ja kunnianloukkauksen välillä korottaen kynnystä syytteen nostamismahdollisuuteen sekä alentaen huomattavasti korkeita oikeudenkäyntikulua. Swissin ja Singhin sunnuntaina ohjelmassa ollut keskustelu keskittyikin pääasiassa kyseisen kunnianloukkauslain tieteelle aiheuttamiin ongelmiin.

Lauantain esityksessä keskityttiin Singhin kirjaan ”Big Bang”, joka on myös suomennettu. Luulen, että perus alkuräjähdyksen luento oli hieman kuorolle saarnaamista. Yleisöstä luultavammin hyvä osa oli kuitenkin myös vuosia sitten ilmestyneen kirjan lukenut. Hienostuneella yläluokkaenglannilla puhuessaan esitys oli kuitenkin viihdyttävä kokemus.

DRINKING SKEPTICALLY

AINA PITÄÄ IHMETELLÄ uskomatonta small talk -taitoa, joka joillakin kansoilla on. Epäilen, että emme ole ainoat isänmaamme edustajat, joille kohteliaisuuksien jakaminen ja keskustelun aloittaminen täysin tuntemattomien kanssa on askel sivuun mukavuusalueelta. Saatuaamme huurteiset hiivat eteemme asetuimme luonnollisesti kilpikonnapuolustukseen baaritiskille. Katse tiukasti eteen ja oma tuoppi, oma tuoppi. Oli hauska seurata esimerkiksi muualta matkanneiden pariskuntien tilaavan pubissa oluet yhdessä ja eroavan eri suuntiin sujuvasti minglaamaan kanssaskeptikkojen sekaan.

Yrityksestämme huolimatta mielenkiintoisia keskusteluja ei voinut välttää. Tapaamiemme NYC Skepticsin jäsenien mukaan New York antaa yhdysvaltalaisista täysin väärän kuvan. Köyhyyttä ei ole nähtävissä ja ihmiset voivat vaikka uskaltaasti julkisesti kertoa olevansa ateisteja. Hölmöläiset, oman piirikuntansa sisällä elämänsä pysyvät stereotyyppiajuttipunaniskat, eivät hallitse julkista keskustelua ja mielipiteitä. Ihmistä ei mitata vain kirkossa käymisellä ja seurakuntayhteisön silmissä. Korrektisti usein tieteellinen skeptismi ja uskontoasiat erotellaan toisistaan selvästi, mutta tällä kertaa ei. Uskonnolliset ovat tässä ympäristössä varmasti vähemmistöä ja niin oluen lomas-
sa käydyt keskustelut kuin konferenssin puhujat julistavat uskonnotmuuttoa.

Yksi mielenkiintoisimmista keskusteluista käytiin tavattavasti kauluspaidan leikkauksen kehumisella keskustelun aloittaneen NYC-skeptikon kanssa. Suomalainen koulutusjärjestelmä oli varsin hyvin tunnettu, vaikkakin yliopistokoulutuksen maksuttomuus hämmästytti silti. Sosiaalidemokraattinen lintukotomme saattaa olla muuttumassa itsekkäämpään, yksilöä korostavaan suuntaan, mutta pitkä matka on kuulemaamme ajatukseen innovaatioiden synnystä. Uuden ystävämmme mukaan hänelle on aina ollut selvää, että yhteiskunnallisen turvaverkoston puuttuminen ajaa innovaatioita eteenpäin. Jos epäonnistut, menetät kaiken ja olet kadulla.

Mitä mieltä olette? Varsinkin kotimaisesta katsantokannasta lähtien on outoa ajatella, että yhteiskunnallisen turvaverkoston puuttuminen edistäisi ottamaan suurempia riskejä. Toki yksi perusteluista oli myös, että monet voivat onnistua todella ja onnistuminen saattaa useilla johtaa suureenkin omaisuuteen. – Have a nice conference and see you later. Ja siirrymme odottamaan seuraavaa spontaania kohtaamista.

Kaliforniassa opiskeleva Ruotsista kotoisin oleva Philip kertoi käyneensä useassa konferenssissa. Hän kertoi tämänkaltaisten tapahtumien huomattavasta suosion kasvusta, joka on mahtavaa kuulla. Philip jatkoi innostuneena osallistuja-analyysejä:

– It’s not just a bunch of old bald white guys anymore, the movement is diversing and spreading.

Philipin mukaan Nexusissa on hyvin nähtävissä viimeaikojen kehitys. Muutaman paikallisen aktiivin järjestämästä konferenssista on viidessä vuodessa paisunut suuri tapahtuma useine satoine osallistujineen. Maailman mitakaavassa Philip kuitenkin hehkuttaa TAMia eli ”The Amazing Meetingiä”, joka on James Randy Educational foundationin organisoima kymmenen vuotta järjestetty

Tunteikkaan ja yhden parhaista puheista piti tohtori Deborah Berebichez: "Yksinäinen skeptikko uskovien maailmassa".

kriittisen ajattelun suurtahtuma Las Vegasissa. TAM on levinnyt myös Eurooppaan ja muutaman vuoden on järjestetty TAM London.

NECCS on myynyt joka vuosi loppuun ja tänä vuonna paikka oli valittu siten, että se ei ollut ongelmana. Virallisesti tietoa ei ollut, mutta ilmeisesti osallistujamäärä ei ollut ihan yhtä suuri kuin viime vuonna. Suosion kasvaessa tapahtumia tulee lisää. Euroopasta New Yorkiin matkaavien määrää on saattanut verottaa esimerkiksi Brittiläisen "Mersey Side Skepticsin" järjestämä QED, joka on myös paisunut melkoiseksi megatapahtumaksi. Mersey Side Skeptics on myös 10:23- homeopatiavas- taisen kampanjan takana ja julkaisee useita podcasteja. Viihteellistä kiroilua ja homeopatian auttamaton- tonta arvostelua on ainakin tarjolla "Skeptic with a K" podcastissa.

PSYKOPANEELI

KAKKOSPÄIVÄNÄ teemat olivat keskenään hieman erilaisia. Tunteikkaan ja yhden parhaista puheista piti tohtori Deborah Berebichez: "Yksinäinen skeptikko uskovien maailmassa". TEDx- tapahtumassakin esiintynyt supermallilta näyttävä fysiikasta väitellyt skeptikko kertoi ko-

kemuksistaan uskovassa perheessä, jossa läheisen kuoleman kohdatessa koko tukiverkosto ja kaikki surutyön käsittelyyn liittyvä pohjautuu uskoon. Yksinäisyys on varmasti monen ainakin ei tieteellisessä yhteisössä työskentelevän skeptikon tunneskaalassa mukana, kun lounaspöydässä siunaillaan uusinta talviomenankuorien terveysvaikutteista dieettiä.

Oudoin paneeli oli ehdottomasti psykopaattipaneeli. Vieraana oli muun muassa Jon Ronson. Jos nimi ei ole tuttu, niin herra tunnetaan muun muassa kirjastaan "Men who stare at goats", josta on tehty samanniminen elokuva. Ronsonin 2011 julkaistu kirja "The Psychopath Test: A Journey Through the Madness Industry" oli keskustelussa vahvasti esillä. Ronson on haastatellut kirjaa varten rikollisia psykopaatteja ja jopa yritysjohtajia, jotka jonkun toimesta on luokiteltu psykopaateiksi. Vierellään kognitiivinen neurotieteilijä sekä psykiatrian apulaiprofessori Heather Berlin ja liuta muita asiantuntijoita tämä ehkä oli sitä viihteellistä tarinankerrontaa, johon faktoja syötettiin kohteliaan tasaisesti.

Kaiken kaikkiaan vierailu oli antoisa. Filosofian laaja läsnäolo ensimmäisenä päivänä ehkä hieman yllätti mutta niin yllätti moni muukin esitys. Mainitsematta jäi useita puheita ja esiintyjä kuten uskomaton oopperalaulaja Hait-Ting Chinn ja hänen korkealta ja kovaa esitetty laulanta kaukosäätimen kehityksestä. Onneksi se ja varmaan osittain muutkin tippuvat aikanaan videoina kerrattavaksi. New York City on myös kaupunkina mahtava. Manhattanin siluetti on ikimuistoinen. The Amazing meeting jää tänä vuonna väliin, mutta New York City jää sydämeen.

ANTTI EKONEN

Kirjoittaja on IT-päällikkönä työskentelevä podcast junkie ja wannabe samppanja-asiantuntija. Erittäin skeptinen ja erittäin uskonnoton.

*www.samppanja.net
antti@samppanja.net*

JUSSI EKONEN

Kirjoittaja on lakipykäläiä syynävä LL.M. Skeptismiä ja jumalattomuutta asenteella "sano mitä sanot niin kurastut".
jussi@ekonen.net

LINKKEJÄ:

<http://necss.org/>
<http://www.youtube.com/user/necssconference>
<http://www.theskepticsguide.org/>
<http://www.rationallyspeakingpodcast.org/>
<http://www.amazingmeeting.com/>

KOKOUSKUTSU

Skepsis ry:n sääntöjen mukainen syyskokous pidetään keskiviikkona 6.11.2013 klo 19.40 (yleisötilaisuuden jälkeen) Tieteiden talossa, Kirkkokatu 6, Helsinki.

Esityslista: 1) Kokouksen avaus. 2) Valitaan kokouksen puheenjohtaja, sihteeri, kaksi pöytäkirjantarkastajaa ja ääntenlaskijaa. 3) Todetaan kokouksen laillisuus ja päätösvaltaisuus. 4) Hyväksytään kokouksen työjärjestys.

5) Vahvistetaan toimintasuunnitelma, tulo- ja menoarvio ja jäsenmaksun suuruus vuodelle 2014. 6) Valitaan hallituksen puheenjohtaja ja muut jäsenet vuodelle 2014. 7) Valitaan kaksi toiminnantarkastajaa ja kaksi varatoiminnantarkastajaa vuodelle 2014. 8) Tiedotus- ja muut esille tulevat asiat. 9) Kokouksen päättäminen.

SALALIITOT lyömässä läpi?

ELOKUUSSA kansainvälisissä nettijulkaisuissa liikkui mullistava uutinen. Tutkijat olivat vahvistaneet, että salaliittoteorioita vastaan väittelevät ihmiset ovat fanaatikkoja. Salaliittoteorioihin uskovat ovat heitä älykkäämpiä. Verkkomedia kertoi kansalle tästä uudesta tutkimuksesta.

Vesa Raskila käänsi Kevin Barrettin artikkelin, jossa tarkasteltiin tuoretta ”What about Building 7? A social psychological study of online discussion of 9/11 conspiracy theories” -tutkimusta. Michael J. Wood ja Karen M. Douglas olivat tehneet psykologisen tutkimuksen salaliittoteorioihin liittyvistä internetväittelyistä. Popularisoitu tulkinta tuosta paperista antoi ymmärtää, että virallisiin kertomuksiin luottavat ihmiset ovat vihamielisempiä kuin virallisia kertomuksia epäilevät. Tutkimus näytti kertovan, että salaliittokommentit ovat syrjäyttämässä tavanomaisia käsityksiä. Salaliittoteoriat saattavat olla muuttumassa yleisesti hyväksytyiksi käsityksiksi historiasta.

Vaikka tutkimuksen aineistoon kertyi enemmän virallisia totuuksia epäileviä kuin ymmärtäviä kommentteja, ei se välttämättä kerro mitään niiden suosioista koko kansan keskuudessa. Wood ja Douglas keräsivät aineistonsa uutisten kommenttikehityksistä vuonna 2011. Syyskuun 11. iskujen kymmenvuotispäivänä monet uutistoimistot kertoivat dramaattisia tapahtumia. Nimimerkkien takaa kirjoittavat ihmiset ilmaisivat kommentteissa mielipiteitään terrori-iskuista, Al-Qaidasta, World Trade Center -rakennuksen tuhosta ja monesta muusta salaliittoteorioihin liittyvistä asioista. Valitut uutissivut olivat ABC News, CNN, The Independent ja Daily Mail. Eri journalistien tyylit eri maista olisivat antaneet laajemman katsauksen kommentteista.

Wood ja Douglas kertoivat paperissaan, miksi nettikommenteissa oli enemmän salaliittoa puolustavia kuin vastustavia kommentteja, mutta media ei huomionut heidän kampanjointiaan totuuden puolesta. Virallisen version vastustajilla on mielestään velvollisuus aktiivisesti paljastaa valheita ja siksi he ovat enemmän esillä uutisten kommentteissa, kun he kehottavat massoja heräämään. Wood ja Douglas kuvailivat tätä järkeväksi reaktioksi. Konspiraatiiviset kommentit uskovat ihmisten elämän olevan pahamielisten voimien hallinnassa, joten totuuden levittäminen on silloin hyvä idea.

Tutkimusta tulkittiin Barrettin artikkelissa niin, että salaliittoteorioita tukevat kommentit eivät pyri esittämään omaa teoriaa tapahtumista, vaan pikem-

minkin osoittamaan virallisen kertomuksen vääräksi. Salaliittoteorioita vastustavat kommentit sijaan tuovat enemmän esiin omia selityksiään kuin argumentoivat salaliittoselityksiä vastaan. ”Tutkimuksen valossa mielikuva omasta totuudestaan vihamielisesti kiinni pitävästä fanaatikosta sopii paremmin viralliseen totuuteen uskoviin kuin salaliittoteoreetikoihin.”

Salaliittoteorioita vastustaville ei jää paljon vaihtoehtoja, jos salaliittoteorioiden esittäjillä ei ole tarjolla omaa selitystä tapahtumille. Ei ole mitään yleistä salaliittoteoriaa, jota virallisen totuuden puolustaja voisi kritisoida, jos vastapuoli tyytyy lopulta toteamaan, että esitämme vain kysymyksiä. Heillä ei ole selitystä, josta pitää kiinni tai jota puolustaa kommentteissa.

Tutkimuksessa huomioitiin konspiraatiivisesti ajattelevien ajatusmaailman perustuvan enemmän epäuskoon kuin uskoon siitä, miten tapahtumat ovat edenneet. Esim. salaliitto WTC-tornien tuhosta ei ollut pelkästään lentokoneiden törmäysten aiheuttama. Siihen täytyi liittyä jonkinlaisia räjähteitä. Miten ja milloin ne asennettiin kenenkään huomaamatta? Siitä ei välitetä. Virallisesta selityksestä löytyvä ristiriita riittää todistamaan salaliittoteorian oikeaksi. Maailmankatsomus perustuu poikkeavuuksien etsimiseen, ei niinkään selitysvoimaisen teorian rakentamiseen.

Woodilla ja Douglasilla oli ennuste kommenttiaineistosta. Syyskuun 11. salaliittoteorioihin uskovat todennäköisemmin uskoisivat myös muihin salaliittoteorioihin. Tämä osoittautui pitävän paikkansa. Samoin oli ennustettavissa, että he väittelisivät useammin virallista selitystä vastaan kuin esittäisivät vaihtoehtoja selitystä.

Yleisin selitys 9/11-totuusliikkeen parissa oli todeta iskujen olleen sisäpiirin tekemiä. Yleinen perustelu salaliittoteorian paikkansapitävyydelle oli virallisesta selityksestä löytyvä oikea tai näennäinen virhe. Iskut tapahtuivat joko virallisen selityksen mukaan tai sitten niiden täytyi olla salaliiton tulos. Selityksiksi tarjottiin myös potentiaalisia tapahtumia. Eräs kommentoija kirjoitti, että jos iskujen takana olisivat oikeasti olleet terroristit, USA:n ilmapuolustus olisi ampunut matkustajakoneet alas. Niin ei tapahtunut, joten iskut eivät olleet terroristien tekemiä.

Woodin ja Douglasin tutkimuksesta ei voi vetää niin selkeitä johtopäätöksiä kuin vaihtoehtomediassa on annettu ymmärtää.

JUHA LEINIVAARA

OLEN, MUTTA EN OLE

Pete Poskiparta kertoo, kuinka on mahdollista esiintyä ”yliluonnolliseen kykenevänä” mentalistina ja olla samaan aikaan julkisesti myös skeptikko.

NOUSEN ILTA ILLAN JÄLKEEN LAVALLE ja luon iluusioita ajatustenluvusta ja ennalta tietämisestä. Esitykseni saavat jotkut uskomaan, että minulla on yliluonnollisia kykyjä. Esityksen jälkeen kysyttäessä vastaan ympäripyöreästi, että ”minulla ei ole yliluonnollisia kykyjä, vaan kaikki on ahkeran harjoittelun tulosta”.

Seuraavana päivänä annan radiossa haastattelun ja toimittaja kysyy suoraan ”mihin esityksesi perustuu?” Vastaan asiallisesti, että käsikirjoitukseen ja harjoitteluun. Minulla ei ole ylimääräisiä aisteja eikä kokemuksia yliluonnollisista asioista. Päinvastoin minusta on tullut vuosi vuodelta kyynisempi kaikkea selittämätöntä ja mystistä kohtaan.

Minulta kysytään usein kuinka on mahdollista esiintyä mentalistina ja olla samaan aikaan julkisesti myös skeptikko. En ole koskaan kokenut tätä ristiriitaa ratkaisemattomana, pikemminkin kumpikin puoli tukee toisiaan. Mentalistina näen jatkuvasti, miten helposti ihminen uskoo nähneensä juuri täysin selittämättömän ihmeen. Tämä asettaa minut näköalapaikalle, kun yritetään ratkoa ongelmaa, miksi ihmiset uskovat yliluonnolliseen sen sijaan, että lähtisivät etsimään vastauksia näkemäänsä.

Työni kannalta onkin hienoa, että yleisö antaa minulle tilaa liikkuu, mutta samalla se tekee minut välillä surulliseksi. Ei siksi, etteikö mentalistina minun työni olekin saada ihmiset kysymään itseltään ”olikohan se sittenkin oikeaa ajatustenlukua” vaan siksi, että sillä mitä sanon tekäväni ei tunnu olevan juuri mitään merkitystä.

Kaikki kulminoituu ihmisen haluun uskoa, että ajatusluku, auran katsominen tai psykometria olisivat totta, ja esitykseni jälkeen moni haluaa vahvistusta uskolleen kertomalla omista rajakokemuksistaan tai tarinoita vanhasta rouvasta, joka kykeni katsomaan tulevaisuuteen. Jotkut inttävät jopa vastaan, kun myönnän avoimesti, ettei minulla todellakaan ole kontakteja tuonpuoleiseen eikä yhteyksiä henkimaailman olentoihin. Kertaalleen jopa aggressiivisen kuvan itsestään antanut henkilö torui mi-

nua siitä, että en avoimesti voi myöntää olevani paholaisen kätyri.

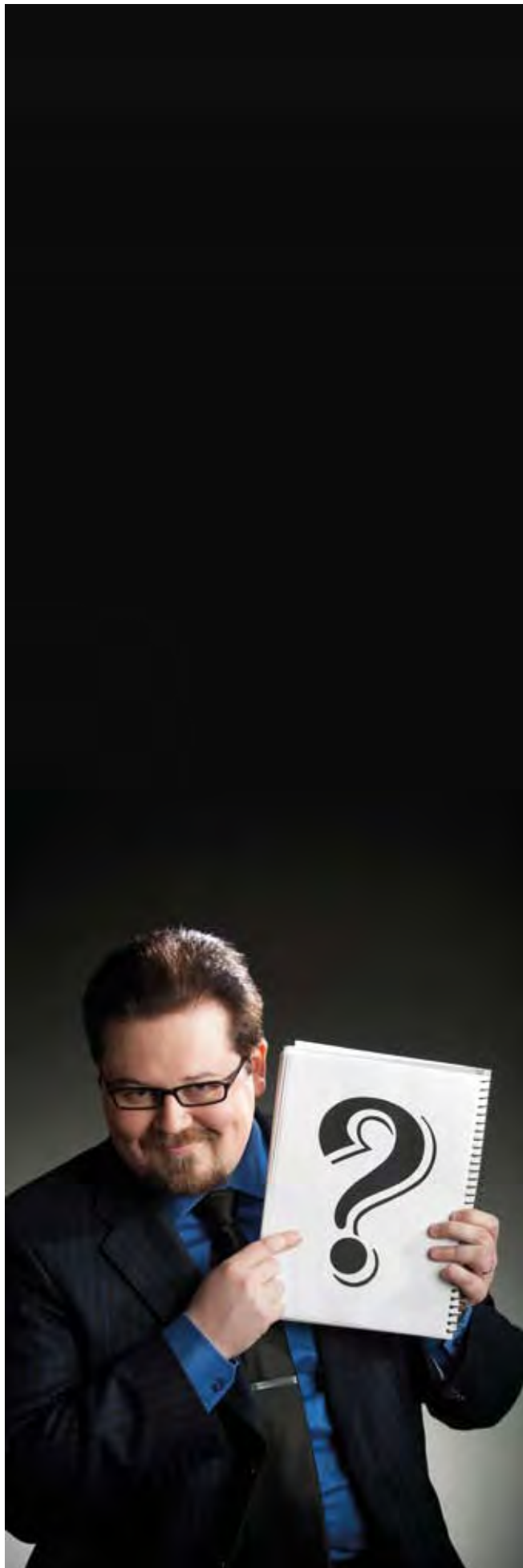
Nämä kaikki ovat siis tapahtuneet keikoilla eli paikoissa, joissa ihmiset katsovat esitystä, jota esiintyjä esittää. Olisin ehkä ymmärtäväisempi, jos soittaisin jonkun ovikelloa ja kertoisin kykeneväni katsomaan tulevaisuuteen kohtuullista korvausta vastaan. Juuri tämä on minusta avainkysymys, kun pohditaan esimerkiksi mentalistin tai vaikka kädestä ennustajan eettisiä kysymyksiä.

Jos lähtökohtaisesti voidaan olettaa, että ihmiset ymmärtävät katsovansa esitystä, on minusta melkoisen mustavalkoista sensuroida esityksen sisältöä vain siksi, että sen välittämä maailmankuva ei satu yksin omani kanssa. Tällä perusteellahan monet elokuvat, jotka väittävät olevansa tositarinoita, pitäisi sensuroida, koska tarinat ovat aina väritettyjä ja dramatisoituja tekijöidensä näköisiä ja makuisia tulkintoja mahdollisesta tositarinasta. Viihteessä ja taiteessa eivät päde samat lainalaisuudet kuin oikeassa elämässä. Teatterissa voit tappaa saman ihmisen joka ilta joutumatta siitä vankilaan, mutta oikeassa elämässä tämä johtaa elinkautiseen.

TAIKURIT HUUHAAN KAATAJINA

HARRY HOUDINI, Dunninger, James Randi ja Banachek ovat kenties tunnetuimmat taikurit, jotka ovat julkisesti olleet kaatamassa huuhaa-uskomuksia ja kaikenlaisia hömppää osoittamalla, että väitetyt ilmiöt on helppo toistaa taikureille tutuilla menetelmillä. Loppu onkin roolissa pysymistä ja kenties omaa lapsenomaista uskoa, että nämä ihmeet voisivat joissakin olosuhteissa oikeasti tapahtua.

Sekä edellä mainittuja että meitä vähemmän nimekkäitä taikureita ja mentalisteja on ajanut skeptisyyteen juuri se seikka, että tiedämme temppujen salaisuudet. Näemme ja työskentelemme niiden kanssa koko ajan. Kun joku käyttää ihan samaa tekniikkaa tai temppua ja

väittää sen johtuvan siitä, että tekijällä on suora kontakti Jumalaan ja hän voi auttaa myös teitä, jos liitytte seuraajien joukkoon, niin yksinkertaisesti se on monelle meistä liikaa. Tulee pakonomainen tarve oikaista vääryys ja kertoa, että kykenen samaan vaikka minulla ei olekaan kontaktia yläkerran herran tai alakerran narrin kanssa.

Ongelmalliseksi asian tekee taikureiden oma eettinen koodisto, joka ehdottomasti kieltää temppujen salaisuuksien paljastamisen. Minäkin pidän temppujen paljastamista vain paljastamisen ilosta vahingollisena omaa työtäni kohtaan. Sen sijaan Uri Gellerin lusikantäivutusta ei tarvitse paljastaa todistaakseen, ettei siinä jyllää yliluonnolliset voimat vaan taito ja tekniikka, jolla itse taipuminen jää huomaamatta. Näin voin vain esittämällä saman todistaa asiani.

Tarvittaessa voin ottaa Mikki Hiiren taikurikirjasta yksinkertaisen tempun ja esittää sen täydelle salille insinöörejä, jotka eivät osaa selittää näkemäänsä. Kun paljastan, että minulla oli salainen avustaja yleisössä, joka näytti sormimerkeillä valitun kortin, niin yleisö kokee suuren pettymyksen. Se on tarkoituskin, koska periaatteessa juuri näin yksinkertaisilla konsteilla parantajapapit saavat yleisöstä tietoa, jota heillä ei jo valmiiksi uskossa olevan yleisön mielestä pitäisi olla.

Kun ammattitaikuri esittää jotain, niin lähtökohtaisesti yleisö ei ensimmäisenä oleta salaisuuksien löytyvän Mikki Hiiren taikakirjasta. Kun Pertti Papin Poika Parantajainen kaataa ihmisiä lavalla ja kertoo parantuneista sieluista ei yleisö lähtökohtaisesti ajattele hänellä olevan korvanappia, johon salainen avustaja lukee Facebookista ongittuja tietoja katsojista. Meidän skeptikoiden tehtäväksi jää tämänkin mahdollisuuden tuominen julkisuuteen.

KAHTEENVETO

OLEN SIIS JATKOSSAKIN LAVALLA MENTALISTI joka lukee ajatuksia ja saa ihmiset uskomaan ihmeisiin. Naantalin Muumimaaailma on satumaa, jossa asuu Muumeja. Kun japanilainen turisti kysyy ”voiko näitä olentoja nähdä jossakin luonnonvaraisena”, ei se vielä tarkoita, että Muumimaaailman pääsylippuun on liitettävä ilmoitus jossa kerrotaan, että tämä on vain satua eikä muumeja oikeasti ole olemassa.

Samalla tavalla minulla on täysin vapaat kädet taikuiden, mentalismin ja teatterin keinoin esittää ajatustenlukijaa, jolla on kykyjä joihin monet haluavat uskoa. Sen sijaan lavan takana astuisin ensi kerran harhaan, jos en ymmärtäisi esityksen päättyneen. Toisen kerran astuisin harhaan, jos käyttäisin osaamistani muuhun kuin viihteen ja taiteen tekemiseen. Kolmas ja minulle pahin harha-askele olisi katsella ympärilleen, ymmärtää ympärillä vellova epäeettinen huuhaa ja olla tekemättä mitään.

Teen ihmisiä iloiseksi, mutta pilaan myös monen henkilön päivän kertomalla, että ajatus ei liikuta pöydällä olevaa haarukkaa vaan siihen tarvitaan magneetti. Siksi olen sekä mentalisti että julkiskeptikko.

PETE POSKIPARTA

BRITTLÄINEN HUIJARILIIKEMIES, joka teki miljoonia laatikoista rakentamallaan pomminetsintälaitteilla, on tuomittu seitsemäksi vuodeksi vankilaan. Pitkän tuomion saanut Gary Bolton, 47, on kolmen kuukauden sisään toinen britti, joka tuomitaan vastaavasta huijauksesta. 13 000 euron kappalehintaan pomminetsintälaitteita muun muassa Irakiin, Meksikoon, Thaimaahan ja Egyptiin myynyt mies rakensi vempheet laatikoista, joihin hän liimasi muovisen kahvan ja antennin. Bolton lupasi asiakkaille, että laite haistaisi pommien lisäksi muun muassa huumeet, tupakan, norsunluun ja käteisen.

ILTASANOMAT.FI 20.8.

YHDYSVALTOJEN KESKUSTIEDUSTELUPALVELU CIA on George Washingtonin yliopiston pyynnöstä joutunut ensi kertaa julkaisemaan salaisia asiakirjoja alue 51:stä. 400-sivuisesta raportista paljastuu, että lentävien laustasten sijaan alueella testattiin vakoilukoneita kylmän sodan aikaan. CIA:n mukaan testilennot selittävät suuren osan tuonaikaisista ufohavainnoista. Yhdysvallat testasi autionaassa huippusalaista U-2-vakoilukonetta, joka pystyi lentämään yli 18 kilometrin korkeudessa – huomattavasti korkeammalla muut silloiset lentokoneet.

SAVONSANOMAT.FI 17.8.

LUONNONLÄÄKETIETEEN keskusliiton puheenjohtaja Anna Sofia Nevanlinna ei pidä luontaishoitajien kieltämisestä lapsilta ja vakavasti sairailta oikeana lähtökohtana. Sisäministeri Päivi Räsänen (kd.) ehdotti viikonloppuna, että Suomeen otettaisiin mallia Ruotsin lainsäädännöstä, jonka mukaan uskomushoidoilla ei saa hoitaa pikkulapsia tai vakavia sairauksia. ... Hänen mielestään hoitojen kieltäminen lapsilta ei ole perusteltua. ”Siihen ei ole näyttöä. Luontaishoidot on erittäin turvallisia, ja ne ovat olleet myös kokemusten perusteella erittäin tehokkaita lapsille.”

YLE.FI 5.8.

KANSAINVÄLINEN JUUTALAISTEN ASIAA AJAVA Simon Wiesenthal -keskus sai lopulta tarpeekseen ilmaisjakelehti Magneettimedial juutalaisaiheisista kirjoituksista. Keskus on lähettänyt tasavallan presidentti Sauli Niinistölle kirjeen, jossa häntä pyydetään käyttämään arvovaltaansa ja tuomitsemaan Magneettimedial rasistisia arvioidut kirjoitukset. ... Viimeksi lehti kertoi ”rais-

kaavista rabbeista”, lapsia seksuaalisesti hyväksikäyttävistä juutalaispapeista, ja väitti valtamedian suojelevan tekoja. Lehti on myös julkaissut väitteitä, joiden mukaan juutalaisten systemaattista murhaamista ei koskaan tapahtunut. Lisäksi lehden vastuusuhteet ovat perin outoja. J. Kärkkäinen Oy:n toimitusjohtaja sanoutuu irti kustantaja Kärkkäisen näkemyksistä, jotka eivät edusta yhtiön arvomaailmaa.

KALEVA.FI 1.8.

71-VUOTIAS (Jouko) Turkka viettää kesäpäiviään entisesä lapsuudenkodissaan Pirkkalassa ja tutkii kiviä, jotka ovat hänestä aivan uskomattomia. Hän näkee kivissä leijonia, simpansseja, gorilloja, vaippapaviaaneja, marakatteja ja ihmisiä. Ensi näkemältä kuvioita on vaikea huomata. Museovirastostakin on ilmoitettu, että kivet ovat jääkauden muovaamia. Turkka on silti varma, että kivet ovat ihmisten tekemiä veistoksia vuosituhansien takaa. ... ”Tässä on erikoinen, se on Väinö Linna!”

ILTA-SANOMAT 27.7.

APU PONIN LÖYTÄMISEEN löytyi yllättävältä taholta: selvänäkijältä. ”Nyt on pakko uskoa, että joillain on ihmeellisiä kykyjä. Käytimme selvänäkijää, joka osasi kuvata tarkalleen sen paikan, missä Nelli on”, Kalsta ihmettelee. Selvänäkijä kuvaili Kalstan perheelle, että Nelli-poni on pienellä metsäniityllä vähän korkeammalla paikalla. Selvänäkijä kertoi myös, että lähistöllä on pieni lampi ja siellä kasvaa runsaasti mätntyjä. ”Se piti paikkaansa aivan täysin. Eräoppaat löysivät Nellin selvänäkijän ohjeiden perusteella.” Suurena apuna etsinnöissä oli myös etsijäkoira.

ILTALEHTI.FI 29.6.

VUONNA 2004 brittiläinen journalisti Brian Deer sai tehtäväkseen kirjoittaa lehtiartikkelin lapsesta, joka oli sairastunut autismiin tavallisen yhdistelmärokotteen takia. Rokotteen yhteydestä autismiin oli juuri julkaistu tutkimus arvostetussa yhdysvaltalaisjulkaisussa The Lancetissa. Asiaa tutkiessaan Deerille valkeni, että koko tutkimus oli huijausta. Deer käytti seuraavat yhdeksän vuotta valheen paljastamiseen. Siitä hänelle jäi käteen useita haasteita oikeuteen, arvostettu journalistipalkinto ja syvä epäluotamus tietellisten julkaisujen uskottavuuteen. ”Tieteen

totuus on kriisissä. Liian pitkään meitä on opetettu uskomaan, että voimme vain luottaa tutkijoiden kertovan totuuden. Viime vuosien tutkimukseni ovat kuitenkin opettaneet minulle, että tieteen tekijät eivät ole sen rehellisempiä kuin vaikkapa ravintoloitsijat. Heitä myös valvotaan huomattavasti vähemmän”, sanoo Deere.

YLE.FI 24.6.

MUUMION HAUDASTA löytyneen patsaan outo käytös kummastuttaa tutkijoita Manchesterissa Englannissa. Manchester Museumissa esillä oleva patsas on museon henkilökunnan mukaan alkanut pyöriä vitriinissään itselleen ympyrää, Manchester Evening News -lehti kertoo. Lehti julkaisi museon kuvaaman videon, jossa patsas kääntyy päiväsaikaan hitaasti ympäri ja pysähtyy yöksi. Museon mukaan syyksi epäillään patsaan ja vitriinin välisen lasipinnan värähtelyä, joka syntyy päiväsaikaan museossa liikkuvien kävijöiden askelista. Patsas on kuitenkin ollut esillä museossa jo 80 vuotta kääntyilemättä. Vähemmän tieteellisen tulkinnan mukaan kyse olisi patsaaseen siirtyneestä muumion hengestä.

HS.FI 24.6.

”PSYCHIC TV:N” KANAVAT ”Psychic Today” ja ”Big Deal” saivat kumpikin 22 500 punnan sakot, koska antoivat meedioiden esittää televisiointisääntöjen vastaisia väitteitä edesmenneestä pop-laulaja Michael Jacksonista ja 13-vuotiaana murhatusta Milly Dowlerista. Kanavat näyttivät meedion haastattelun, jossa tämä kertoi olleensa ratkaisevassa asemassa murhatun koulutytön Milly Dowlerin murhatutkimuksissa. Toinen meedio väitti ennustaneensa eräälle henkilölle, että hänestä tulisi läheinen ystävä Michael Jacksonin kanssa. Meedio kertoi myös ennustaneensa, että ystävyys päättyisi äkisti. Televisiosääntöjen

mukaan astrologiaa, horoskooppeja ja tarotkorttien lukemisia saa mainostaa vain viihdekäyttöön. Mainoksissa ei saa väittää, että näkemiset olisivat tehokkaita tai tarkkoja, eikä niissä saa ennustaa kielteisiä kokemuksia tai tarkasti määriteltyjä tapahtumia.

THEGUARDIAN.COM 21.6.

KUMMITUSPALVELU ON ERIKOISPALVELUA, jossa keskitytään hankalien ja vaativien kodin tai muiden rakennusten sekä henkilöiden ja heidän omaisuuteensa liittyvien näkymättömien henkisten rasitteiden ratkaisemiseen, jolloin kohteiden matala energiatilanne saadaan henkisin voimin korjattua. Tyypillisimmät kodin, työpaikan tai muun rakennuksen henkiset rasitteet voivat olla ns. pahoja silmiä. Tämän ohella herkkiä ihmisiä esim. terapeutteja tai muulla palvelualalla työskenteleviä vaivaavat usein rauhattomat vainajasielut eli maanläheiset vainajat, joita jotkut kutsuvat myös hengiksi. Harvinaisempia kodin, työpaikan tai pihapiirin tai siellä olevien rakennusten, kuten saunojen ja aittojen henkisiä rasitteita ovat kummitukset, joita myös aaveiksi jotkut kutsuvat. Myös erilaisista kirouksista on mahdollisuus henkisin toimin vapautua. Nykyisin keskityn erityisesti kotien hankalien näkymättömien rasitteiden hoitamiseen sekä uusien auttajien kouluttamiseen, vaikka henkisessä auttamistyössäni minulta on vuosien saatossa pyydetty paljon apua erilaisten sairauksien hoitoon. Auttamiseeni kuuluu aina olennaisena osana ensin tilanteen kokonaisvaltainen yliaistillinen kartoittaminen. Mikäli yliaistilliset mittaukseni osoittavat vajetta tutkittavan bioenergiakentässä ja hiven- ja alkuainetarannossa, antaa tämä lisäsyvyyttä ympäristön yliaistilliseen tutkimiseen.

KUMMITUSPALVELU.NET

Skeptikko tapettiin Intiassa

INTIALAINEN RATIONALISTI Narendra Dabholkar surmattiin 20. elokuuta Punen kaupungissa. 65-vuotiaasta Dabholkaria ammuttiin lähietäisyydeltä neljä kertaa. Poliisi ilmoitti tutkivansa surmaa palkkamurhana. Poliittiset johtajat tuomitsivat murhan välittömästi. Osavaltion parlamentissa oli käsitelty mustaa magiaa ja taikauskoa rikkeiksi vaativaa lakiehdotusta. Lain soveltamiseen liittyvät kysymykset ja poliittinen vastustus konservatiivien ryhmittymästä estivät ehdotuksen etenemisen.

Maharashtran osavaltiossa uraansa tehnyt entinen lääkäri kampanjoi pitkään taikauskoa vastaan. Hän teki myös yhteistyötä Suomeen paenneen skeptikon Sanal Edamarukun kanssa. Dabholkarin ura oli jatkuvaa kampanjointia hyväksikäyttöjä vastaan. Taikauskaisissa maassa gurut ja maagit pystyvät myymään hoitoja lähes minikäläisillä lupauksilla tahansa.

Taikauskon vastainen laki nähtiin uskonnonvapauden

polkemisena, jonka jälkeen hindujen perinteitä ei voitaisi enää suorittaa entiseen tapaan. Dabholkarin tavoitteena oli suojella kansalaisia, unohtamatta uskonnonvapautta. Hänen kohteenaan olivat ihmeidentekijät, astrologit ja poppamiehet, jotka tienaavat sairaiden, heikkojen ja herkkäuskoisten kustannuksella.

Dabholkarin kuoleman jälkeen ilmestyi poliittista tahtoa taikauskon vastaiselle lakiehdotukselle. Lakiehdotus ajettiin läpi Maharashtran parlamentissa Dabholkarin kuolemaa seuranneen viikon aikana. Uudella lailla tulee olemaan taloudellisia seuraamuksia. Intiassa on melko yleistä, että rakennus- ja remonttiprojekteja pidetään jäissä astrologisen Muhurta-ajankohdan takia. Vastu shastra -opin perusteella mm. määrätään, miten julkisin varoin rakennettuja rakennuksia suunnitellaan.

JUHA LEINIVAARA

Skeptikko 20v. sitten

AKATEEMISEN KIRJAKAUPAN kohtauspaikalla esiteltiin 25.10.1974 Reima Kampmanin sivupersoonatutkimuksista kertovaa menekkikirjaa ”Et ole yksin” (Gummerus 1974). Yleisöpuheenvuorossa innostunut nainen kiitti, että nyt on viimein vastaansanomattomasti todistettu jälleensyntymä. Mitenkään muuten ei voinut selittää hypnoosissa annettuja yksityiskohtaisia kertomuksia, joita syntymää edeltäneeseen aikaan suggeroidut koehenkilöt esittivät.

Kirjassa selostettiin myös aiempia jälleensyntymistä puolustavia teoksia, joten kantansa lukkoon lyönneeltä lukijalta jäi helposti huomaamatta Kampmanin varovaisuus. Tämä oli sittenkin taipuvainen arvelemaan, että kertomusten syyt ja tietoisuus olivat peräisin nykyelämästä.

Näkemyksistä varmistui Kampmanin kirjassa ”Kuka minä olen?” (Gummerus 1975), jonka ”luettuaan on vaikea uskoa sielunvaelluksen mahdollisuuteen”, kuten takakannessa todettiin. Kampman oli hypnotisoitunut uudelleen koehenkilöitään seitsemän vuoden jälkeen ja tulokset olivat jälleensyntymisuskolle tuhoisia.

Koehenkilö Annan selostukset entisistä elämästään olivat nyt aivan toiset kuin aikaisemmin. Kaisa taas kykeni hypnoosissa itse muistamaan, mistä oli saanut tiedot sivupersoonien rakentamiseksi. Englannissa 1100-luvulla eläneenä Dorothynä hän oli esittänyt säkeistön laulua, jonka oli 13-vuotiaana ohimennen nähnyt kirjastossa selatessaan Benjamin Brittenin ja Imogen Holstin teosta ”Musiikin vaiheet”.

Kaisallakin oli uusia sivupersoonia, joista yksi oli suoralta kädeltä osoitettavissa kuvitelmaksiksi. Hän kertoi olleensa Karin Bergström, joka kuoli 5-vuotiaana Helsingin ensimmäisessä lentopommituksessa Talvisodan sytyttyä. Näin kuolleiden luettelosta Karin Bergströmiä ei tietenkään löytynyt. Myöhemmin Kaisa hypnoosissa muisteli katselleensa pikkutyttöä Talvisodan muistoksi julkaistua teosta ”Kunniamme päivät”, jonka alkusivuilla oli kuvia sivupersoonan kertoman pommitus yön jäljistä ja myös kuva tuolloin kuolleesta 5-vuotiaasta työstä.

Kaisa kertoi olleensa myös venäläisen upseerin tytär Karolina Prokovjeff, joka kuoli Leningradissa tuberkuloosiin vallankumouksen jälkivuosina. Hahmo kytkeytyy Kaisan sukutaustaan. Kaisan isovanhemmat olivat lähtöisin Karolinan synnyinseudulta ja Karolina lainasi monet omaistensa ja tuttaviansa nimet Kaisan sukulaisilta. Kaikki muutkin sivupersoonat voitiin kytkeä Kaisan omaan elämässä sattuneeseen.

Pettyneet jälleensyntymään uskojat yrittivät epätoivoisesti mitätöidä Kampmanin löydökset. Selitettiin, että vaikka Kaisa oli nähnyt esittämänsä laulun sanat kirjastossa, hän oli kuitenkin laulanut ne Dorothynä jo 1100-luvun Englannissa. Unohdettiin, että asiantuntijan mukaan Dorothyn ääntämys ei vastannut alkuperäisen laulun kieltä, kirjastahan ei nähnyt, miten sanat olisi pitä-

nyt ääntää, joten Kaisa improvisoi ja arvasi väärin.

Kampmanin kirjoissa on sitä paitsi jälleensyntymisuskoa vastaan musertavaa aineistoa, jota ei ole edes tunnistettu. Historiallisissa tiedoissa on paljon mahdottomuuksia, joita Kampman ei havainnut. Hän keskittyikin pääasiassa selvittämään sivupersoonien toisistaan poikkeavia ominaisuuksia. ...

Koehenkilö Mirja M. oli puolestaan 1600-luvun Thaimaassa buddhalaisluostarissa, jossa luettiin Mustaa raamattua. Mirja oli myös mm. Maria Magdalena, joka on yksi naisten menneiden elämien suosikkiahmoja siinä kuin Kleopatra. Italialaisena Mariza Combonellina Mirja kertoi 1847 viimeksi lukeneensa Platonin ”Valtion” ja Sokratesin ”joitain koottuja”. Sokrates ei kuitenkaan kirjoittanut ainuttakaan kirjaa.

KALEVI KUITUNEN

TOISIN KUIN ufo-harrastajat Luukanen ja Koivula yrittävät uskotella, YK:ta eivät ufot kiinnostaa. Ufoihin uskova Grenadan pää- ja ulkoministeri Sir Eric Gairy esitti jo vuonna 1975 puheessaan YK:lle, että YK perustaisi järjestön tai osaston psi-ilmiöiden tutkimiseksi. Erityisesti hän toi esille ns. Bermudan kolmion, joka tunnetusti on erään kirjailijan fiktiota. Seuraavana vuonna Gairy uudisti toiveensa ufotutkimuksen osaston perustamisesta. Vuonna 1977 hän puhui ensimmäisessä kansainvälisessä ufo-konferenssissa Acapulcossa ja Grenada julkaisi ufo-aiheisen postimerkin.

YK:lle vuonna 1977 tekemässään esityksessä Gairy toivoi, että YK julistaisi vuoden 1978 ”Ufojen kansainväliseksi vuodeksi”, että YK perustaisi järjestön tai osaston tutkimaan ufoja, että YK järjestäisi toisen kansainvälisen ufo-konferenssin ja että YK julkistaisi ufo-postimerkin konferenssin yhteydessä. Yleiskokous otti tällä kertaa asian käsittelyyn.

Kansainvälisen diplomatian sääntöjen mukaisesti YK sanoi kuitenkin Gairylle korrektilla tavalla ”ei”. Päätöslauselmassaan 33/426 YK:n yleiskokous totesi vuonna 1978, että jäsenmaat voivat koordinoida kansallaisella tasolla maan ulkopuolisen elämän tutkimista, ufot mukaanlukien, ja tiedottaa tuloksista YK:n pääsihteerille. Pääsihteeri velvoitettiin toimittamaan Grenadan materiaali komitealle, jonka tehtäviin kuuluu ulkoavaruuden rauhanomainen käyttö ja komitea velvoitettiin sallimaan, että Grenada saa esittää sille näkemyksensä vuonna 1979. Pian päätöslauselman jälkeen Gairy putosi pääministerin pallilta ja taru päättyi tiettävästi tähän.

LAURI GRÖHN

Lainaukset lehdestä Skeptikko 3/1993.

Skeptikot verkossa:

www.skepsis.fi/Julkaisuja/Skeptikkolehti.aspx

Lasten valistaminen yllättävän hankalaa

Skepsis osallistui huhtikuussa Joensuussa koululaisille ja lukiolaisille suunnattuun SciFest-tiedefestivaaliin. Päivystävinä skeptikkoina toimivat Joensuun aluevastaava Vesa Tenhunen ja Skepsiksen hallituksen jäsen Denis Galkin.

SCIFEST ON ILMAINEN ja kaikille avoin tapahtuma, jonka keskipisteessä ovat erilaiset lapsille ja nuorille suunnatut luonnontieteelliset työpajat. Järjestäjinä toimivat Joensuun Tiedeseura ry ja Itä-Suomen yliopisto. SciFest järjestettiin Joensuussa nyt seitsemännen kerran, Skepsis osallistui tapahtumaan ensimmäistä kertaa. Uusi aluevaltaus toi myös uuden haasteen: Skepsiksen sanoma piti kääriä pakettiin, jonka pystyy välittämään myös alakouluikäiselle lapselle.

Skeptikko-pajaan olimme tuoneet uuden aurakameramme, ufo-kuvia sekä Pertti Jarlan erinomaisen ”holistinen ambulanssi” -Fingerporin. Aurakamera toimi hyvin vetonaulana, sillä olimme asettaneet ison näytön kohti ohikulkevia ihmisiä. Kun pysähtyi hetkeksi näytön päällä olevan webbikameran eteen, ohjelma tunnisti kasvot ja piirsi kuvaan satunnaisen värisen auran pään ympärille. Nuorimpia lapsia kamera tosin vain innoitti naaman vääntelyyn ja näytön edessä hyppimiseen. Auran ja aurakameran idean selittäminen lapsille osoittautui hankalaksi. Toivottavasti heidän mieleensä kuitenkin jäi, että emme olleet markkinoimassa uskomusta aurojen olemassa-

oloon, vaan päinvastoin.

Pajamme seinälle ripustetuilla Skeptikko-lehden ufo-valokuvauskilpailusta lainatuilla kuvilla pyrimme kannustamaan lapsia epäilevään ajatteluun. Esittelimme kuvia kävijöille ja kysimme: ”Uskoisitko näiden kuvien perusteella ufoihin?” Tarkoituksena oli osoittaa, ettei kannata uskoa kaikkea, mitä näkee. Nuorimmatkin koululaiset osoittautuivat skeptisiksi, eikä kukaan pitänyt kuvia uskottavina. Fingerpori herätti kuitenkin monissa hilpeyttä.

Pajan pitämisen lisäksi Skepsis sponsoroi Itä-Suomen yliopiston luonnontieteiden ja matematiikan LUMA-keskuksen valtakunnallista yläkoululaisille ja lukiolaisille suunnattua luonnontieteellistä valokuvauskilpailua, jonka aiheena olivat ”Globaalit haasteet”. Kilpailun voittaja valittiin SciFestillä yleisöäänestyksellä. Skepsis sponsoroi kilpailun toisen ja kolmannen palkinnon, yhteensä 200 euron arvoiset Verkkokauppa.com:in lahjakortit.

Kaiken kaikkiaan tapahtuma osoittautui jopa haasteellisemmaksi kuin odotimme. Tiesimme, että skeptisyyden esitleminen ja selittäminen lapsille tulisi olemaan vaikeaa, mutta se osoittautuikin hyvin vaikeaksi. Tulimme kylä juttuun nuorimpienkin kävijöiden kanssa ja muutamat jäivät juttelemaan pitemmäksikin aikaa, mutta olisimme silti toivoneet enemmän.

Joten, jos sinulla on idea siitä, miten voisimme opettaa lapsia suhtautumaan epäileväisesti uskomattomiin väitteisiin ja vaatimaan niille parempia perusteluja, kerro siitä meille. Voit lähettää vinkkiä osoitteeseen denis.galkin@skepsis.fi tai vesa.tenhunen@skepsis.fi. SciFest on toimiva areena tavoittaa lapsia ja nuoria, joten seuraavaa kertaa varten on hyvä varustautua kunnolla.

DENIS GALKIN JA VESA TENHUNEN

Lusikan kadottaminen

Vuorovaikutus
vai vedätys –
Maailma haluaa
tulla huijatuksi

TÄMÄ TEMPPU TOIMII erittäin hyvin esimerkiksi tilanteissa, joissa istut pöydän ääressä ja keskustelit paranormaaleista asioista ja henkilöistä, kuten vaikkapa Uri Gelleristä.

Otat lusikan pöydältä, näytät sitä kavereillesi ja sanot ”Lusikan taivuttaminenhan on vanha juttu – mutta eri asia on KADOTTAA SE!”. Presto! Lusikka on kadonnut.

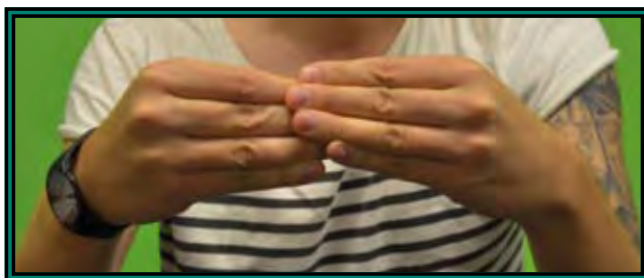
KUINKA SE TEHDÄÄN?

1) Istut pöydän ääressä, lusikka edessäsi pöydällä. Ota lusikasta molemmilla käsillä kiinni siten, että kätesi peittävät koko lusikan.

Mimikoi lusikan taivuttamista käsilläsi – tähän kohtaan rytmität ”Lusikan taivuttaminenhan on vanha juttu” -spiikin. Pudota lusikka pöydälle.

2) Ota täysin sama ote lusikasta kuin äskenkin, mutta nyt vedätkin lusikan yhdellä sulavalla liikkeellä syliisi. Anna lusikan pudota syliisi, mutta pidä kädet edelleen täysin samalla tavalla kuin lusikka olisi käsissäsi.

3) Sano ”mutta eri asia on KADOTTAA SE!” ja lyö kädet yhteen efektin voimistamiseksi.

Tempun jälkeen pienenä ongelmana on sylissäsi oleva lusikka, jonka olemassaolon pitäisi säilyä salaisuutena katsojille. Tässä siirränkin sitten pallon sinulle, rakas lukija. Taikurin arki on juuri tällaista. On ongelma, joka tulisi ratkaista. Tässä tapauksessa ongelma on lusikka haaroissa. Miten sinä ratkaisisit tämän ongelman huomaamatta?

JOSE AHONEN

www.taikuutta.com

KIRJAT

SIKASIISTILÄ LÄPPÄÄ
ZENHURLUMHEISTÄ

Markus Uku Laitinen: Katujen zen. Like, 2013.

MARKUS UKU LAITINEN ei omien sanojensa mukaan ole zenbuddhalainen auktoriteetti, henkinen mestari tai guru. ”Olen päihneiden ja masennuksen suossa rämpinyt, nykyään arkista elämää selvin päin ja onnellisena elävä, vuonna 1979 syntynyt yksinkertainen idiotti. Olen luopunut zenbuddhalaisesta vihkimyksestä ja taaperran ihmisen polkua eteenpäin uskonnoista, ideologioista, filosofioista ja dogmeista vapaana perheenisänä.”

Katujen zenissä kiinnittyy ensimmäiseksi huomio kirjoittajan kieleen. ”Gautama Buddha oli noin 2500 vuotta sitten elänyt omituinen hiippari, jonka on sanottu leijuneen puiden latvojen korkeudella ja loihtineen ilmasta jalokiviä.” Kerronta on erilaista kuin alan kirjoissa yleensä. ”Buddhasta tuli kaikkien aikojen ensimmäinen reggaeprofeetta ja punkrokkari, katujen zenin sanansaattaja, joka kyseenalaisti vallitsevan systeemin ja aloitti henkilökohtaisen kapinan.”

Alkuinnostus haihtuu pian, kun valittu tyyli menee yli, muodostuu itsetarkoitukselliseksi keinoksi päteä katuuskottavana kirjoittajana ja järkyttää herkempiä hipiöitä. ”Sinä olet kuitenkin paljon muutakin kuin pelkkä nimesi Pivosen Hellu, hiustyyli, musiikkimakusi, vastusteleva aamukakkasi, omituiset tapasi ruokapöydässä tai rakkautesi japanilaiseen Dragonball Z -animeen ja Son Goku -hahmoon.”

PANDA BAJAMAJA

ZENBUDDHALAISEN VIHKIMYKSEN Japanissa hankkinut Markus Uku Laitinen kertoo, että Katujen zen ei tarjoile henkisiä ihmepillereitä tai spiritualistista pikaruokaa. ”Zenillä on kulttiasema, ja sen varjolla zenillä myydään valitettavasti vaikka Buddhan jalokivin koristeltua persettä.” Laitinen on pahoillaan siitä, että populaarisessa fantasiakuvastossa zenmestarit ovat täydellisiä ja virheettömiä, ”eivät koskaan piereskele saati kakkaa, eivät koskaan tuijota salaa opiskelijaneitosten ihania takapuolia ja antavia kaula-aukkoja eivätkä koskaan runkkaa salaa kirjaston vessassa”.

Kuinka erottaa huijari ja vilpittömästi auttamishaluinen zenopettaja toisistaan? Laitinen kirjoittaa, että hälytyskellojen pitäisi soida, jos guru vakuuttelee menetelmän olleen piilossa tuhansia vuosia ja pulpahtaneen pinnalle juuri Sinun aikanasi, koska nyt ihmiset ovat henki-

Ennen kuin pimeys väistyi, Markus Uku Laitinen oli henkisesti yhtä tuuliajolla kuin Riki Sorsan ajatukset reggaemusiikista biisissä ”Reggae OK”.

sesti tarpeeksi kypsiä. ”Sisäisen varovaisuusmittarin tulisi vähähdellä, jos on maksettava jostain saadakseen vastineeksi vaikkapa kirjoja, dvd-levyjä, henkisen opettajan tittelin, valaistumisen, onnellisuuden tai jonkin muun pelastustikkarin.”

Henkisen suojakilven täytyisi Laitisen mukaan aktivoitua myös, jos joku kertoo harjoittavansa perinnettä erillään kaikista uskonnoista, ”mutta samaan aikaan viljelee mitä erikoisimman kuuloista new age -läppää, heiluttelee kristalleja, esittäytyy jollakin mystisen kuuloisella nimellä tyyliin Panda Bajamaja ja hehkuttaa, kuinka on lapsesta asti tuntenut neljännessä ulottuvuudessa asuvien kuollien spirituaalisten mestareiden kutsun”.

TUIJOTA SEINÄÄ

MARKUS UKU LAITINEN pohtii zenbuddhalaisuutta oman elämäntarinansa valossa. Kirjan takakannen mukaan hän kertoo sisäsivuilla, miten selätti päihderiippuvuuden ja masennuksen. Laitinen kyllä kirjoittaa paljon, mutta ei hän koskaan paljasta, miten pääsi eroon päihteistä ja masennuksesta. ”En tarkkaan muista, mitä tapahtui, mutta kesällä dokaamiseni vain yhtäkkiä loppui.”

Masennuksen Laitinen jätti taakseen, kun ymmärsi vaeltaneensa helvetistä paratiisiin ja kiertäneensä täyden ympyrän takaisin lähtöpisteeseen. ”Pimeys oli väistynyt.” Laitinen teki sen päästämällä irti, hyväksymällä tilanteensa ja kohtaamalla itsensä juuri sellaisena kuin oli – inhimillisenä ihmisenä. Kuinka kaikki konkreettisesti tapahtui, jää hämärän piiloon.

Kirjan lopussa annetaan käytännöllisiä ohjeita zenmeditointiin. ”Zazen voi harjoittaa kristitty, muslimi, luterilainen pappi, ateisti, vapaamuurari, buddhalainen ja jopa savolainen.” Ohjeet ovat yksinkertaiset. Istu alas, tuijota seinää ja ole läsnä. ”Ole valpas. Vain istu. Vain ole.”

Katujen zen on verbaalinen ja ajoittain jopa erittäin hauska kirja, mukava lukukokemus, josta ei kuitenkaan paljoa jää käteen. Uskottavuuden kirjalta vie kokonaan se, että bloginsa mukaan Markus Uku Laitinen, ”kaikkien henkisten häkkien romuttaja”, on nykyään luopunut zenista ja hypännyt mukaan Krishna-liikkeeseen. Hän on omistanut kehonsa ja mielensä Krishnan rakastamiseen ja täysivaltaiseen palvelemiseen.

Zen pituinen se.

KIRJAT

HÖRHÖ JA EPÄILIÄ

Panu Rajala: Lavatähti ja kirjamies. WSOY, 2013.

KIRJALLISUUDEN TUTKIJA PANU RAJALA kiinnostui iskelmälaulaja Katri Helenasta, kun näki hänet Anna-Kaisa Hermusen haastateltavana televisiossa vuonna 1992. Katri Helena kertoi ohjelmassa aviomiehensä Timo Kalaojan kuolemasta ja siitä, että hän pitää mieheensä edelleen yhteyttä rajan taakse.

Panu halusi kuulla lisää. Hän lähetti Katrille kirjeen ja sai kutsun Katrin luokse. Ensimmäisen tapaamisen aikana Katri kertoi, että oli tiennyt Panun olevan tulossa. Timo oli lähettänyt vihjeen, että kohta on muutos ovellasi.

Jokin tässä kaikessa alkoi Panua yhä enemmän kiinnostaa. Voisiko hänenkin edesmennyt puolisonsa Elina Ylivakeri olla jossakin lähellä, vaikka hänen henkensä vaikeenee? Panu koki saaneensa merkkejä taivaasta. Hänen eteisen lamppunsa oli sammunut klo 07.15, joka on Elinan kuolinhetki.

Kolmen vuoden seurustelun jälkeen Panu ja Katri menivät naimisiin. Nainen oli leijona ja mies neitsyt. Se tuli Panun mukaan hyvin näkyviin – naisella oli suhteessa luontainen yliote. Katri ei esimerkiksi arvostanut Panun kirjoittamaa Tampereen Työväen Teatterin historiaa, koska hän saa niin suorat toimintaohjeet ylailmojen yhteyskanaviltaan, ettei hänen tarvitse kallistaa korvaansa sille, mitä joskus on ollut.

Kun prinsessa Diana kuoli, Katri totesi kylmästi, että asiaa ei kannata surra, sillä kuolema on vain askel johonkin parempaan paikkaan. Panu hermostui mielessään. ”Ei hitto soikoon, joskus tämä taivaallinen ajattelu tuntuu liian simppeleltä.”

KLISEISIÄ VIESTEJÄ TAIVAASTA

ELÄMÄ JATKUI pariskunnan talossa, jonka he olivat rakennuttaneet Sillanpään maisemiin Hämeenkyröön. Katrin kättä alkoi aina välillä kuumottaa, sitten se puutui. Timo oli taas paikalla. Katrin oli pakko ottaa kynä esiin ja antaa Timon sanella mietelauseitaan. Panu huomasi, ettei ole täysin mukana Timon viesteissä. Toisinaan tuntui, että hänen epäilynsä oli lisääntymään päin.

Panu rohkeni huomattua, että Timon viestit muistutavat lauseita, joita julkaistaan Voi hyvin ja Askel ikuisuuteen -tyyppisissä julkaisuissa, joita laulaja tutkii sängyllä rentoutuen. Panu mielti, ovatko saapuneet viisaudet todella taivaallista alkuperää.

”Eivät ne ainakaan tuoreudella hätkähdyt. Topelius kirjoitti samaan suuntaan 150 vuotta sitten. Miksi ajatel-

Panu Rajalan ja Katri-Helenan välille syntyi ammottava kuilu juuri niistä ylikuonnollisista kysymyksistä, joista heidän yhteinen taipaleensa aikanaan alkoi.

mia toimitetaan yhä uudestaan juuri hänelle, joka jo ennestään kuuluu valaistuneimpiin? Miksi ei Timppa sinkautu sanomiaan maailman mahtajille ja Kongon sisseille, joilla voisi olla niistä paljonkin oppimista?”

Katri selitti, että meille kaikille on annettu tehtävä täällä. Kun tehtävä on täytetty, meidän on aika poistua ja jatkaa elämää toisessa olomuodossa, siellä kirkkaudessa. Kunnes meidät taas lähetetään tänne jatkamaan tehtävää. Panu vastasi, että entäs lapset, jotka kuolevat nuorina. Mikä ihmeen tynkätehtävä niille on annettu? Katri suuttui ja sanoi, että Panu vääristelee asioita tahallaan, koska ei halua ymmärtää. Tieto, jonka hän on Timon kautta henkimaailmasta saanut, ei voi olla väärä, koska se on auttanut häntä kaikissa hänen elämänsä tilanteissa.

Kerran kylässä kävi pop-muusikko ja lauluntekijä Jukka Kuoppamäki, jonka pohdinnat omasta uskonnostaan olivat Panun mielestä vielä oudompia kuin emännän taivastelut. Kuoppamäki johtaa saksassa parinsadan hengen seurakuntaa, jonka mukaan Jeesuksella oli kaksoisveli. Tämä kaksoisveli perusti uskon suunnan, jonka edustaja pastori Kuoppamäki on. Panu nieli voimattomat vastaväitteensä. Oli hedelmätöntä heittäytyä sanasille Katrin ja Jukan kanssa, sillä omakohtaisesti omaksuttu totuus säteili heidän silmistään.

PANUN EPÄILY SURETTI KATRIA

LOPULTA PANU TAJUSI, että ei sittenkään ole Katrille se unelmien mies. Katri kertoi olevansa upoksissa henkimaailmaan, hän ei saanut sen opetuksista koskaan kyllikseen. Samalla hän ihmetteli, miksi Panun kirjoja pitää olla pinokaupalla pöydillä ja nurkissa.

Pariskunta ei enää väitellyt henkimaailman ohjauksesta ihmisten elämänkohtaloihin. He pitivät kumpikin käsitöksensä. Mies oli epävarma etsijä ja agnostikko, nainen vuorevarma uskossaan. Heidän välillään ammotti kuilu juuri niistä kysymyksistä, joista heidän yhteinen taipaleensa aikanaan alkoi. Tilannetta eivät parantaneet Katrin tunnistamat ulkoavaruuden olioiden jatkuvat vierailut heidän talonsa lähetyvillä.

Panun epäily suretti Katria. He jäivät auttamattoman loitolle toisistaan. Seitsemän vuoden avioliiton jälkeen seurasi ero, josta henkimaailma ei ollut etukäteen varoitellut. Käsikirjoitukseen ei kuulunut niin banaali seikka. Timokin oli siitä haudanhiljaa.

Nykyään edesmennyt vaimo Elina ei Panua enää puhuttele. Panun ei tarvitse enää tavoitella tuonpuoleista.

KIRJAT

TUHOISAT USKONNOT

Aila Ruoho: Päästä meidät pelosta. Hengellinen väkivalta uskonnollisissa yhteisöissä. Nemo 2013.

”Jos vaikka luet horoskooppeja naistenlehdessä, siinäkin on tilanne, jonka seurauksena saatat joutua demoneiden kiusaamaksi.”

TEOLOGI AILA RUOHO on haastatellut kirjaansa hengellistä väkivaltaa kokeneita ihmisiä, jotka edustavat yhdeksää hengellistä yhteisöä. Suurin osa tarinansa lähettäneistä on kuulunut kolmeen yhteisöön: vanhoillislestadiolaiset, Jehovan todistajat ja Koivuniemen kulttina tunnettu Maitobaari.

Eräs Maitobaarin jäsen kertoo kirjassa, että yhteisön miespuolisen jäsenen painoindeksi tuli olla 19 ja naisilla 17. Edes raskausaikana paino ei saanut nousta normaalisti. ”Pyhäksi suunannoksi” kutsuttua yhteisön käytäntöä voidaan pitää vähintäänkin lievänä seksuaalisena hyväksikäyttönä. Alistuvaisempia naisia hyväiltiin ja kielisuudeltiin avoimesti. Miehet saattoivat hipelöidä reisiä, työntää kielensä suuhun, suudella olkapäitä, silitellä lanteita, rintojen läheltä.

Haastattelujen perusteella meno on sairasta monissa uskonnollisissa yhteisöissä. Kun lääkäri ehdotti aborttia vanhoillislestadiolaiselle naiselle, tästä kieltäydyttiin, vaikka äidin tai lapsen henki olisi ollut vaarassa. Myös insettiä esiintyy samassa yhteisössä. Tämä saattaa Aila Ruohon mukaan johtua suunnattomasta väsymyksestä, joka syntyy suuren lapsiperheen arjen pyörittämisessä. Jotkut vanhemmat eivät pysty luomaan normaaleja kiintymissuhteita kaikkiin lapsiinsa. Jatkuvasti raskaana oleva, pahoinvoiva tai imettävä äiti voi olla alitajuisesti jopa helpottunut, jos miehen seksuaalinen kiinnostus kääntyy välillä muuhun kohteeseen, vaikka tämä olisi oma lapsi.

Vaikka Suomessa huoltaja ei voi kieltää hengen pelastavaa verensiirtoa lapseltaan, kertoo eräs Jehovan todistaja kirjassa, että vanhempia kehoitettiin huolehtimaan lasten-

sa sairaanhoitotilanteissa, ettei siirrännäistä verta tai sen osia annettaisi lapsille missään tilanteissa, vaikka se johtaisi lapsen välittömään kuolemaan. Menneinä vuosina Jehovan todistajat ovat kieltäneet myös elinsiirrot ja rokotukset, mutta näin ei enää onneksi ole. Demoneilla pelotellaan jatkuvasti. Muuan Jehovan todistaja kertoo kirjassa: ”Jos vaikka luet horoskooppeja naistenlehdessä, siinäkin on tilanne, jonka seurauksena saatat joutua demoneiden kiusaamaksi.”

Aila Ruoho toivoo kirjan lukijan, mikäli tämä kuuluu johonkin hengelliseen yhteisöön, tarkastelevan yhteisöä objektiivisesti. Onko yhteisössä ihmisiä, jotka voivat henkisesti tai hengellisesti huonosti? Kuinka poislähtijöihin suhtaudutaan? Onko sinulla vaikeuksia sopeuttaa omaa tuntoasi yhteisösi asettamiin odotuksiin ja sääntöihin?

Tuhoisan uskonnon tunnusmerkkejä ovat mm. johto-henkilöiden liiallinen valta, jäsenten kontrollointi sääntöjen ja valvonnan kautta, ryhmän laajentaminen ja rahallisen kannatuksen ylenmääräinen hankkiminen, suuret lupaukset ja missiot sekä kriittisen arvostelun kieltäminen.

Kirjaan haastatelluista henkilöistä lähes jokainen on jättänyt yhteisönsä. Heidän tarinansa näyttävät, että hengellisestä yhteisöstä voi päästä irti ja hengellisestä väkivaltaasta voi toipua.

Aila Ruoho muistuttaa, että epäterveessä yhteisössä useimmat kuitenkin elävät onnellista elämää. Henkilöä, joka ei koe olevansa uskontonsa uhri, ei voi pelastaa hengellisestä viitekehystä. Vastentahtoisen uhrin pelastaminen on hengellistä väkivaltaa.

SKEPSIS TOIMII!

HELSINKI, TIETEIDEN TALO, KIRKKOKATU 6, KLO 18–20

6. MARRASKUUTA: Säteilyn haittavaikutukset. STUK:n ylilääkäri Wendla Paile.

4. JOULUKUUTA: Uskon voima ja sen rajat – ongelmia terveydenhuollon ja hengellisen elämän rajapinnoilla. Tutkimusprofessori, ylilääkäri Hannu Lauerma.

En pidättäisi hengitystäni...

MATTI VIRTANEN väittää Skeptikossa 2/2013, ettei maapallolla ole tapahtunut lämpenemistä vuoden 1997 jälkeen lainkaan, eikä tilastollisesti merkitsevässä määrin v. 1995 jälkeen. Väitteensä tueksi hän viittaa NASAn nettisivujen [1] graafiin [1.1] maan ja meren pintalämpötilojen kuukausittaisesta vaihtelusta vuosina 1996–2013. Edestakaisin sahaavasta graafista ei silmämääräisesti voi kovin paljon päätellä, mutta samalta sivulta löytyvästä numeerisesta datasta [1.2] voi jo enemmän.

Kuukausittaisten keskilämpötilojen lisäksi kannattaa tarkastella esim. 12 kk:n juoksevaa keskiarvoa. Näin ylimääräinen vuodenaikaisvaihtelun kohina tasoittuu ja käyrän suunta tulee paremmin näkyviin. Virtasen väite on selvästi epätosi. Vuoden 1997 globaali keskilämpötila oli $0,46^{\circ}\text{C}$ yli pitkän ajan keskiarvon (lämpötilat ilmaistaan tilastoissa poikkeamina tietyistä vertailuluvusta, joksi on NASAn GISS-datassa [1] valittu aikavälin 1951–80 keskiarvo, n. 14°C – brittiläisessä HadCRUT-datassa [2] vertailulukuna on vuosien 1961–90 keskiarvo, joka on noin kymmenystä suurempi.), mutta jo vuonna 1998 12 kk:n juokseva keskiarvo nousi lukemaan $+0,65^{\circ}\text{C}$.

Tämä lämpöennätys rikkoutui 2005–06, 2007 ja 2010. Mittaushistorian lämpimin 12 kk:n jakso oli 2009–2010 ($+0,68^{\circ}\text{C}$), vaikka samaan aikaan osunut Auringon aktiivisuussyklin poikkeuksellisen syvä minimi on vaikuttanut viilentävään suuntaan. Koko 2000-luvun kylminkin vuosi (2008, $+0,49^{\circ}\text{C}$) oli lämpimämpi kuin 1997.

Maapallo on siis viitattujen NASAn mittausten [1.2] mukaan lämmennyt vuoden 1997 jälkeenkin. Sama havainto on tehtävissä NASasta riippumattomista, muiden tutkimuslaitosten mittauksista, esim. HadCRUT-datasta [2]. Lämpötilan muutos ei välttämättä ole lineaarinen, mutta jollakin aikavälillä muutoksen suuntaa ja suuruutta usein arvioidaan mahdollisimman lähellä mittaustuloksia olevan suoran avulla. Aikavälillä 1970–2012 nousua on ollut $0,17^{\circ}\text{C}$ vuosikymmenessä. Sadassa vuodessa maapallon keskilämpötila on noussut kokonaisen celsius-asteen verran, josta yli puolet 30 vuodessa. (Jos luku tuntuu pieneltä, voi miettiä, miltä tuntuvat 38 ja 39 asteen kuume.)

Hansen & al [3] ovat tutkineet globaalin lämpötiladatan epävarmuustekijöitä ja laskeneet vuosina 1960–2008 mitatun yhdistetyn maa- ja meridatan virheen keskihajonnaksi $0,025^{\circ}\text{C}$. Todennäköisyydellä 95% virhe on al-

le $0,05^{\circ}\text{C}$, eli 95%:n luottamustasolla yli $0,05$:n celsius-asteen muutos on tilastollisesti merkitsevä. Vastaavasti 99%:n luottamustasolla virhemarginaali on $\pm 0,13^{\circ}\text{C}$.

Lyhyehkölle välille 1996–2012 sovitetun suoran kulmakerroin on reilut $0,10^{\circ}\text{C}$ vuosikymmenessä. Vuoden 1995 jälkeen maapallo on lämmennyt 40 vuoden keski-vauhtia hitaammin, mutta kuitenkin vuosisadan keski-vauhtia. Nousua on $0,18^{\circ}\text{C}$, mikä on tilastollisesti merkitsevää 99%:n luottamustasolla. Välillä 1998–2012 nousua on vain $0,064^{\circ}\text{C}$ vuosikymmenessä, eli noin $0,1^{\circ}\text{C}$ vuoden 1997 jälkeen. Sekin on tilastollisesti merkitsevää 95%:n luottamustasolla.

Maapallon keskilämpötilaan vaikuttavat toki useat ilmiöt Auringon aktiivisuuskaskeista tulivuorenpurkauksiin, mutta nykyinen jyrkkä lämpenemistrendi ei selity ottamatta huomioon ihmistoiminnan tuottamia kasvihuonekaasupäästöjä. Ilmakehän hiilidioksidipitoisuus ylitti tänä keväänä 400 miljoonasosaa (=ppm) eli 0,4 promillea. (Jos luku tuntuu pieneltä, sitä voi verrata vaikkapa autoilijan veren alkoholipitoisuuteen.)

Mannerjähän tallentuneista ilmakuplista mittaamalla pitoisuus tunnetaan 800 000 vuoden ajalta, eikä se ole koko tuona aikana ennen 1950-lukua käynyt yli 300 ppm:n. Pitoisuus on korreloinut vahvasti sekä suoraan mitattujen että fossiiliaineistosta yms. pääteltyjen lämpötilojen kanssa.

Olisi tosiaan selitystä kaipaava asia, jos 2000-luvulla havaittu tasaantuminen jäisikin pysyväksi tai lämpötila jopa kääntyisi laskuun, vaikka CO_2 -pitoisuus yhä jatkaa nousuaan. Mikä olisi se uusi, ennestään tuntematon ilmiö, joka nyt yht'äkkiä kumoaisi tunnettujen tekijöiden tunnetut vaikutukset?

Toki on mahdollista, että ilmastomallit osoittautuvat virheellisiksi ja koko ihmistoiminnan aiheuttama globaali lämpeneminen vääräksi hälytykseksi. Sehän olisi hyvä asia meidän kaikkien kannalta (myös ilmastotutkijoiden)! Mutta en pidättäisi hengitystäni sitä odotellessa.

VIRPI KAUKO
FT, MATEMAATIKKO, JYVÄSKYLÄ

*Kirjoituksen graafit ja viitteet
Kaukon kotisivuilla:
<http://v.kauko.org/?p=2735>*

SKEPSIKSEN HAASTE

10 000 EUROA
PUHTAANA KÄTEEN SILLE, JOKA TUOTTA
VALVOTUISSA OLOSUHTEISSA
PARANORMAALIN ILMIÖN.

DOSENTTI HANNU KARTTUNEN ja TAIKURI IIRO SEPPÄNEN ovat lupautuneet maksamaan kumpikin 2500 EUROA edellä mainitusta kokonaissummasta. Haastesumma voidaan maksaa myös humanoidistipendinä – 10 000 EUROA puhtaana ulottimeen sille humanoidille, joka itse noutaa stipendin ja antaa samalla DNA- (tai vastaavan) näytteen. Poikkeustapauksessa summa voidaan myös maksaa (mikäli esimerkiksi henkilötunnuksen tai pankkikortin saanti on osoittautunut humanoidille vaikeaksi) mukana seuraavalle ihmiskontaktiseuralaiselle.

LIITY SKEPSIKSEN JÄSENEKSI!

Kuka tahansa kiinnostunut voi hakea jäsenyyttä koulutustaustasta ja elämäkokemuksesta riippumatta, kun hän hyväksyy yhdistyksen säännöissä määritellyn tarkoituksen ja toimintaperiaatteet.

Yhdistyksen kalenterivuositainen jäsenmaksu vuodelle 2013 (sis. Skeptikko-lehden tilauksen) on 25 € tai alle 24-vuotialta 12,50 € (jos olet alle 24-vuotias, ilmoita syntymäaikasi).

Voit myös tilata Skeptikko-lehden liittymättä jäseneksi. Tilausmaksu on 25 € / vuosi. Jos liityt keskellä vuotta, sinulle toimitetaan kaikki kuluvana vuonna ilmestyneet Skeptikko-lehdet jälkepäin.

Voit liittyä Skepsikseen netissä tai lähettämällä vapaamuotoisen hakemuksen sihteerillemme: Anna-Liisa Räihä, Borgströminkuja 1 B 19, 00840 Helsinki.

Täytä jäsenhakemuskavake: www.skepsis.fi/liity/

SKEPSIS^{RY}

Yli 25 vuotta kysymyksiä

Skepsis ry:n yhteystiedot

Tieteiden talo, Kirkkokatu 6, 00170 Helsinki
Internet: www.skepsis.fi
Pankkiyhteys: AKTIA FI13 4055 2920 1119 88

Jäsenasiat, lehtitilaukset, osoitteenmuutokset

Anna-Liisa Räihä
Borgströminkuja 1 B 19
00840 Helsinki
puh. (09) 698 1976
membership@skepsis.fi

Taloudenhoitaja:

Toni Heikkinen
Keskuskatu 14 B 13
04600 Mäntsälä
treasurer@skepsis.fi
puh: 050 537 3792

Skepsiksen hallitus vuonna 2013:

Puheenjohtaja **Otto J. Mäkelä**
varapuheenjohtaja **Heikki Nevala**
Ville Aarnikko, **Denis Galkin**, **Juha Leinivaara**,
Tiina Raevara, **Timo Tontti**.

Alueyhteyshenkilöt

Joensuu: **Vesa Tenhunen**
puh. 0400 935 893
vesa.tenhunen@skepsis.fi

Jyväskylä: **Juha Merikoski**

puh. 040 755 1820
juha.merikoski@skepsis.fi

Oulu: **Mikko Repka**

puh: 050 482 1419
mikko.repka@skepsis.fi

Tampere: **Jose Ahonen**

puh. 040 558 7497
jose.ahonen@skepsis.fi

Turku: **Heikki Kujanpää**

puh. 044 022 0420
heikki.kujanpaa@skepsis.fi

Skepsis ry:n tieteellinen neuvottelukunta

TNK:n puheenjohtaja, professori **Jukka Maalampi** (hiukkasfysiikka), professori **Kari Enqvist** (fysiikka), professori **Mika Hemmo** (oikeustiede), PsT **Virpi Kalakoski** (psykologia), dosentti **Hannu Karttunen** (tähtitiede), **S. Albert Kivinen** (filosofia), professori **Hanna Kokko** (biologia, ekologia), professori **Eerik Lagerspetz** (yhteiskuntatiede/filosofia), professori **Hannu Lauerma** (lääketiede), professori **Anto Leikola** (biologia, oppihistoria), dosentti **Marjaana Lindeman** (psykologia), dosentti **Juha Merikoski** (fysiikka), dosentti **Markku Myllykangas** (terveys sosiologia), dosentti **Ilkka Pyysiäinen** (uskontotiede), professori **Jeja Pekka Roos** (sosiaalipolitiikka), dosentti **Veijo Saano** (lääketiede), **Anssi Saura** (biologia).

Skepsis ry on vuonna 1987 perustettu suomalaisten skeptikkojen yhdistys.

Skepsiksen vuonna 2009 muutettujen sääntöjen mukaan yhdistyksen tarkoitus on:

- Edistää kriittistä ajattelua, tieteellisen tiedon hankintamenetelmien opetusta sekä tieteeseen ja järkeen perustuvaa käsitystä maailmasta.
- Edistää kiisteltujen tai erityisen poikkeuksellisten väitteiden tieteellistä tarkastelua.
- Edistää keskustelua tieteelliseen maailmankuvaan liittyvistä tärkeistä aiheista.
- Ylläpitää tällaisesta toiminnasta kiinnostuneiden ihmisten verkostoa, järjestää kokouksia ja keskustelu- ja luentotilaisuuksia sekä harjoittaa tiedotus- ja valistustoimintaa.

Yhdistys on poliittisesti, aatteellisesti sekä uskonnollisesti sitoutumaton. Yhdistyksen varsinaiseksi jäseneksi voidaan hyväksyä yksityinen henkilö tai oikeustoimikelpoinen yhteisö, joka hy-

väksyy yhdistyksen tarkoituksen ja toimintaperiaatteet. Kannattavaksi jäseneksi voidaan hyväksyä yksityinen henkilö tai oikeustoimikelpoinen yhteisö, joka haluaa tukea yhdistyksen toimintaa.

Yhdistys julkaisee neljä kertaa vuodessa ilmestyvää Skeptikko-lehteä.

Mallia yhdistykselle haettiin Yhdysvalloissa 1976 perustetusta CSICOPista (Committee for the Scientific Investigation of Claims of the Paranormal), mikä ilmenee mm. yhdistysten samankaltaisina toimintaperiaatteina. Skepsis ry toimii kuitenkin itsenäisesti, vaikkakin yhteistyössä CSICOPin (nykyään CSI – the Committee for Skeptical Inquiry) ja muiden vastaavien järjestöjen kanssa.

Yhdistys on ECSOn (European Council of Skeptical Organisations) ja Tieteellisten seurain valtuuskunnan jäsenjärjestö.

SKEPSIS ROCKS AGAIN!

SKEPSIS osallistui Joensuun Ilosaarirockiin myös tänä vuonna. Erilaisten maailmanparannusjärjestöjen keskellä päivysti nyt neljä paikallista skeptikkoa: Juha Ristioja, Seija Sirkkiä, Vesa Tenhunen ja Tomi Vainio. Heinäkuisena viikonloppuna he levittivät epäilyksen ilosanomaa festariväen keskuuteen.

Tällä kertaa porukan varusteena oli upouusi pop up -teltta, koska aiemmin käytetty paviljonkimalli ei enää täyttänyt tämän päivän turvallisuusmääräyksiä. Uusi teltta toimi mainiosti ja antoi painatuksineen hyvän vaikutelman juhkakansalle. Teltta on kaikkien skeptikoiden varattavissa – sitä kannattaa ehdottomasti käyttää myös muissa Skepsiksen tilaisuuksissa!

Perinteiseen tapaan Skepsiksellä oli tarjolla houkuttimeksi ja keskustelun herättämiseksi homeopaattista kossua, skeptisesti värähteleviä kiviä, lentävä possu, yhdistyksen esitteitä sekä Skeptikon irtonumeroita. Myyntiartikkeleina oli haalarimerkkejä sekä tusina t-paitoja.

Päiväsaikaan väkeä pyöri teltalla mukavasti. Moni oli käynyt paikalla edellisinkin kesinä, mutta suurin osa oli uusia tuttavuuksia. Heistä jotkut tiesivät Skepsiksestä vain nimen, mutta moni ei edes sitä. Yhdistyksen tunnetavuuden saralla riittää siis vielä töitä!

Kaikki tuotteet tekivät hämmästyttävän hyvin kaupansa. Homeopaattista kossua kului 15 litraa, skeptisiä

kiviä puoli kiloa, kaikki paidat menivät ja haalarimerkkejäkin myytiin kymmenittäin. Uusia jäsenysshakemuksia tuli paikan päällä kymmenen kappaletta ja muutama vielä jälkikäteen netin kautta.

Kun Ilosaarirockin perinteitä kunnioittaen sääkin sattui olemaan aurinkoinen, voi Skepsiksen tapahtumaa pitää kaikin puolin onnistuneena.

VESA TENHUNEN

KUVA: JOSE AHONEN

Vain 15 €

**VIIMEISIÄ
VIEDÄÄN!**

HANKI SKEPSIS RY:N T-PAITA

Myydään yhdistyksen
järjestämissä tilaisuuksissa ja
postitse.

Tilaukset:
secretary@skepsis.fi
tai 09 698 1976

JÄLJELLÄ ENÄÄ
KOKOJA L ja XL.

Tilaa myös Skepsis ry:n haalarimerkki!
Usko, että saat sen hintaan 2,50 €!
Tilaukset: denis.galkin@skepsis.fi

